

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΣΤ'.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1953

ΑΡΙΘ. 141.

ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΙΕΡΑΤΕΥΜΑ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΤΗΣ ΠΑΠΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Όταν πρό τινων ἐτῶν διεπραγματεύομεθα ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἐνωρία» τὸ ζήτημα τῆς γενικῆς ἱερωσύνης τῶν χριστιανῶν ἐν σαφεῖ διακρίσει ἀπὸ τῆς εἰδικῆς ἱερωσύνης τοῦ κλήρου, ἐξενίσθησαν ἀρκετοὶ ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μου, προεκλήθη δὲ καὶ εἶδος τι ἐξεγέρσεως μεταξὺ ὀρισμένων κύκλων, οἱ ὅποιοι δὲν θὰ συνεκρατοῦντο καὶ ἐπισήμως νὰ μὲ κατηγορήσουν ὡς ἐκκλίναντα τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος, ἐὰν τὰ ὅσα ὑπεστήριζον δὲν ἐπεβεβαιούντο καὶ διὰ μαρτυριῶν τῶν Πατέρων ἀδιαμφισβητήτου ἐννοίας. Ἐκτοτε ἀναγνώσκω εἰς περιοδικὰ τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας τοὺς τίτλους σωρείας ὄλης συγγραμμάτων, τῇ ἐγκρίσει τῶν ἀρμοδίων δημοσιευομένων, ἅτινα διαπραγματεύονται τὸ βασίλειον ἱεράτευμα. Ἐξ αὐτῶν ἔχω ὑπ' ὄψει μου ὀγκῶδες τι ἔργον τοῦ Paul Dabin, τοῦ τάγματος τῶν Ἰησοῦτων, ἐκ σελίδων 644, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ βασίλειον ἱεράτευμα τῶν πιστῶν» (Le sacerdoce royal des fideles) «ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ νεωτέρᾳ παραδόσει» ἐγκύκλιόν τινα τοῦ σημερινοῦ Πάπα ἀναφερομένην καὶ ταύτην εἰς τὸ αὐτὸ θέμα καὶ καθορίζουσαν τὰ ὅρια, τὰ διαχωρίζοντα τὴν ἱερωσύνην τῶν πιστῶν ἀπὸ τῆς ἱερωσύνης τοῦ κλήρου» καὶ τέλος προσφάτως ἐκδοθὲν ἔργον τοῦ M. D' Ambrières, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ ἱερωσύνη τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ» (Le sacerdoce du peuple chrétien) ἐξετάζεται συντόμως, ἀλλὰ καὶ ἀρκετὰ σαφῶς τὸ αὐτὸ θέμα. Διὰ τὸ βιβλίον τοῦτο, τὸ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἀββᾶ Η.

Leroy διευθυνομένη συλλογῇ: «Présence du Catholicisme» περιλαμβανόμενον ἔλαβεν ὁ συγγραφεὺς τὴν ἐγκρίσιν (Nihil obstat) τῇ 27 Ἰανουαρίου 1951 καὶ τὴν ἄδειαν τῆς ἐκτυπώσεως (Imprimatur) τῇ 7 Μαΐου 1952. Δηλαδή πρόκειται περὶ συγγράμματος πρὸ μηνῶν τιῶν ἐκδοθέντος. Δικαιολογεῖται λοιπὸν ἡ προτίμησις μας, ὅπως παράσχωμεν περιληπτικὴν τινα ἔκθεσιν τοῦ περιεχομένου του, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ καταφανῆ ποία εἶναι ἡ σύγχρονος σκέψις καὶ τὸ σημερινὸν φρόνημα τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου τούτου καὶ λίαν σοβαροῦ ζητήματος.

Ἡ ΙΕΡΩΣΥΝΗ ΤΩΝ ΛΑ-Ι-ΚΩΝ ΕΙΝΑΙ ΙΔΙΟΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ

Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τονίζεται ἔνθεν μὲν ὅτι οἰαδήποτε σύγχυσις τῆς ἱερωσύνης τῶν λαϊκῶν πρὸς τὴν τοῦ κλήρου ἀποτελεῖ βαρεῖαν πλάνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπέπεσαν προτεσταντικαὶ τινες αἰρέσεις· ἔνθεν δέ, ὅτι παρ' ἐκάστῳ βεβαπτισμένῳ ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν ἱερωσύνην εἶναι τι τὸ πραγματικὸν καὶ ὅτι οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὸ ὄλον ἐκκλησιαστικὸν πλήρωμα λόγοι τοῦ ἀποστόλου Πέτρου «οἶκος πνευματικός, ἱεράτευμα ἅγιον» προσωρισμένον νὰ ἀναφέρῃ «Πνευματικὰς θυσίας τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α' Πέτρ. β' 5) δὲν ἀποτελοῦν ἀπλὴν μεταφοράν, ἀλλὰ μαρτυροῦν περὶ ιδιότητος πραγματικῆς καὶ ἐνδοτέρας, περὶ χαρακτῆρος καὶ σφραγίδος μυστηριακῆς, περὶ ἰκανότητος ὑπερφυσικῆς μεταδιδομένης εἰς ἕνα ἕκαστον πιστὸν

διὰ τοῦ βαπτίσματος. Τὸ μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης, τὸ ὁποῖον λαμβάνουν οἱ ἀποτελοῦντες τὸν ἱερὸν κλῆρον, συμπληροῦν παρ' αὐτοῖς καὶ τελειοῦ τὸ ἔργον, ὅπερ τὸ βάπτισμα ἐνεκαίνισεν εἰς τούτους. Διότι ἤδη διὰ τοῦ βαπτίσματος οἱ πιστοὶ ἔχουν μετάσχει πράγματι καὶ ἀληθεία τῆς ἱερωσύνης τοῦ Χριστοῦ. Τὸ βάπτισμα, τὸ ὁποῖον συνεμόρφωσε πάντα βεβαπτισμένον πρὸς τὸν Χριστόν, τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, συνεμόρφωσεν αὐτὸν πρὸς τὸν Χριστόν καὶ ὡς ἱερεὰ τοῦ Θεοῦ⁽¹⁾. Καὶ μολοντί πρέπει νὰ ἀποφεύγεται πᾶσα σύγχυσις μεταξὺ τῆς ἱερωσύνης τοῦ Χριστιανικοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἱερωσύνης τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κλήρου, δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν, ὅτι καὶ ἡ ἱερωσύνη τοῦ τάγματος τῶν λαϊκῶν, ὅσονδήποτε περιορισμένη καὶ ἂν εἶναι, εἶναι ἱερωσύνη πραγματικῆ, καὶ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἱερωσυνῶν ὑφίσταται ὀρισμένη τις ἀναλογία, διότι ἀμφότεραι ἐκπηγάζουν ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἦτοι ἐκ τῆς ἱερωσύνης τοῦ Χριστοῦ, καὶ καταλήγουν ἀμφοτέροι εἰς τὸ αὐτὸ, ἦτοι εἰς τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν, τὴν ὁποίαν συνέστησεν ὁ Κύριος. Αἱ δύο αὐταὶ ἱερωσύναι συμπληροῦν καὶ συμβοηθοῦν ἀλλήλας εἰς τὸ νὰ συνεχίζεται ἐπὶ τῆς γῆς ἡ χριστιανικὴ θρησκεία⁽²⁾.

(1) Καὶ ὁ διάσημος ρωμαιοκαθολικὸς θεολόγος καὶ κληρικὸς Yves Congar ἐν μελέτῃ αὐτοῦ δημοσιευθεῖσῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Structure du sacerdoce chrétien» ἐν τῷ περιοδικῷ «La Maison-Dieu» (No 27, 1951) ὑποστηρίζει, ὅτι διὰ τοῦ βαπτίσματος πᾶς πιστὸς γίνεται «τελετουργὸς ἐν τοῖς μυστηρίοις τοῦ Χριστοῦ καὶ δὴ ἐν τῇ θ. Εὐχαριστίᾳ, ὥστε νὰ ἐνοῦται μὲ αὐτὰ καὶ νὰ καθιστᾷ ταῦτα τροφὴν του». Τὸ βάπτισμα παρέχει καθιέρωσιν καὶ συμμετοχὴν τινα εἰς τὴν ἱερατικὴν ιδιότητα καὶ ἐξουσίαν, καὶ οἱ πιστοὶ εἶναι πραγματικοὶ τελετουργοί.

(2) Ἐν τῇ μνημονευθεῖσῃ μελέτῃ αὐτοῦ ὁ Congar σημειοῖ καὶ τὰ ἐπόμενα: «Ἡ ἐκκλησία, ὅσον καὶ ἂν ἔχη συνφανθῆ μετὰ τῆς ἱεραρχίας τοῦ κλήρου, ζῆ ἐν ὅλῳ τῷ λαῷ αὐτῆς. Οἱ λαϊκοί, λέγει ὁ ἅγιος Χρυσόστομος, εἶναι τὸ ἱερατικὸν πλήρωμα τοῦ ἐπισκόπου. Ὁ νόμος τῆς ἐκκλησίας, ὅταν θεωρήσῃ τις ταύτην εἰς τὴν ζωσαν αὐτῆς πραγματικότητα καὶ οὐκ μόνον εἰς τὴν διάρθρωσίν της, συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς ἱεραρχίας τοῦ κλήρου καὶ ἡ συναίνεσις τῆς κοινότητος τῶν πιστῶν συμβαδίζουσιν». Καὶ ἐπάγει ὁ Con-

Ἡ ΠΕΡΙ ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΥΨΙΣΤΗΣ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΟΣ

Ἡ διδασκαλία αὕτη, ἐπάγει ὁ συγγραφεύς, εἶναι ὑψίστης δογματικῆς καὶ ἠθικῆς σημασίας, ἡ ἄγνοια δὲ ταύτης καθίσταται ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν πνευματικὴν, λειτουργικὴν καὶ ἀποστολικὴν ζωὴν. Ἐάν δὲ ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας ἡ προτεσταντικὴ αἵρεσις κατέστησε δειλοὺς τοὺς κήρυκας καὶ συγγραφεῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ἐποχὴν μας ἡ σύνεσις δὲν μᾶς ἐπιβάλλει πλέον τὴν σιγὴν ἐπὶ τῆς ἀληθείας ταύτης, ἡ διακήρυξις τῆς ὁποίας δὲν παρέχει πλέον λαβὴν εἰς παρεξηγήσεις καὶ πλάνας, πρὸ πολλοῦ ἤδη καὶ πολλὰκις ἀναιρεθείσας. Αὐτὸς ὁ πάπας Πίος ὁ ΙΑ' διεκήρυξε ταύτην ἐν ἔτει 1928 βεβαιώσας ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ αὐτοῦ Misericordissimus: «*Ὅλοι οἱ πιστοὶ εἶναι ἱερεῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καθὼς καὶ θύματα, ὅπως θύμα ὑπῆρξε καὶ αὐτός. Καὶ ἡ θυσία τῆς λειτουργίας, ἐν τῇ ὁποία συνεχίζεται ἡ θυσία τοῦ Γολγοθᾶ, πρέπει νὰ εἶναι θυσία των ὅχι μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἐπωφελοῦνται ταύτης καὶ προσφέρουν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἐν αὐτῇ εἶναι καὶ αὐτοὶ θύματα καὶ προσφοραί.*» Ἐν τῇ κατὰ τὸ 1922 ἐγκυκλίῳ του Ubi arcano παρατηρεῖ ὁ αὐτὸς πάπας: «*Ἐπιστήσατε τὴν προσοχὴν τῶν πιστῶν, ὅτι ἐργαζόμενοι εἰς τὰ ἔργα τῆς κατ' ἰδίαν ἡ δημοσίας ἱεραποστολῆς (de l' Apostolat privé ou public) ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἑμῶν καὶ τοῦ κλήρου σας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἀναπτύξουν τὴν γνώσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ συντελέσουν εἰς τὸ νὰ βασιλεύσῃ ἡ ἀγάπη του, θὰ καταστοῦν ἄξιοι τοῦ μεγαλειώδους τίτλου γένος ἐκλεκτόν, βασιλείον ἱεράτευμα*»⁽³⁾.

gar: «Ἐφ' ὅσον δὲν ἀποκαταστήσωμεν τὴν παραδεδομένην ταύτην ἔποιν τῆς Ἐκκλησιολογίας, δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ λύσωμεν πλῆθος λειτουργικῶν καὶ ποιμαντορικῶν προβλημάτων, δηλαδὴ ἀποστολικῶν προβλημάτων».

(3) Ὡς πρὸς τὴν συμμετοχὴν τοῦ λαικοῦ στοιχείου ἐν τῇ «Καθολικῇ Δράσει» ὁ αὐτὸς Πάπας χαρακτηρεῖ αὐτήν ἐν τῇ πρώτῃ ἐγκυκλίῳ του ὡς συμμετοχὴν τοῦ λαικοῦ στοιχείου εἰς τὴν ἱεραποστολήν τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἱεραρχίας (à l' apostolat hiérarchique).

Καὶ προσθέτει ὁ συγγραφεὺς: Ἡ ἐκκλησία περιβεβλημένη τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα τῆς Κεφαλῆς τῆς καὶ τοῦ Νυμφίου τῆς, ἀσκοῦσα τὰς ἱεράς λειτουργίας, τὸν θείον αἶνον, τὴν θυσίαν, τὸν ἁγιασμόν τῶν πιστῶν, καὶ ταῦτα πάντα οὐ μόνον διὰ τοῦ κλήρου καὶ ἐν τῷ κλήρῳ, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος τῆς καὶ ἐν πᾶσι τούτοις· ἡ ἐκκλησία, βασιλεῖον ἱεράτευμα, βασιλεῖον ἐξ ἱερέων, ἐπιμηκύνον ἐπὶ τῆς γῆς τὴν ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ, τὴν θρησκείαν του, τὴν δρᾶσίν του, τὴν θυσίαν του! Ποία σκέψις καὶ ἰδέα ἱκανὴ νὰ ἀνυψώσῃ ἡμᾶς ὑπεράνω τῆς γῆς καὶ νὰ μᾶς ἐλκύσῃ ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν μεγάλων ἱεραρχῶν τῆς λειτουργικῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δράσεως!

Ο ΚΥΡΙΟΣ Η ΠΗΓΗ ΤΗΣ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

Δεδομένου, ὅτι ἡ ἱερωσύνη τῶν πιστῶν ἀπορρέει ἐκ τῆς ἱερωσύνης τοῦ Κυρίου, εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ ἐξετάζων ὁ συγγραφεὺς «τὴν πηγὴν τῆς ἱερωσύνης» ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Κυρίου ὡς ἀρχιερέως, βασιλέως καὶ προφήτου. Εἶναι ὁ Κύριος «ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ», ὁ μὴ λαβὼν ἐξ ἑαυτοῦ τὴν τιμὴν, ἀλλὰ κληθεὶς εἰς αὐτὴν κατ' εὐθείαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ «καθάπερ καὶ ὁ Ἄαρὼν» (Ἐβρ. ε 5-6). Ποῖος ἰδεώδης ἀρχιερεὺς! Οὐδεὶς ἄλλος εἶναι ἐγγύτερος πρὸς τὸν Θεόν, διότι κάθηται ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς ἄλλος εἶναι ἐγγύτερον πρὸς ἡμᾶς, διότι ἐτάπει-

Εἰς δὲ τὸν *Osservatore Romano* (τῆς 28 Ἰουλίου 1931) γράφεται: «Συνενοῦμενοι μετὰ τῆς Ἱεραρχίας ἐν τῇ ἱεραποστολῇ (apostolat) οἱ λαϊκοὶ εἶναι ἠνωμένοι ἐξ Ἰσοῦ καὶ ἐν τῷ ἱερατικῷ ἀξιώματι. Ὁ δὲ Congar ἐν τῇ μνημονευθείσῃ μελέτῃ παρατηρεῖ ὅτι ἡ συνένωσις τῶν πιστῶν ἐν τῇ «Καθολικῇ Δράσει» ἀποδεικνύει ὅτι τὸ βασιλεῖον ἱεράτευμα τῶν πιστῶν δὲν εἶναι παράρτημα (Appendix) τοῦ ἱερατεύματος τοῦ κλήρου, ἀλλὰ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ δὲν εἶναι παραγέμισμά τι, ἀλλ' ὁλοκλήρωμα τοῦ τελετουργικοῦ ἱερατεύματος. Εἰς τὴν Καθολικὴν Δράσιν κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἵστανται παραπλεύρως μὲ ἴσα δικαιώματα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ μεσαιωνικὴ θεολογία ἔκαμνε λόγον περὶ *Ordo laicorum*, ὅπως περὶ *Ordo presbyterorum*, οἱ ὅροι δὲ αὐτοὶ ἐπανήχθησαν εἰς χρῆσιν ἀπὸ τὰς νεωτέρας παιδικὰς ἐγκυκλίου».

νώθη καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος κατὰ πάντα ὅμοιος πρὸς ἡμᾶς.

Εἶναι ὁ Χριστὸς τοῦ Κυρίου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναφέρεται ὁ στίχος τοῦ δευτέρου ψαλμοῦ: «Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ διαγγελῶν τὸ πρόσταγμα Κυρίου», ἐν τῷ ὁποίῳ παρουσιάζεται προϊστάμενος τῆς λατρείας ἐν ὑψηλοῖς καὶ συνδυάζων μετὰ τοῦ βασιλικῷ ἀξιώματος καὶ τὸ προφητικὸν ὡς διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου. Πρὸς αὐτὸν ἀπέβλεπε καὶ ὁ Μωϋσῆς, ὅταν προανήγγειλεν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, ὅτι «προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ» (Δευτερον. ιη 18). Καὶ ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ ὁ Ἡσαίας προανεφώνησε: «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὐ ἔνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με (Ἡσ. ξα 1)». Καὶ ἐν μὲν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὁ Χριστὸς ἐμφανίζεται ὡς Βασιλεὺς-Ἀρχιερεὺς, ἐν δὲ τῇ Καινῇ ὡς Ἀρχιερεὺς-Βασιλεὺς. Εἶναι ὁ Χριστὸς, διότι ὁ Θεὸς «ἔχρισε αὐτὸν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ δυνάμει» (Πράξ. ι 38) καὶ «οὐκ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα» εἰς αὐτὸν (Ἰω. γ 34). Ἄλλ' εἶναι καὶ ὁ «Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἵρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου», ὁ ὑποκατασταθεὶς εἰς τὰ θύματα καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς Π. Δ., τὰ ὁποῖα παύουν πλέον νὰ εἶναι δεκτὰ παρὰ τῷ Θεῷ. Θύτης καὶ θύμα συγχρόνως θυσιάζεται ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν, «διὰ τῆς προσφορᾶς δὲ τοῦ σώματος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπάπαξ» εἴμεθα ἡγιασμένοι (Ἐβρ. ι 10) καὶ «διὰ τοῦ Χριστοῦ ὁ Θεὸς κατήλλαξεν ἡμᾶς ἑαυτῷ, ὡς ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσων ἑαυτῷ» (Β' Κορ. ε 19).

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΤΡΙΠΛΟΝ ΑΞΙΩΜΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ, ἐπιγραφομένῳ «ἡ ἐκροὴ τῆς πηγῆς» ἀναπτύσσει ὁ συγγραφεὺς τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἐκ τοῦ Ἐπίστου καὶ αἰωνίου ἀρχιερέως μας μετεδόθησαν θεῖα ἐξουσίαι μετὰ πληρότητος μὲν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν, τὴν περιλαμβάνουσαν τὸν κλῆρον, εἰς ἥττονα δὲ βαθμὸν εἰς τὸν χριστιανικὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἔχει ὡσαύτως συμμετοχὴν τινα εἰς

τὸ χρίσμα τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω καὶ ὁ χριστιανικὸς λαὸς συμμετέχει:

α) Εἰς τὸ προφητικὸν ἀξίωμα διὰ τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἅτινα μεταδίδονται εἰς πάντα βαπτιζόμενον. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι τὰ ἔκτακτα αὐτοῦ χαρίσματα παρεῖχε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς πρώτους χριστιανούς, δὲν πρέπει ὁμως ἕνεκα τούτου νὰ φαντασθῶμεν, ὅτι κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἔλειπεν ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν ἡ ἐμπνευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐξακολουθεῖ τοῦτο νὰ ἐκχέη τὰς δωρεάς του ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους, δωρεὰς ὀλιγώτερον θεατὰς καὶ προσπιπτούσας εἰς τὰς ἐξωτερικὰς αἰσθήσεις, μυστικὰς ὁμως καὶ δι' ἐνεργείας θαθείας. Ἀκριβῶς δὲ δι' αὐτὸ καὶ ὁ θεὸς Ἰωάννης βεβαίωσι πρὸς τοὺς νεοφωτιστούς, ὅτι «χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου καὶ οἴδατε πάντα» (Α' Ἰωάν. β 20). Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς μας διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος διανοίγει τὴν διάνοιάν μας εἰς κατανόησιν τῶν σωτηριωδῶν ἀληθειῶν καὶ μᾶς βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὰς πλάνας τοῦ σατανᾶ, τοῦ κόσμου καὶ τῆς φιλαυτίας μας.

Ὁ χριστιανὸς συμμετέχει **β) εἰς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα** τοῦ Κυρίου, διότι ἐν τῷ βαπτίσματι λαμβάνομεν ὡς ἀρραβῶνα τῆς κληρονομίας «τὴν σφραγίδα τοῦ Πνεύματος» (Ἐφ. α 13), ἡ ὁποία χαράσσει ἐν ἡμῖν τὸν χαρακτῆρα τῆς κληρονομίας τῆς οὐρανοῦ βασιλείας, καὶ ὁ χαρακτῆρ οὗτος εἶναι πράγματι βασιλικός, διότι ἐν τῷ οὐρανῷ δὲν ὑπάρχουν πλέον δούλοι, ἀλλὰ μόνον ἐστεμμέναι κεφαλαί. Μέλη τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, θὰ γίνωμεν στενωῶς καὶ ἀδιαλύτως κοινωνοὶ τῆς δόξης τῆς Κεφαλῆς ἡμῶν. Μετὰ τοῦ Χριστοῦ θὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς βασιλεῖς. Ἄλλὰ τοῦτο ἀποτελεῖ ἐπαγγελίαν, ἥτις θὰ πραγματοποιηθῇ εἰς τὸ μέλλον. Ὡς πρὸς δὲ τὸ παρὸν καθιστάμεθα κύριοι τῶν αἰσθησέων μας καὶ τῶν δυνάμεων μας, ἐλευθερούμεθα ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν παθῶν, τοῦ κόσμου καὶ τοῦ σατανᾶ καὶ συμμορφούμενοι πρὸς τὸ θεῖον θέλημα βασιλεύομεν μετ' αὐτοῦ. Ἄλλὰ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συνεπάγεται καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ

κλήρου πνευματικὴν κυβέρνησιν τῶν πιστῶν. Εἶναι ἀρὰ γε ὅλως ξένοι πρὸς τὴν κυβερνητικὴν ταύτην ἐξουσίαν οἱ πιστοί; Ὁχι. Ὁ κληρὸς δὲν ἀρνεῖται τὰ δικαιώματα τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, οὔτε θεωρεῖ τοὺς λαϊκοὺς ὡς στοιχεῖόν τι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνεύθυνον καὶ στερούμενον πρωτοβουλίας. Τοῦναντίον ἀναγνωρίζει τὰ δικαιώματα ταῦτα, σέβεται αὐτά, ἐπικαλεῖται ταῦτα καὶ εἰς πᾶσαν περιστάσιν ὑπερασπίζει ταῦτα. Εἰς τοὺς λαϊκοὺς ὁ ἱερός Αὐγουστίνος ὑπενθυμίζει τὰ ἡγετικά αὐτῶν καθήκοντα διὰ τῶν ἐπομένων λόγων: «Ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών σας γίνεσθε διάκονοι τοῦ Κυρίου ζῶντες ἐν δικαιοσύνῃ, ποιῶντες ἐλεημοσύνας, κηρύττοντες τὸ ὄνομα του καὶ τὴν διδασκαλίαν του εἰς πάντα ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους δύνασθε νὰ τὴν γνωστοποιήσετε. Ἐκαστος πατήρ ἄς ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἡ ἰδιότης του ὡς πατὴρ ὑποχρεώνει αὐτὸν νὰ δεικνύῃ εἰς τοὺς ἰδικούς του πατρικὴν στοργήν. Διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν ἄς τοὺς διαφωτίσῃ, ἄς τοὺς διδάσκῃ, ἄς τοὺς ἐνθαρρύνῃ καὶ ἄς τοὺς διορθῶν ἡ χρησιμοποιοῦν ἀλληλοδιαδόχως τὴν γλυκύτητα καὶ τὴν αὐστηρότητα. Οὕτω ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ θὰ ἐπιτελέσῃ εἰδὸς τι λειτουργίας ἱερατικῆς καὶ ἐπισκοπικῆς» (Tract. in Joān. LI, 12). Ὁ Πίος ΙΑ' ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς Καθολικῆς Δράσεως (Action catholique) εἰς τὴν ἱεραποστολὴν τῶν λαϊκῶν, τὴν διεξαγομένην διὰ τοῦ λόγου, διὰ τῆς γραφίδος, διὰ τῶν κοινωνικῶν ἔργων καὶ δι' ὅλων τῶν νεωτέρων μορφῶν τῆς διεισδύσεως. Ἡ δράσις αὕτη δέον νὰ ἐκτείνεται εἰς ὅλα τὰ περιβάλλοντα, εἰς τὴν οἰκογένειαν κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν, διὰ νὰ ἐμποτίσῃ ταῦτα μὲ τὰς χριστιανικὰς ἀρχὰς καὶ διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ πανταχοῦ τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὴν δρᾶσιν ταύτην ἔχουν κληθῆ πάντες οἱ χριστιανοί, εἰς οἰανδήποτε τάξιν καὶ ὑπὸ οἰοσδήποτε ὄρους καὶ ἂν εὐρίσκωνται, ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ κλήρου καὶ ἐν ἐγκαρδίῳ συνεργασίᾳ μετ' αὐτοῦ.

Ὁ χριστιανὸς τέλος συμμετέχει **γ) εἰς τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα** τοῦ Κυρίου. Ἡ

σύστασις τῆς ἱερωσύνης ἀφορᾷ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῆς λατρείας. Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ, χωρὶς νὰ σφετερίζεται τὰς λειτουργίας τὰς ἐπιφυλασσομένας εἰς τὸν κλῆρον, ἢ τάξις τῶν λαϊκῶν παίζει ρόλον συμπληρωματικὸν ὑψίστης σπουδαιότητος. Πράγματι ὁ χριστιανὸς συνάπτεται πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ θείου τοῦ Ἀρχηγοῦ πρωτίστως διὰ τῆς κατ' ἰδίαν λατρείας του, διὰ τοῦ σεβασμοῦ τὸν ὁποῖον αὐτομάτως ἀποδίδει εἰς τὸν Θεὸν εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς ψυχῆς του. Συμβάλλει ἀκόμη εἰς τὴν θυσίαν τῆς ἁγίας τραπέζης ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῶν ὑλικῶν του προσφορῶν ἐν τῇ τελετῇ, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ πολὺ περισσότερον διὰ τῆς πνευματικῆς συνεργασίας του, ἢ ὅποια τοῦ ἐπιτρέπει νὰ προσφέρῃ τὴν θυσίαν τῆς ἀναφορᾶς διὰ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως καὶ μετὰ τοῦ ἱερέως. Ὁ πάπας Λέων ὁ μέγας ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἐπετείου τῆς ἀνυψώσεως του εἰς τὸ παπικὸν ἀξίωμα, διεκήρυτε πρὸς τοὺς ἀκροατὰς του, ὅτι ἡ ἑορτὴ αὕτη ἦτο καὶ ἰδική των, διότι καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ τάξει αὐτῶν συμμετεῖχον τῆς ἱερωσύνης τοῦ Χριστοῦ. «Ὅλους ἐκείνους, ἔλεγεν, οἵτινες ἀνεγεννήθησαν ἐν τῷ Χριστῷ, ὁ σταυρὸς σφραγίζει δι' ἀξιώματος βασιλικοῦ, τὸ χρίσμα δὲ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καθιερῶνει εἰς ἱερεῖς. Οὕτω παραπλεύρως τοῦ εἰδικοῦ ἔργου τῆς διακονίας μου, πάντες οἱ ὄριμοι καὶ πνευματικοὶ χριστιανοὶ ἄς κατανοοῦν, ὅτι ἀνήκουν εἰς γένους βασιλικὸν καὶ εἰς σῶμα ἱερατικόν. Τί βασιλικώτερον ψυχῆς κυριαρχούσης τοῦ σώματός της ἐν τῇ ὑποταγῇ τοῦ Θεοῦ! Τί ἱερατικώτερον τοῦ νὰ ἀφιεροῖ τις ἑαυτὸν εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς καθαρότητος τῆς συνειδήσεώς του καὶ νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς καρδίας του θυσίας ἀμόμους! (Sermo IV).

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον ὁ συγγραφεὺς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱερατικὸς χαρακτήρ τοῦ χριστιανοῦ» ἐξετάζει εἰδικώτερον τὴν συμμετοχὴν παντὸς θεβαπτισμένου εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα τοῦ Κυρίου, ἐρμηνεύων τὴν περικοπήν. τῆς Α' καθολικῆς ἐ-

πιστολῆς τοῦ Πέτρου κεφ. 6 στίχ. 1-5. Μεταφέρομεν ἐνταῦθα τὰ κύρια σημεῖα τῆς ἐρμηνείας του ταύτης.

Πᾶς θεβαπτισμένος καθίσταται υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ γίνεται δεκτὸς ἐν τῷ οἴκῳ Αὐτοῦ, διὰ μυστηριώδους δέ τινος ἀμοιβαιότητος ἀποβαίνει καὶ αὐτὸς πνευματικὸς οἶκος τοῦ Θεοῦ. «Καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε οἶκος πνευματικὸς», λέγει ὁ θεὸς Πέτρος. Λίθοι ζῶντες. Ἡ ἀλληγορία ἐπιβάλλει τὴν ἀντίθεσιν ταύτην, διότι δὲν πρόκειται περὶ ὑλικῶν ἀδρανῶν καὶ νεκρῶν, ὁποῖον εἶναι οἱ λίθοι, ἀλλὰ περὶ προσώπων, ἅτινα συνάπτονται πρὸς ἀλλήλα διὰ ζωῆς, καὶ ζωῆς οὐχὶ φυσικῆς ἀλλὰ ὑπερφυσικῆς, διὰ τῆς ἀναγεννήσεως, τὴν ὅποιαν ἔλαβον ἐν τῷ βαπτίσματι. Ὁ κατ' ἔξοχὴν λίθος ζῶν «ὁ ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδοδοκιμασμένος, παρὰ δὲ Θεοῦ ἐκλεκτὸς ἔντιμος» εἶναι αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν. Τὸ ἰδιάζον δὲ εἰς τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος εἶναι τὸ νὰ ἐνσωματώσῃ ἡμᾶς εἰς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ μᾶς συνδέῃ πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς ὑπερφυσικῆς ταύτης ζωῆς, ἣτις ἀπορρέει ἐξ αὐτοῦ ὡς Κεφαλῆς μεταδιδομένη εἰς τὰ μέλη τοῦ σώματος, οἵτινες εἴμεθα ἡμεῖς, ἀγιάζουσα ἡμᾶς καὶ ἐνοῦσα ἡμᾶς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς θεότητος. Οὕτω οἰκοδομεῖται διὰ τοῦ Ἰησοῦ ναὸς ἅγιος τῷ Κυρίῳ, ἢ ἐκκλησίᾳ, ἣτις εἶναι ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ὁ πεπληρωμένος διὰ τοῦ Πνεύματός του, τὸ ὁποῖον ἐμψυχώνει, ἀγιάζει, ἐμπνέει καὶ διευθύνει ταύτην. Ἡ ψυχὴ δ' ἐκάστω θεβαπτισμένου λαμβάνουσα μέρος ὡς ἐπὶ μέρους λίθος ζῶν ἐν τῇ οἰκοδομῇ ταύτῃ, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατοικεῖ ὁ Θεός, καθίσταται καὶ αὕτη οἶκος Θεοῦ καὶ ναὸς Θεοῦ.

Ναὸς ἅγιος τοῦ Κυρίου τοιαῦτα γίνονται αἱ ψυχαί μας. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ θεὸς Πέτρος ἐπαναλαμβάνει εἰς τοὺς χριστιανοὺς τὴν προτροπὴν καὶ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ: «Ἁγιοὶ γίνεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι» (Α' Πέτρ. α' 16). Πρέπει νὰ ἁγιασθῶμεν διὰ νὰ δεχθῶμεν ἐν τῇ ψυχῇ μας τὸν Θεὸν ὅπως φιλοξενήσωμεν αὐτόν. Ἄλλ' ἁγιαζόμεθα ἀκόμη περισσότερον διὰ τῆς παρουσίας Του. Μᾶς καθιερῶνει πραγματικώτερον, παρ' ὅσον τὰ οἰκοδομήματα τῶν ἐκ-

κλησιῶν, τὰς ἀγίας τραπέζας μας ἢ τὰ ἱερά σκευή μας. Διότι ταῦτα πάντα δὲν λαμβάνουν παρὰ τὸ ἐξωτερικὸν χρίσμα τοῦ Ἐπισκόπου, τοῦ ἐγκαινιάζοντος αὐτά. Ἐνῶ αἱ ψυχαὶ μας λαμβάνουν τὸ ἐσωτερικὸν χρίσμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον διεισδύει εἰς ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, τὰς καθιερώνει καὶ τὰς προσαρμόζει πρὸς τὴν γλυκεῖαν παρουσίαν τῆς θεότητος.

Ναὸς τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποῖου ἕκαστος διὰ τὸν ἑαυτόν του εἶναι ὁ φύλαξ καὶ ὁ ἱερεὺς. Ἐὰν δὲν ἐπιτελέσωμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὰς λειτουργίας ἐν τῷ ναῷ τῆς ψυχῆς μας, ποῖος θὰ μᾶς ἀντικαταστήσῃ; Τὸ θυσιαστήριον τῆς καρδίας μας θὰ παραμείνῃ κενὸν θυμιάματος καὶ ἐστερημένον θυσιῶν! Ὅχι! ἐπιφυλάσσεται ἀποκλειστικῶς εἰς ἓνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν νὰ εἶναι λειτουργὸς ἐν τῷ κατ' ἰδίαν ναῷ τῆς ψυχῆς του. Ὁ θεῖος Πέτρος δὲν παραλείπει νὰ μᾶς ὑπενθυμίσῃ τοῦτο. Ἐφ' ὅσον, λέγει, εἴμεθα «ναὸς πνευματικὸς τοῦ Θεοῦ», εἴμεθα καὶ «ιεράτευμα ἅγιον» διὰ νὰ προσφέρωμεν «τῷ Θεῷ θυσίας πνευματικὰς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Οὕτω πᾶς βεβαπτισμένος ἔχει περιβληθῆ διὰ χαρακτῆρος καὶ σφραγίδος ἱερατικῆς. Ἐγένετο διὰ τοῦ βαπτίσματος υἱὸς Θεοῦ. Ὡς υἱὸς δὲ καὶ οἰκείος τοῦ Θεοῦ, ἀποτελῶν μέλος τοῦ οἴκου του, εἶναι καὶ ναὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὡς ναὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ ἱερεὺς τοῦ ναοῦ τούτου. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς ἱερωσύνης ταύτης· εἶναι ὁ μέγιστος καὶ μοναδικὸς ἀρχιερεὺς καὶ αἰώνιος Μεσίτης. Ἐξ αὐτοῦ δὲ ἀπορρέει ὁ χαρακτῆρ οὗτος τῆς ἀγιότητος, ἡ ὁποία καθιστᾷ τὰς θυσίας εὐαρέστους τῷ Θεῷ. Ἐξ αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ κατέστημεν ἱερεῖς τῆς θεαρέστου λατρείας καὶ δι' αὐτοῦ ὀφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὸν Θεὸν τὰς προσφορὰς μας καὶ τὰς δεήσεις μας.

Ἐὰν ἄλλοτε προσεφέροντο εἰς τὸν Θεὸν ζωοθυσίαι, ἤδη ὁ Θεὸς ζητεῖ παρ' ἐνὸς ἑκάστου ἐξ ἡμῶν θυσίας πνευματικὰς. «Ὁ Θεός, λέγει ὁ ἱερός Αὐγουστίνος, δὲν ἀρέσκειται εἰς θυσίας ζώων. Καὶ δὲν θὰ ὤριζε ταύτας, ἐὰν δὲν ἦσαν τύπος καὶ εἰκὼν τῆς θυσίας, ἥτις πράγματι ἀρέσκει

εἰς αὐτόν, καὶ αὕτη εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ συντετριμμένον καὶ ἡ καρδία ἡ συντετριμμένη καὶ τεταπεινωμένη» (De civit. X 5). Ὁ Θεὸς δὲν ἀρέσκειται εἰς τὴν κνίσαν τῶν ταύρων καὶ τῶν τράγων, ἀλλ' εἰς τοὺς στεναγμοὺς καρδίας μετανοούσης καὶ εἰς τὰ συναισθήματα εὐγνωμοσύνης καὶ ἀφοσιώσεως τῶν συντετριμμένων ψυχῶν. Εἰσέλθωμεν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ ἑαυτοῦ μας, εἰς τὸ θυσιαστήριον, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς καταδέχεται νὰ ἐξαγιαζῇ διὰ τῆς παρουσίας του. Ἄς ἐπιβάλωμεν σιγὴν εἰς τὰς βεβήλους φωνὰς τῆς γῆς. Καὶ ἄς ὑψώσωμεν ἄνω τὸν νοῦν ἡμῶν καὶ τὴν καρδίαν, λατρεύοντες ἐν ταπεινώσει τὸν Αἰώνιον καὶ Ὑψίστον Κύριόν μας. Ἄς τοῦ προσφέρωμεν τὸ θυμίαμα τῆς υἱικῆς μας εὐγνωμοσύνης, τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας μας, τὸν σφαγιασμόν καὶ τὴν ἀπονέκρωσιν τῶν παθῶν μας. Ἴδου αἱ πνευματικαὶ θυσίαι, αἱ ἀρεσταὶ εἰς τὸν Κύριον.

Ἡ ΕΝ Τῷ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΙ ΚΑΘΙΕΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΠΙΣΤΟΥ

Εἰς τὸ ἀκολουθοῦν τέταρτον κεφάλαιον, τὸ φέρον τὸν τίτλον «καθιερωτικὰ τελετὰ τοῦ βαπτίσματος», ὁ συγγραφεὺς παρακολουθεῖ τὰς ἐπὶ μέρους τελετουργικὰς πράξεις τοῦ βαπτίσματος, ἥτοι τὴν ἐν τῷ ὕδατι κατάδυσιν, τὴν χρίσιν, τὴν διὰ τῆς ἐμφωτείου στολῆς περιβολήν, τὴν κοινωνίαν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας διὰ νὰ ἐξάρῃ τὴν ἐν τῷ βαπτίσματι καθιέρωσιν τοῦ πιστοῦ καὶ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐν τῷ βαπτίσματι τελουμένων πρὸς ὅσα ἐγίνοντο ἐν τῇ καθιερώσει τῶν ἱερέων τῆς Π. Διαθήκης. Παρατρέχοντες ταῦτα, ἵνα μὴ ἐκτεινώμεθα πέραν τοῦ δέοντος, περιοριζόμεθα νὰ παραθέσωμεν περικοπήν τινα τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου παρατιθεμένην. «Δὲν ὑπάρχει κανεὶς σχεδὸν μεταξὺ τῶν πιστευόντων, λέγει ὁ ἱερός Αὐγουστίνος, ὁ ὁποῖος νὰ ἀμφιβάλλῃ περὶ τοῦ ὅτι ἡ ἰουδαϊκὴ ἱερωσύνη ἦτο προτύπωσις τοῦ μέλλοντος βασιλικοῦ ἱερατεύματος, τοῦ ὄντος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον καθιεροῦνται πάντες ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὑψίστου καὶ ἀληθοῦς κυριάρχου τῶν ἱερέων. Διότι οἱ πι-

στοὶ λαμβάνουν ἤδη τὸ χρίσμα, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἐπεφυλάσσετο προνομιακῶς εἰς μόνους τοὺς βασιλεῖς καὶ ἀρχιερεῖς» (Quest. évang. II, 40).

ΠΑΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΘΙΣΤΑΤΑΙ ΘΥΤΗΣ ΑΜΑ ΚΑΙ ΘΥΜΑ

Τὸ πέμπτον κεφάλαιον ἐπιγράφεται «Ἰερεὺς καὶ θῦμα» καὶ ὑποστηρίζεται ἐν αὐτῷ, ὅτι τὸ βάπτισμα καθιστᾷ ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν κοινωνὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὄχι μόνον ἐν τῇ ἱερωσύνῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ καταστάσει αὐτοῦ ὡς θύματος. Μὲ ἄλλας λέξεις, ὅπως ὁ Κύριος ὑπῆρξε θύτης ἅμα καὶ θῦμα, οὕτω καὶ πᾶς χριστιανὸς ἐξομολογούμενος πρὸς τὸν Χριστὸν καθίσταται δι' ἑαυτὸν θύτης ἅμα καὶ θῦμα. Ἐὰν ἐν τῇ Π. Δ. τὸ θῦμα, ὅπερ προσφερέτο ἐν ταῖς θυσίαις, ὑποκαθίστα αὐτὸν τὸν ἔνοχον ἄνθρωπον, ὅστις διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν του ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ θύματος μετεβίβαζεν εἰς αὐτὸ τὴν ἰδίαν ἐνοχίην καὶ ἐθυσιάζετο τοῦτο ἀντὶ τοῦ ἔνοχου ἀνθρώπου τοῦ προσφέροντος αὐτό, ἐν τῇ Κ. Δ. ἐκζητεῖται παρ' ἡμῶν, ἵνα προσφέρωμεν ἑαυτοὺς θυσίαν ζῶσαν πρὸς τὸν Θεόν. Τὸ θῦμα τῆς λατρείας μας εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐγώ μας.

Ἴδου κατωτέρω ὠραία τις σελὶς τοῦ Ὁριγένους: «Πάντες ὅσοι ἐχρίσθησαν διὰ τοῦ ἁγίου μύρου, ἐγένοντο ἱερεῖς, ὅπως λέγει ὁ θεῖος Πέτρος εἰς πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν: Ὑμεῖς βασιλεῖον ἱεράτευμα. Δι' αὐτὸ δὲ καὶ πλησιάζετε εἰς τὰ θυσιαστήρια. Ἄλλ' ἕκαστος ἐξ ἡμῶν φέρει ἐν ἑαυτῷ τὸ ὀλοκαύτωμά του καὶ αὐτὸς μόνος θέτει πῦρ ἐπὶ τοῦ ὀλοκαυτώματός του, ἵνα κατακαίεται τοῦτο ἀπαύστως. Ἐὰν ἀπαρνοῦμαι πᾶν ὅ,τι κατέχω, ἐὰν φέρω τὸν σταυρόν μου καὶ ἀκολουθῶ τὸν Χριστόν, προσφέρω θυσίαν ὀλοκαυτώσεως ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν παραδώσω τὸ σῶμά μου ἵνα καῖ διὰ τοῦ πυρός τῆς ἀγάπης καὶ ἐὰν ἐπιτύχω τὴν δόξαν τοῦ μάρτυρος, προσέφερα ἑαυτὸν ὀλοκαύτωμα εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ἀγαπῶ τοὺς ἀδελφούς μου μέχρι σημείου ὥστε νὰ δώσω τὴν ζωὴν μου ὑπὲρ αὐτῶν, ἐὰν διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀγωνισθῶ μέχρι θανάτου, ἐὰν δουλαγωγῶ τὸ

σῶμά μου ἀπέχων πάσης σαρκικῆς ἐπιθυμίας, ἐὰν ὁ κόσμος ἐμοὶ ἐσταυρωταὶ καγὼ τῷ κόσμῳ, προσέφερα ὀλοκαύτωμα εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ καὶ εἶμαι ὁ ἱερεὺς καὶ θύτης τῆς ἰδίας μου θυσίας» (In Levit. Hom. IX, 9).

Ὁ Ὁριγένης ἐκλέγει τὰ παραδείγματά του μεταξὺ τῶν πλέον ἡρωϊκῶν πράξεων τοῦ χριστιανοῦ. Τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι καὶ αἱ συνήθειαι πράξεις τοῦ καθήκοντος δὲν εἶναι κατάλληλοι, ὅπως συντελεῖται καὶ δι' αὐτῶν ἡ θυσία τοῦ ἑαυτοῦ μας, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐκζητεῖ παρ' ἡμῶν. Ὁ θεῖος Παῦλος ὑπενθυμίζων τοῦτο εἰς ἡμᾶς λέγει: «Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρῶν τοῦ Θεοῦ παραστήσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἄγιαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ» (Ρωμ. ιβ 1, 2). Ἐὰν ἡ ὀλοκαύτωσις τοῦ μάρτυρος εἶναι εἰδικῶς εὐάρεστος τῷ Θεῷ, δὲν ἀπαιτεῖται ὁμως αὕτη ἐκ πάντων ἡμῶν. Πάντες ὁμως ὀφείλουσιν νὰ προσφέρουν ἑαυτοὺς θυσίαν ζῶσαν εἰς τὸν Θεὸν ζῶντες ζωὴν ἐξ ὀλοκλήρου χριστιανικὴν, ἀκτινοβολοῦσαν τὴν ἐκ τοῦ βαπτίσματος χάριν. Ἐὰν ἄλλοτε ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Θεοῦ προσήγοντο ζῶα ἐκλεκτά, νεαρά, ὠραία, πλήρη ζωῆς, ἀπὸ τὸν χριστιανὸν σήμερον ἐκζητεῖται νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν θυσίαν πλήρη πνευματικῆς ζωῆς, γεμάτην ἀπὸ δύναμιν ὑπερφυσικὴν καὶ ὠραιότητα ἠθικὴν. Ὅσῳ γινόμεθα περισσότερον πνευματικοὶ ἀπαλλασσόμενοι τῶν ἀτελειῶν τοῦ σαρκικοῦ καὶ κοσμικοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἀξιώσεων τῆς φιλαντίας μας, τόσῳ περισσότερον καὶ αἱ θυσίαι μας γίνονται πνευματικαί, καὶ τόσῳ περισσότερον ἡ θυσία τοῦ ἑαυτοῦ μας καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον ζῶσα, ἄγια καὶ εὐάρεστος τῷ Θεῷ.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΘΥΣΙΑΣ

Ἄλλ' ἡ ζῶσα αὕτη θυσία, τὴν ὁποῖαν καλεῖται εἰς ἕκαστος νὰ προσφέρῃ, συντελεῖται ἐν ἐνώσει ἐκάστου μετὰ τῆς Κεφαλῆς μας, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐνώσει μετὰ τοῦ μυστικοῦ του Σώματος, ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ κοινωνικὴ αὕτη ἔποψις τῆς ζωῆς θυσίας δὲν εἶναι ξένη πρὸς τὴν σκέψιν τοῦ θείου Παύλου, ὡς ἐσημείωσε τοῦ-

το ὁ ἱερός Αὐγουστίνος. «Ἡ κοινωνία τῶν ἁγίων, λέγει ὁ ἱερός Αὐγουστίνος, ἡ Ἐκκλησία, τουτέστιν, εἶναι θυσία παγκόσμιος προσφερομένη εἰς τὸν Θεὸν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Ἀρχιερέως, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ παθήματι αὐτοῦ προσέφερεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα καταστήσῃ ἡμᾶς μέλη τοῦ σώματός του, τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ σεπτὴ Κεφαλὴ ἐν τῇ μορφῇ του ὡς δούλου. Ἐν ταύτῃ τῇ μορφῇ εἶναι συγχρόνως προσφέρων καὶ προσφερόμενος, θύτης καὶ θῦμα. Ὁ ἀπόστολος λοιπόν, ἀφοῦ μᾶς προέτρειπε νὰ παραστήσωμεν τὰ σώματά μας θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ συνεχίζων λέγει, ὅτι καθὼς τὸ σῶμα σύγκειται ἐκ πολλῶν μελῶν καὶ πάντα τὰ μέλη δὲν ἔχον τὸ αὐτὸ ἔργον, οὕτω καὶ ἡμεῖς, μολοντί οἱ πάντες ἀποτελοῦμεν ἐν καὶ μόνον σῶμα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἴμεθα ἀλλήλων μέλη μετὰ διαφόρους ἐνεργείας ἕκαστος, κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθείσαν εἰς αὐτόν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ χαρακτήρ τῆς θυσίας τῶν χριστιανῶν. Οἱ πάντες ἐν ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ. Τὸ μυστήριον τοῦτο ἐπιτελεῖ ἡ Ἐκκλησία τόσον συχνὰ διὰ τῆς τελετῆς τοῦ θυσιαστηρίου, ὅπου ὑπενθυμίζει εἰς πάντας τοὺς πιστοὺς, ὅτι ἐν τῇ θυσίᾳ τῆς Εὐχαριστίας, τὴν ὁποῖαν προσφέρει, συνυπάρχει καὶ αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία ὁλόκληρος προσφέρουσα ἑαυτήν» (De civit. X, 6). Ἡ ἔνωσις μας πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν συνδέεται μετὰ τῆς ἐνώσεως μας πρὸς τὰ μέλη του. Μὴ εἴπωμεν: «Ὁ Θεὸς καὶ ἐγὼ» τοῦτο εἶναι ἀρετόν». Ὅχι μετὰ τὸν Θεοῦ καὶ ἡμῶν ὑπάρχει ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ ἀδελφοί μας. Δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς ἀγνοοῦμεν. Αἱ θυσίαι μας δὲν θὰ ἦσαν εὐάρεστοι εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν δὲν διήρχοντο διὰ τῶν χειρῶν τοῦ μονογενοῦς Τοῦ Υἱοῦ, καὶ τότε αὐταὶ τελειοῦνται, ὅταν προσπαθῶμεν νὰ προσφέρωνται ἐν ἐνώσει μετὰ τῶν ἀδελφῶν μας. Αὐτὸς εἶναι ὁ χαρακτήρ τῆς θυσίας τῶν χριστιανῶν: Οἱ πάν-

τες ἐν ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ.

Αἱ ἀλήθειαι αὐταὶ ἀνακαλοῦνται εἰς τὴν μνήμην μας δι' ὅσων τελοῦνται ἐν τῇ θεῇ λειτουργίᾳ. Ἡ χάρις τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας εἶναι χάρις ἐνώσεως, εἶναι χάρις τοῦ μυστικοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἡ θυσία ἡ προσφερομένη ἐν τῷ μυστηρίῳ τούτῳ εἶναι ἡ θυσία τῆς Κεφαλῆς μας ἠνωμένης μετὰ τῶν μελῶν τῆς. Μετὰ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀρχιερέως εἴμεθα οἱ πάντες ὁμοῦ προσφέροντες καὶ προσφερόμενοι. Ἰδοὺ τί συμβολίζουν ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ὁ ἄρτος σύγκειται ἀπὸ πλήθος κόκκων, οἱ ὁποῖοι συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν οὐσίαν ὁμογενῆ. Ὁ οἶνος ἀποτελεῖται ἀπὸ πλήθος σταφυλῶν, αἱ ὁποῖαι συνεθλίβησαν εἰς ἐν ὑγρόν. Εἰκὼν τῆς πληθούς ἐν τῇ ἐνότητι. «Οἱ πολλοὶ ἐν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

Ἄλλὰ τὸ σύμβολον τοῦτο μᾶς σημειώνει καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους πραγματοποιεῖται ἡ ἔνωσις αὕτη. Διὰ τῆς συνόλιψως τοῦ στάχυος καὶ τῶν ραγῶν τῆς σταφυλῆς, διὰ τῆς ἀπορρίψεως τοῦ ἀχύρου καὶ τῶν στεμφύλων, ἦτοι διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως παντὸς ὅ,τι ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἐνότητα. Οὕτω καὶ ἐν τῷ μυστικῷ Σώματι τοῦ Κυρίου. Ἡ ἐνότης ἀπαιτεῖ τὴν θυσίαν παντὸς ὅπερ καθίσταται ἐμπόδιον εἰς αὐτήν. Πασῶν τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν ζηλοτυπιῶν, τῶν μνησικακιῶν, τῆς φιλαυτίας, τῶν ἀνυπομονησιῶν, τοῦ ἐγωϊσμοῦ, τῆς ἀλαζονείας. Ἄνευ τῶν θυσιῶν τούτων καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἐνότης. Καὶ ἐδῶ καλεῖται εἰς ἕκαστος ἐξ ἡμῶν νὰ γίνῃ θύτης ἅμα καὶ θῦμα. Ἱερεὺς σφαγιαζῶν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητος πάσας τὰς κακίας τοῦ ἐν αὐτῷ παλαιοῦ ἀνθρώπου.

(Συνεχίζεται)

Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου
Ἀθηνῶν

ΕΛΠΙΔΕΣ ΕΙΣ ΕΝΑ ΤΑΡΑΓΜΕΝΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐδιάβασα ἕνα βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐνας θρησκευτικὸς ἐπαναστάτης». Ὁ συγγραφεὺς λέγει ὅτι ὅταν ἦτο παιδί, εἶχεν ἕνα κατηχητήν, ἕνα ἐπιστήμονα, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει τὸ πρότυπον τῆς ἀρετῆς. Καὶ τοῦτο διότι ἐθεώρει λογικὸν νὰ ἐφαρμόζη κανεὶς ἐκεῖνα ποῦ διδάσκει.

Μίαν Κυριακὴν κατόπιν ἀποκαλύψωσαν τοῦ τύπου ἐπὶ ὅχι καὶ τόσον ἐντίμων ἐπιχειρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας ὁ κύριος αὐτὸς εὐρέθη συμμετέχων, τὸ εἶδωλόν του κατέρρευσε. Πρὸς μεγάλην του ἀπογοήτευσιν ἀνεκάλυψεν ὅτι ὁ κατηχητὴς αὐτὸς εἶχεν ἄλλον νόμον διὰ τὴν Κυριακὴν καὶ ἄλλον διὰ τὴν καθημερινὴν ζωὴν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπογοητευτικῆς αὐτῆς διαπιστώσεως ἦταν νὰ σχηματίσῃ τὸ παιδί αὐτό, ἀπ' ὅτι ἐδιδάχθη, τὸν ἰδικόν του κανόνα ζωῆς καὶ νὰ εἶναι σήμερα ἕνας παράγων πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Ὁ Wells προκαλεῖ τοὺς χριστιανούς εἰς τὸ βιβλίον του «Ἡ σκιαγραφία τῆς Ἱστορίας» ὅταν λέγῃ: «Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐτόνισεν τόσο τὸ ποῖος ἦτο ἢ τί ἦτο, ὅσον τὴν περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν Του». Κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς βλέπομεν ὅλας τὰς χριστιανικὰς κοινότητας τόσον ἀπορροφημένας εἰς πολυπλόκους συζητήσεις περὶ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ λησμονοῦν κατὰ μέγα μέρος τὴν τόσον ἀπλήν διδασκαλίαν περὶ ἀγάπης, ἐξυπηρετήσεως καὶ ἀδελφωσύνης τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς ἰδιαιτέρως ἐτόνισεν.

Ἡ Κλάρα Beranger εἰς ἕνα ὠραῖον βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Πῶς νὰ εἰσθε εὐτυχεῖς» θέτει τὸ ζήτημα μὲ λίγα λόγια. Ἰδού τί λέγει: «Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν Ὁμιλία περιέχει σαφεῖς καὶ ὠρισμένας ὁδηγίας περὶ τοῦ πῶς νὰ ὑπερνικῶμεν τὰς

δυσκολίας τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ νὰ ἐπιτυγχάνωμεν ἄρμονικὰς σχέσεις μὲ τοὺς συνανθρώπους μας. Ἐὰν τὰ ἰδανικά τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς ἀνοχῆς, τῆς συγγνώμης καὶ τῆς ἀγάπης, τὰ ὁποῖα ἐκπηγάζουν ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίας καὶ ἐξ ἄλλων σημείων τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ὑπεγραμμίζοντο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων θρησκευτικῶν παραγόντων μὲ τόσῃν δυνάμειν ὅσην ἐχρησιμοποίησαν διὰ νὰ ὑπογραμμίσουν θεολογικὰ καὶ λατρευτικὰ ζητήματα, τὸ σημερινὸν παιδί θὰ ἠμποροῦσε ἴσως νὰ εὗρισκεν ἀγάπην καὶ εἰρήνην ἀντὶ τοῦ μίσους καὶ τοῦ πολέμου».

Τί εἶναι λοιπὸν θρησκεία; Ὁ Χαλλὶ Γκιμπράν, ὁ μέγας φιλόσοφος ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Λιβάνου, μᾶς δίδει μίαν ὠραίαν ἀπάντησιν διὰ μιᾶς παραβολῆς τὴν ὁποίαν ἀναφέρει εἰς τὸ περίφημον βιβλίον του «Ὁ Προφήτης», τὸ ὁποῖον μετεφράσθη εἰς πλεόν τῶν 20 γλωσσῶν.

Ἐνας μέγας διδάσκαλος, ἀφοῦ ἔζησε ἐπὶ 12 χρόνια διδάσκων εἰς κάποιον πόλιν, ἐπρόκειτο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του οἱ μαθηταὶ του, ποὺ εἶχαν συγκεντρωθῆ διὰ νὰ τὸν ἀποχαιρετήσουν, τὸν παρεκάλεσαν νὰ τοὺς εἰπῇ ἀκόμη μερικά πράγματα. Ἐκεῖνος τοὺς εἶπε μερικά ἀκόμα λόγια περὶ διαφόρων θεμάτων, περὶ ἀγάπης, περὶ γάμου, τῶν παιδιῶν, τῆς ἐλεημοσύνης, τῆς ἐργασίας, τῆς χαρᾶς, τῆς λύπης, τῆς φιλίας, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς τιμωρίας. Τότε ἕνας γέρον ἱερεὺς τὸν παρεκάλεσε νὰ ὁμιλήσῃ καὶ περὶ θρησκείας. «Μὰ γιατί ἄλλο μιλοῦσα τόσῃν ὥρᾳ»; εἶπεν ἐκεῖνος. «Τί ἄλλο εἶναι ἡ θρησκεία παρὰ ἡ ἐφαρμογὴ ὅλων αὐτῶν τῶν ἀρχῶν; Ποῖος ἠμπορεῖ νὰ χωρίσῃ τὴν πίστιν του ἀπὸ τὰ ἔργα του ἢ τὰς πεποιθη-

σεις του ἀπὸ τὴν καθημερινὴν του ζωὴν;

Μὲ ἄλλα λόγια ἢ θρησκεία—καὶ εἰδικῶς ὁ Χριστιανισμὸς—εἶναι τιμότης εἰς τὰς συναλλαγάς. Εὐτυχῶς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα οἱ λαοὶ ἀνεξαρτήτως θρησκευτικῶν ἀποχρώσεων ἀρχίζουν νὰ ἀντιλαμβάνονται ὁλοπῶς καὶ περισσότερον ὅτι, ὅταν ὁ Χριστὸς ἔλεγε «ἀγαπάτε ἀλλήλους» καὶ ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτὸν», ἔδιδε τὴν συνταγὴν διὰ νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐπιτυχημένος ἄνθρωπος τῆς παρουσίας ζωῆς. Ὅλον ἐνὲν καὶ περισσότεροι ἄνθρωποι μελετοῦν τώρα τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν ὡς κοσμοθεωρίαν μᾶλλον παρὰ ὡς θρησκείαν τῆς Κυριακῆς.

Τὸν Ὀκτώβριον, πρὶν ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας ἀδειάν μας, παρηκολουθήσαμεν Κυριακάτικες συγκεντρώσεις εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην, ὅπου 5.000 ἄνθρωποι παρευρέθησαν διὰ ν' ἀκούσων τὸν κ. Ernest-Holmes, ἰδρυτὴν τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Θεολογίας καὶ συγγραφέα ἐνὸς ραδιοφωνικοῦ προγράμματος εὐρυτάτης κυκλοφορίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Αὐτὸ πὸν λέγεται Ζωὴ», νὰ ὁμιλῇ ἐπὶ μίαν ὥραν περὶ τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν.

Ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ μέσου εἰδικῶν ἀνὰ δεκαπενθήμερον συναντήσεων κατὰ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη μὲ μίαν ὁμάδα ἐκπροσώπων τῆς Ἑλληνικῆς χριστιανικῆς κινήσεως, μερικοὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Ἀμερικανοὺς εἴχαμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ λάβωμεν μίαν ιδέαν τῆς ἐνεργοῦ ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς διάφορα πεδία κοινωνικῆς ἐργασίας. Αὐτὴ ἡ ἰλιαν εὐχάριστος ἐπαφὴ ἔφερε τὴν χριστιανικὴν Ἀμερικὴν πολὺ πλησιέστερον πρὸς τὴν χριστιανικὴν Ἑλλάδα.

Εἰς τὴν Ἀμερικὴν χριστιανοὶ ἡγέται ὄλων τῶν ὁμολογιῶν ἀναγνωρίζουν ὁλοπῶς περισσότερον τὴν δύναμιν τῆς σκέψεως.

Ὁ θεὸς μου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἓνας ἐξέχων χειροῦργος, ἔλεγε πρὶν ν' ἀποθάνῃ ὅτι ἦτο βέβαιος ὅτι εἶχε κάμει περισσότερο καλὸ εἰς τὸν κόσμον μὲ τὴν καλὴν του διάθεσιν, μὲ τὸ γαλήνιον καὶ πειστικὸν του ὕφος καὶ μὲ τὴν θετικὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν ἄρρωστον, παρὰ μὲ τὰ χειρουργικὰ του μαχαί-

ρια. Οἱ ἰατροὶ σήμερον ἀναγνωρίζουν ὅτι πολλαὶ νόσοι προέρχονται ἀπὸ τὰ αἰσθήματα τοῦ φόβου, τοῦ μίσους καὶ τοῦ θυμοῦ.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ αἰῶνος ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας ἐδημιούργησε νέα προβλήματα καὶ νέας ιδέας. Ἡ ἐπικρατοῦσα προηγουμένως ἀρχὴ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἦτο νὰ δημιουργῇ κανεὶς χρήματα, τὰ ὅποια διαρκῶς νὰ πολλαπλασιάζῃ μὲ κάθε τρόπον καλὸν ἢ κακόν. Ἐπηρεοῦνται ἔπειτα ἡ σκληρὰ διαμάχη μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν, ἡ ὁποία ἐν τέλει κατέληξεν εἰς τὸ νὰ φέρῃ εἰς τὴν βιομηχανικὴν ζωὴν μίαν νέαν ἐποχὴν, ἐποχὴν μιᾶς διαρκῶς αὐξανομένης συνεργασίας καὶ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ, μιᾶς κατανοήσεως τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ ἐργασία εἶναι μέτοχοι εἰς τὴν ἰδίαν ἐταιρείαν διὰ τὸ καλὸν καὶ τῶν δυν. Ὡς ἀποτέλεσμα δὲ αὐτῆς τῆς κατανοήσεως ἀνεπτύχθη ἓνας νέος ἐπιστημονικὸς κλάδος τὸν ὁποῖον ἠμποροῦμεν νὰ ὀνομάσωμεν «ἀνθρωπομηχανικὴ», διότι ἀσχολεῖται μὲ τὸ κτίσιμον ἀνθρώπων καὶ διδάσκει τὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι διέπουν τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων μεταξὺ των, δηλαδὴ τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἐντολῆς «ἀγαπάτε ἀλλήλους».

Ἐνας ἀπὸ τούτους σκαπανεῖς εἰς τὸ πεδίον τοῦτο ὑπῆρξε ὁ Dale Carnegie, ὁ παγκοσμίως τώρα γνωστὸς ἀπὸ τὸ βιβλίον του «Πῶς νὰ κερδίζετε φίλους, πῶς νὰ ἔχετε ἐπιρροήν». Πρὸ 30 ἐτῶν περίπου ἤρχισε νὰ διδάσκη ὁμιλητικὴν εἰς τὴν Χ.Α.Ν. Νέας Ὑόρκης χρησιμοποιῶν μίαν νέαν μέθοδον κατὰ τὴν ὁποίαν κάθε μαθητῆς ὁμιλεῖ ἐπὶ 2 λεπτά εἰς κάθε συγκέντρωσιν. Ὁ Carnegie τοὺς ἐνεθάρρυνε νὰ ὁμιλοῦν οἱ ἴδιοι περὶ τοῦ θέματος πὸν ἐγνώριζαν καλύτερα. Κάθε φορὰν πὸν ἔνας μαθητῆς ὁμιλεῖ περὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὁ κ. Carnegie τοῦ ἐζήτει τὸ ἀντίγραφον τῆς ὁμιλίας του. Αἱ συγκινητικαὶ αὐταὶ ἀφηγήσεις πραγματικῶν γεγονότων τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀπέτελεσαν τὴν βάσιν διὰ τὸν περιφρῶνον βιβλίον του, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ὡς ἐγχειρίδιον εἰς τὰ μαθήματά του.

Ἐπὶ 5 ἔτη εἶχον τὴν τιμὴν νὰ διδάσκω διὰ τὸν κ. Carnegie, μέχρι τοῦ 1947 ὁπ-

τε ἦλθα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τίποτε δὲν με συνεκίνησε περισσότερο εἰς ὀλόκληρον τὸ κοινωνικὸν μου στάδιον ἀπὸ τὴν εὐκαιρίαν ἐκείνῃν πού εἶχα νὰ βοηθῆσω μιὰ ομάδα ἀπὸ 40 φοβιζομένους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν ἤμποροῦσαν ν' ἀρθρώσουν λέξις, εἰς τὸ νὰ ὑπερικήσουν τὸν μέγαν φόβον των. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχαν ὑπάλληλοι ἐπιχειρήσεων, ἐργάται, ἰατροί, ἐργοδηγοὶ καὶ γραφεῖς, μέσα εἰς 16 ἑβδομάδας ἔγιναν ἀρετὰ καλοὶ ὁμιληταί, ἔτοιμοι καὶ προθυμοὶ νὰ προσφέρουν τὴν συνδρομὴν των εἰς ἓνα ἐποφελές ἔργον. Ποῖον ἦτο τὸ μυστικόν; Ἦτο ἀπλούστατα ὅτι κάθε μαθητὴς ἔπρεπε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν τάξιν αἰσθανόμενος ὅτι ἡ ὁμιλία του ἦτο ἓνα ἐπιτυχές πείραμα. Ὅσονδήποτε τεχνικῶς κακὴ καὶ ἂν εἶναι μία ὁμιλία ὑπάρχον πάντοτε μερικὰ χαρακτηριστικὰ ἄξια ἐπαίνου. Ἡ κριτικὴ γίνεται ἐμμέσως. Ἐπὶ πλεόν οἱ μαθηταὶ ἐνθαρρύνονται εἰς τὸ νὰ ἀνακοινῶνουν τὴν πείραν των εἰς τὰς σχέσεις των με τοὺς ἄλλους καὶ δύο συγκεντρώσεις ἀφιερώνονται ἀποκλειστικῶς εἰς ὁμιλίαν περὶ τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων μεταξὺ των.

Ἄλλὰ ἄς ρίξωμεν ἓνα βλέμμα εἰς μερικὰς ἀπὸ τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Carnegie διαγραφόμενας ἀρχάς.

Ὁ μεγαλύτερος Πρόεδρος τὸν ὁποῖον ἐγνώρισε ποτὲ ἡ χώρα μου ἦτο ἓνας ταπεινὸς ἄνθρωπος. Διὰ τὸν Ἀβραὰμ Λίνκολν τὸ πλεόν ἀγαπημένον ῥητὸν ἦτο: «Μὴ κρίνετε ἵνα μὴ κριθῆτε». Πάντοτε ἀπέφυγε ἐπιμελῶς τὴν ἀπ' εὐθείας κριτικὴν καὶ ἐξήτει νὰ ἐξετάζῃ καὶ τὴν ἀντίθετον ὄψιν τοῦ προβλήματος. Ὅταν ἡ γυναῖκα του κατηγοροῦσε τὸν Νοτίους εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῆς χώρας μας, ὁ Λίνκολν ἔλεγε: «Μὴν τοὺς κατηγορῆς» εἶναι ὅτι θὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς ὑπὸ παρομοίας συνθήκας. Ἡ κατάκρισις ἀντὶ νὰ διορθώσῃ τὴν κατάστασιν συνήθως κάνει τὸ θῦμα νὰ δικαιολογῇ τὰς ἀπόψεις του. Ὁ Κινέζος φιλόσοφος Κομφούκιος εἶπε τὰ ἐξῆς: «Μὴ παραπονεῖσαι γιὰ τὸ χιόνι πού εὐρίσκεται ἐπὶ τὴν σκεπὴ τοῦ σπιτιοῦ τοῦ γείτονά σου ὅταν σὺ δὲν ἔχῃς καθαρίσει αὐτὸ πού εὐρίσκεται ἐπὶ τὴν πόρτα σου». Εἶναι ἴδιον τῶν ἀνοήτων νὰ κατακρίνουν, νὰ καταδικάζουν ἢ νὰ πα-

ραπονοῦνται ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι με χαρακτῆρα κατανοοῦν καὶ συγχωροῦν. Πόσον διαφορετικὸς θὰ ἦτο ὁ κόσμος ἂν, ἐπὶ παραδείγματι, τὰ πολιτικὰ κόμματα ἦσαν συνεπῆ πρὸς τὸν πρῶτον βασικὸν κανόνα τῆς τέχνης τοῦ μεταχειρίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους «*μὴ κατακρίνετε, μὴ καταδικάζετε, μὴ παραπονεῖσθε*».

Ὁ καθηγητὴς John Dewey, ὁ πλεόν βαθυστόχαστος φιλόσοφος τῆς Ἀμερικῆς, λέγει ὅτι ἡ βαθυτέρα ὁρμὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἶναι ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ εἶναι κανεὶς μεγάλος. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πλεόν ἐξέχοντας ἰατροὺς εἰδικευθεὶς εἰς τὰ ψυχικὰ νοσήματα εἶπεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι παραφρονοῦν εὐρίσκουν εἰς τὴν παραφροσύνην των τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ αἰσθηματος τῆς ὑπεροχῆς, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἱκανοποιήσουν εἰς τὴν πραγματικότητά. Ὁ Charles Schwab, ἓνας ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ἀνθρώπους πού κερδίζουν ἓνα ἑκατομμύριον δολάρια εἰς μισθούς, ὡς διευθυντὴς μιᾶς ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας μας ἐταιρείας χάλυθος, εἶπε τὰ ἐξῆς: «Δὲν ὑπάρχει τίποτε πού νὰ σκοτώνῃ τὰς εὐγενεῖς φιλοδοξίας ἑνὸς ἀνθρώπου περισσότερο ἀπὸ τὴν ἄστοχον κριτικὴν τοῦ προϋσταμένου. Ποτὲ δὲν ἀσκῶ κριτικὴν ἐναντίον οὐδενός. Πιστεύω ὅτι πρέπει νὰ δίδωμε εἰς τοὺς ἀνθρώπους κίνητρον πρὸς ἐργασίαν. Διὰ τοῦτο ζητῶ πάντοτε νὰ εὐρίσκω κάτι νὰ ἐπαινέσω καὶ ἀποφεύγω νὰ εὐρίσκω λάθη. Ἐὰν πράγματι μοῦ ἀρέσῃ κάτι τὸ ἐπιδοκιμάζω ἐγκαρδῶς καὶ τὸ ἐπαινῶ ἀπειδῶς».

Δὲν ὀμιλοῦμεν βέβαια ἐδῶ περὶ κολακείας, ἀλλὰ περὶ τιμίας καὶ εἰλικρινῶς ἢ οὐδ' ἐκτιμῆσεως. Ὅταν μελετᾷ κανεὶς ἓνα πρόσωπον ἠμπορεῖ πάντοτε νὰ εὕρῃ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτὸ κάτι τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι ἄξιον ἐπαίνου. Ὁ Ralph Waldo Emerson, ὁ ἐπιφανὴς Ἀμερικανὸς φιλόσοφος τοῦ 19ου αἰῶνος, ἔλεγεν: «Κάθε ἄνθρωπος πού συναντῶ εἶναι κατὰ κάποιον τρόπον ἀνώτερός μου. Εἶναι ἀνώτερός μου εἰς ὅ,τι ἔχω νὰ διδάχθῶ ἀπὸ αὐτόν». Ὁ δευτέρου λοιπὸν κανὼν εἶναι: *Δίδετε τιμίαν καὶ εἰλικρινῆ ἐκτίμησιν*.

Ὅταν πάῃ κανεὶς νὰ ψαρῆψῃ δολῶνει τὸ ἀγκίστρι του μετ' ὃ δόλωμα πού ἀρέσει

εἰς τὸ ψάρι. Κατὰ παρόμοιον τρόπον, ἡ μόνη μέθοδος διὰ νὰ ἐπηρεάσῃ κανεὶς τὸν συνάνθρωπόν του, εἶναι νὰ ὀμιλῇ περὶ τοῦ τί ἐκεῖνος—ὁ συνάνθρωπος—θέλει καὶ πῶς ἡμπορεῖ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ. Ὁ Ἐρρίκος Ford, ὁ σκαπανεὺς τῆς βιομηχανίας αὐτοκινήτων παρατηρεῖ τὰ ἐξῆς: «Ἐὰν ὑπάρχῃ ἓνα μυστικὸν ἐπιτυχίας, τοῦτο ἔγκειται εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τὰς ἀπόψεις τοῦ ἄλλου καὶ νὰ βλέπῃ τὰ πράγματα ὡπῶς τὰ βλέπει καὶ ὁ ἄλλος».

Ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον. Ὁ πελάτης δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ μάθῃ τί θέλει ὁ καταστηματούχος. Δι' αὐτὸ ὁ ἐπιτυχημένος καταστηματούχος ζητεῖ νὰ προκαλέσῃ τὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν τοῦ πελάτου διὰ τὸ προϊόν πού τοῦ πωλεῖ. Διὰ τὸ νὰ μὴ κάμωμεν τὸ ἴδιο καὶ εἰς τὴν καθημερινήν μας ζωὴν; Πολλοὶ γονεῖς προσπαθοῦν νὰ πείσουν τὰ παιδιὰ των μ' ἐκεῖνο τὸ: «ὁ μπαμπᾶς θέλει νὰ κάμῃς αὐτό». Τὸ παιδί δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ τί θέλει ὁ μπαμπᾶς. Διὰ τοῦτο ὁ ἔξυπνος πατέρας προσπαθεῖ νὰ κάμῃ τὸ παιδί του νὰ θέλῃ νὰ κάμῃ τὸ ἴδιο πρᾶγμα πού θέλει καὶ ὁ πατέρας του. Ἐχομεν λοιπὸν τὸν τρίτον βασικὸν κανόνα: *Προκαλέσατε εἰς τὸν ἄλλον μίαν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν δι' ἐκεῖνο πού θέλετε νὰ κάμῃ.*

Ὅλοι μας ἐπιθυμοῦμεν εἰλικρινῶς νὰ μᾶς ἀγαποῦν οἱ φίλοι καὶ συνεργάται μας. Πῶς θὰ ἐφαρμόσωμε τούτους βασικοὺς αὐτούς κανόνας διὰ νὰ ἐπιτύχωμε μεγαλύτερον σεβασμὸν καὶ φιλίαν μεταξὺ τῶν συνανθρώπων μας; Πρῶτον πρέπει νὰ *ἐνδιαφεροθῶμεν εἰλικρινῶς διὰ τὸν ἄλλον*. Πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἐπισκέφθη μίαν Ἑλληνικὴν Μεταλλευτικὴν Ἐπιχείρησιν μετὰ τὸν ἰδιοκτήτην της. Καθὼς ἐπλησιάζαμεν τὸ ἓνα ὄρυχεῖον κατόπιν τοῦ ἄλλου οἱ ἐργάται πετοῦσαν τὰ εργαλεῖα των καὶ ἔτρεχαν νὰ ὑποδεχθοῦν τὸ «ἀφεντικὸν» τους. Ἐκεῖνος εἶχε πάντοτε ἓνα καλὸν λόγον διὰ τὸν καθένα, πολλοὺς μάλιστα τοὺς ἠρώτα κάτι διὰ τὴν οἰκογενεῖάν των. Κατόπιν τούτου δὲν πρέπει νὰ παραξενεύεται κανεὶς διὰ τὸ οἱ ἐργάται τοῦ ἐν λόγῳ ἐπιχειρηματίου δὲν εἶχαν σταματήσει οὔτε ἐπὶ στιγμὴν τὴν ἐργασίαν των καθ' ὃν χρόνον ὅλοι αἱ ἄλλαι ἐπιχειρήσεις τοῦ εἴδους

αὐτοῦ εἶχαν κλείσει λόγῳ γενικῆς ἀπεργίας.

Ὅταν ὁ Wright Patman, ἓνας ἀφανὴς δικηγόρος μᾶς πολίχνης, ἐξελέγη μέλος τοῦ Κογκρέσσου διὰ μίαν περιφέρειαν τοῦ Τεξᾶς, ἔγινε γρήγορα ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον δημοφιλῆ μέλη. Διὰ τὴν Διότι κατὰ τὸ μεσολαβοῦν διάστημα μεταξὺ τῆς ἐκλογῆς του καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς συνόδου τοῦ Κογκρέσσου ἐμελέτησε τὴν βιογραφίαν τῶν συναδέλφων του καὶ ὅταν διὰ πρώτην φορὰν τοὺς συνήτησε ἦτο δυνατὸν νὰ τοὺς ὀμιλῇ ὁ ἴδιος διὰ τὴν δρασίαν των καὶ τὰς ἐπιτυχίας των. Ἡμποροῦμεν λοιπὸν ν' ἀποκτήσωμεν περισσοτέρους φίλους εἰς δύο μῆνας ὅταν εἰλικρινῶς ἐνδιαφερόμεθα διὰ τοὺς ἄλλους, παρὰ εἰς δύο ἔτη ὅταν προσπαθοῦμε νὰ κάμωμε τοὺς ἄλλους νὰ ἐνδιαφεροῦν δι' ἡμᾶς.

Μία ἄλλη ἀρχὴ τόσον ἀπλῆ καὶ τόσον προφανής, τὴν ὁποῖαν ἐν τούτοις τόσον συχνὰ λησμονοῦμεν, εἶναι τὸ πόσον κερδίζει ἓνα *χαμόγελο*. Δὲν στοιχίζει τίποτα ἀλλὰ δημιουργεῖ πολλά. Χωρὶς νὰ πτωχαίνει ἐκεῖνον πού τὸ δίνει, πλουτίζει ἐκεῖνον διὰ τὸν ὅποιον δίδεται. Σύμφωνα μετὰ μίαν κινεζικὴν παροιμίαν: «Ἐκεῖνος πού δὲν ἔχει χαμόγελο εἰς τὸ πρόσωπόν του δὲν πρέπει ν' ἀνοίγῃ μαγαζὶ». Ἄς τὸ ἐφαρμόσωμεν λοιπὸν ὅλοι καὶ ἄς *χαμογελάμε*.

Κάθε ἄνθρωπος εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὸ ὄνομά του. Ὅταν διαβάξῃ τὴν ἐφημερίδα διὰ μίαν συγκέντρωσιν εἰς τὴν ὁποῖαν ἔλαβε μέρος κυττάζει γρήγορα διὰ νὰ ἴδῃ ἂν ἀναφέρεται τὸ ὄνομά του ἢ αἰ ἀπόψει του. Ὑπάρχουν πολλοὶ πλούσιοι, οἱ ὁποῖοι συνεισφέρουν εἰς τὴν ἄφρα ἢ τὴν βῆτα κοινωφελῆ προσπάθειαν μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ διατηρηθῇ τὸ ὄνομά των εἰς τὴν ἱστορίαν. Παρ' ὅλα αὐτὰ πόσες φορές δὲν παρουσιάζομεν τοὺς φίλους μας ὁ κ. (ψίθυρος), ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς συστήσω τὸν κ. (...ψίθυρος). Τὰ ὀνόματα χάνονται μέσα στὰ ἄλλα λόγια τοῦ συνιστῶντος. Καὶ ὅμως μετὰ μίαν μικρὰν προσπάθειαν ἡμποροῦμεν νὰ μεταβάλωμεν τὴν κατάστασιν ἐνθυμούμενοι ὅτι: *Τὸ ὄνομα ἐνὸς ἀνθρώπου εἶναι δι' αὐτὸν ἢ σπουδαιότερα λέξις τῆς γλώσσης του.* Κάθε πολιτικὸς γνωρίζει ὅτι τὸ νὰ

ἐνθυμῆται τὸ ὄνομα τοῦ ψηφοφόρου σημαίνει πολιτικὴν ἐπιτυχίαν, τὸ νὰ τὸ λησμονῆ σημαίνει ὅτι καὶ αὐτὸς θὰ χαθῆ εἰς τὴν λήθην.

Ὁ χώρος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀναπτύξω τὰς ἄλλας τρεῖς ἀρχὰς αἱ ὁποῖαι, νομίζω, ὁμιλοῦν ἀφ' ἑαυτῶν κατόπιν ὅσον ἐλέγχθησαν προηγουμένως.

Ἴδου αὐταί:

Νὰ εἰσθε καλὸς ἀκροατῆς. Ἐνθαρρύνετε τοὺς ἄλλους νὰ ὁμιλοῦν περὶ αὐτῶν. Ὅμιλεῖτε κατὰ τρόπον προκαλοῦντα τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἄλλου. Δώσατε μὲ εὐλικρίνειαν εἰς τὸν ἄλλον ἓνα αἶσθημα ἀνωτερότητος.

Ὅλα αὐτὰ ἠμποροῦν νὰ συνομιθοῦν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Disraeli, τοῦ μεγάλου πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας, ὅταν ἔλεγε: «Ὅμιλε εἰς ἓνα ἄνθρωπον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἠμπορεῖ νὰ σὲ ἀκούῃ ἐπὶ ὤρας».

Εἰς ἄλλα κεφάλαια τοῦ βιβλίου του ὁ Carnegie ἀναφέρεται εἰς τὸν τρόπον τοῦ νὰ διορθῶνῃ κανεὶς τοὺς ἄλλους χωρὶς νὰ τοὺς προσβάλλῃ καὶ νὰ τοὺς κερδίῃ εἰς τὸ νὰ σκέπτονται ὅπως ὁ ἴδιος σκέπτεται. Τὸ θέμα τοῦτο μελετᾶται, παρουσιάζεται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν του καὶ συζητεῖται εἰς εἰδικὰ φροντιστηριακὰς συγκεντρώσεις.

Σήμερον εἰς τὴν Ἀμερικὴν γίνονται τοιαῦτα φροντιστήρια κατευθυνόμενα ὑπὸ τοῦ Carnegie εἰς διαφόρους πόλεις καθ' ὅλην τὴν χώραν. Ὅταν ἐδίδασκον εἰς τὰ φροντιστήρια αὐτά, μερικὰ ἀπὸ τὰ μέλη ἤρχοντο ἀπὸ μίαν ἀπόστασιν ὅσον αἱ Ἀθῆναι ἀπὸ τὰς Θήβας διὰ νὰ ἀκούσουν τὰ ἑβδομαδιαῖα μαθήματα. Μόνον εἰς τὴν πόλιν τοῦ Σικάγου ὑπῆρχον πέρυσι 30 τάξεις συγχρόνως. Ἄλλα φροντιστήρια ἐπὶ τῆ βᾶσει τῶν κανόνων τεχνικῆς τοῦ Carnegie χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν κατάρτισιν προῦ-

σταμένων εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἐνα ἐξαίρετον παράδειγμα τοῦ τί ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ ἡ ἐκπαίδευσις αὐτὴ εἶναι ἐκεῖνο πού συνέβη κατὰ τὸν πόλεμον εἰς ἓνα ἐργοστάσιον ἀεροπλάνων τοῦ Ford εἰς τὸ Willow Run, τῆς πολιτείας τοῦ Michigan. Εἰς τὸ ἐργοστάσιον αὐτὸ ἐδόθησαν μαθήματα ἡγετικῶν στελεχῶν εἰς ἀρκετὰς χιλιάδας προῦσταμένων ὑπηρεσιῶν. Ἐνα ἀπὸ τὰ βασικώτερα θέματα τῆς διδασκαλίας ὑπῆρξεν αἱ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων ἀρχαί. Ἐνα ἔτος μετὰ τὸ πέρασ τῶν μαθημάτων οἱ προῦστάμενοι ἀνέφερον τὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα ἦσαν καταπληκτικά. Ὅλα τὰ τεχνικὰ τμήματα παρουσίασαν αὐξήσιν παραγωγῆς ἀπὸ 35 μέχρις 100%. Εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμον πολεμικὴν περίοδον αὐτὸ ἐσήμαινε αὐξήσιν τῆς τόσον ἀναγκαίας εἰς τοὺς συμμάχους μας πολεμικῆς παραγωγῆς. Σημαίνει ἀκόμη ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι πρόθυμος νὰ ὀδηγῆται ἀλλὰ ὄχι καὶ νὰ ἄγεται.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι αἱ περὶ ἀνθρωπίνων σχέσεων ἀρχαί διὰ τὰς ὁποίας ὁμιλήσαμεν ἐκπηγάζουν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔδωσε τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρουσ ὁμιλίαν. Τὰ ἀποτελέσματα μᾶς τοιαύτης διδασκαλίας, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸ σπῆτι, τὸ σχολεῖον καὶ τὸ κατάστημα, θὰ γίνον ἐν τέλει αἰσθητὰ μέχρι τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν καὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων.

Δι' ἐνὸς διαρκῶς αὐξανομένου σεβασμοῦ πρὸς τὰ δικαιώματα καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς ἀνθρωπότητος θὰ ἐπιτύχωμεν ἐν τέλει τὴν ἀληθῆ ἀδελφωσύνην τῶν ἀνθρώπων.

John W. Withrow

Νομικὸς Σύμβουλος τῆς
ἐν Ἑλλάδι Ἀποστολῆς τοῦ Ο.Κ.Α.

ΤΕΚΝΟΓΟΝΙΑ ΚΑΙ ΚΑΡΔΙΟΠΑΘΕΙΑΙ

Ἐν ἀπὸ τὰ σοβαρὰ προβλήματα τῆς ἰατρικῆς εἶναι τὸ σχετιζόμενον μὲ τὴν καρδιοπαθῆ γυναῖκα, ἡ ὁποία εὐρίσκεται ἐν κήσει. Ὁ ἰατρός καλεῖται νὰ δώσῃ τὴν γνώμην του ὑπευθύνως περὶ τῆς διακοπῆς ἢ τῆς συνεχίσεως τῆς κήσεως, εὐνόητον δὲ ὅτι ἐσφαλμένη πορεία εἶναι δυνατόν νὰ στοιχίσῃ τὴν ζωὴν δύο ὑπάρξεων. Ἐν συνεχείᾳ δὲ ἡ ἄλλειψις τῆς μητρὸς ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν νὰ δημιουργήσῃ σωρείαν ἄλλων προβλημάτων. Ἐπομένως τὸ θέμα ἔχει καὶ κοινωνικὴν σημασίαν, καὶ ἡ γνώσις του δὲν ἐνδιαφέρει μόνον τὸν ἰατρόν, ἀλλὰ καὶ τὸν μὴ ἰατρικὸν κόσμον, ἰδίᾳ δὲ τὰς μητέρας.

Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἔχουν γραφῆ ἄρκετὰ ἐργασίαι καὶ ἄρκετὰ συγγράμματα, ἰδίως τὴν τελευταίαν δεκαετησίαν.

Αἱ παλαιότεραι ἔρευναι ἐπὶ τοῦ προβλήματος αὐτοῦ εὐρίσκονται εἰς ποιάν τινα ἀντίφασιν, διότι αἱ παρατηρήσεις δὲν ἐστηρίζοντο ἐπὶ ὑλικῷ ἐξηλεγμένῳ ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ἐπεκράτει τὸ δόγμα «ὅ τάδε ἔφη».

Διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅμως καλύτερον τὸ κυρίως θέμα μᾶς «ποία ἡ ἐπίδρασις τῆς κήσεως ἐπὶ τῆς πασχούσης καρδίας» πρέπει πρῶτον νὰ ἴδωμεν τὴν ἐπίδρασιν τῆς κήσεως ἐπὶ τῆς φυσιολογικῆς καρδίας.

ΥΠΕΡΤΡΟΦΙΑ

Ἐν ἀπὸ τὰ πλέον σημαντικὰ ἐρωτήματα ἦτο τὸ ἐξῆς: Ἐὰν κατὰ τὴν κήσιν τῆς φυσιολογικῆς γυναίκος ἐπέρχεται ὑπερτροφία τῆς καρδίας τῆς, ἡ ὁποία ὡς γνωστὸν ἔχει στενὴν σχέσιν μὲ τὴν καρδιακὴν ἀνεπάρκειαν.

Ἀξίζει πράγματι τὸν κόπον νὰ ἴδωμεν τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἰατρικῆς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θέματος, καὶ διὰ νὰ τὸ παρακολουθήσωμεν καλύτερον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ πεισθῶμεν ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποία

κατὰ καιροὺς ἀνακοινοῦνται ὑπὸ ἐπιστημόνων, δὲν εἶναι ἀδιάσειστα καὶ δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὡς ἀπόλυτα δόγματα, ἔστω καὶ ἂν φέρουν τὴν σφραγίδα τῶν ἐμπειρικῶν ἐπιστημῶν ἢ τὴν ὑπογραφὴν μεγάλων ἐπιστημόνων.

Ἡ Γαλλικὴ σχολὴ μέχρι τοῦ 1880. Τὰ πορίσματα τοῦ M. Larcher ἐκυκλοφόρουσαν εἰς τὸν ἰατρικὸν κόσμον τῆς Γαλλίας, καίτοι ὁ ἴδιος δὲν εἶχε καταγράψει ἀκόμη τὰ πορίσματά του. Τὸ ἔτος 1828 ὁ Menier, εἰς μίαν ἐργασίαν του περὶ τῶν ἐγκεφαλικῶν αἰμορραγιῶν κατὰ τὴν κήσιν, ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὸν Larcher ἡ ἀριστερὰ κοιλία τῆς καρδίας ὑψίσταται ὑπερτροφίαν κατὰ τὸ $\frac{1}{4}$ ἢ ἐνίοτε κατὰ τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ ἀρχικοῦ φυσιολογικοῦ τῆς μεγέθους, ὅπερ ὅμως αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν παρέτήρησε.

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1851 ὁ Larcher τελικῶς παρουσίασε τὴν ἐπιστημονικὴν του ἐργασίαν εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν. Εἰς αὐτὴν ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ κήσις προκαλεῖ ὑπερτροφίαν τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ ὑπερτροφία δύναται νὰ παραμείνῃ μόνιμος ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐὰν ἐπακολουθήσουν καὶ ἄλλαι κήσεις, ἡ μία πλησίον τῆς ἄλλης, τότε ἡ ὑπερτροφία ἐπανεξάνει κατόπιν ἐκάστης κήσεως.

Καίτοι αὐτὸ τοῦλάχιστον τὸ δεύτερον μέρος τῶν εὐρημάτων οὐδέποτε ἀπεδείχθη, ἐν τούτοις ἐπειδὴ ἔφερε τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Larcher ἐπέζησε μέχρις ἀκόμῃ τοῦ 1927 ὡς καὶ ὁ Jagie ἀναφέρει⁽¹⁾.

Ὁ Larcher ὅμως παρουσίασε τὰ πορίσματά του μὴ στηριχθεὶς ἐπὶ ἰδίων παρατηρήσεων καὶ μετρήσεων, ἀλλὰ ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων τοῦ παθολόγου Duerest.

Ἀργότερον ὅμως ὁ Vaquez ἐχαρρακτή-

(1) Halban-Seitz's Handbook (vol. v/3 P. 357)

ρισε την εργασίαν του Larcher ως μεταφυσικόν δοκίμιον, όπου την θέσιν τῶν ἀποδείξεων κατέλαβον ἐπιχειρήματα, καθ' ὅσον δὲν ὑπῆρχον γεγονότα τὰ ὁποῖα νὰ μᾶς στηρίζουν την πεποιθισίν μας ἐπὶ τῶν πορισμάτων του.

Τὸ ζήτημα ἔλαβε σοβαρὰν μορφήν καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἀμέσως συνέστησε μίαν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν ἰατρῶν Rayer, Claude, Bernard, Velpeau, J. Cloquet, Jobert, Flauren, Coste καὶ Andral, οἵτινες ὄφειλον νὰ ἐλέγξουν την εργασίαν τοῦ Larcher. Ἡ ἐπιτροπὴ ὅμως ἀντὶ νὰ ἐλέγξῃ ἰδίους ὄμμασιν ἠρέκασθη εἰς τὰς παρατηρήσεις τῶν ἰατρῶν Zambaco, Ducrest καὶ Blot, καὶ ὡς εὐνόητον τὸ πόρισμα τοῦ ἐλέγχου ἦτο ὑπὲρ τοῦ Larcher, ὁ ὁποῖος μάλιστα τότε ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἔλαβε δὲ καὶ ὡς δῶρον 500 φράγκα, ὡς ἀναγνώρισιν διὰ τὰς θαθείας ἀνακαλύψεις του... Ἐκτοτε μέχρι τοῦ 1880 ὁ ἰατρικὸς κόσμος τῆς Γαλλίας ἐμπνέεται ἀπὸ τὰ τιμηθέντα πορίσματα τοῦ Larcher, ὁ δὲ γαλλικὸς λαὸς παρακολουθεῖ μετ' ἐνδιαφέροντος τοιαῦτα ἐπιστημονικὰ ζητήματα, καὶ πιθανὸν σὺν τοῖς ἄλλοις τὰ πορίσματα τοῦ Larcher νὰ ἐπέδρασαν καὶ αὐτὰ κατὰ ποσοστὸν τὴν εἰς την ἐλάττωσιν τῶν γεννήσεων ἐν Γαλλίᾳ.

Γερμανικὴ Σχολή. Εἰς την Γερμανίαν δὲν ἐδέχθησαν μὲ πολὺν ἐνθουσιασμόν τὰ πορίσματα τοῦ Larcher, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον καταστῆ νόμος.

Ὁ Spiegelberg ἐδέχθη τὰς ἀπόψεις αὐτὰς ἐνῶ ὁ Gerhardt δὲν τὰς ἐδέχθη καθ' ὀλοκλήριαν, διότι ἐπὶ δύο ἐγκύων αἵτινες ἀπέθανον ἢ μία κατὰ τὸν 7ον μῆνα καὶ ἡ ἄλλη κατὰ τὸν 9ον, ἐμέτρησε τὸ βάρος τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας καὶ τὸ πάχος των, εὔρε δὲ τιμὰς προσεγγιζούσας τὰ φυσιολογικὰ ὄρια. Θεωρεῖ δὲ ὅτι ἡ αὔξησις τῶν ὀρίων τῆς καρδίας ἐπικρουστικῶς ὀφείλεται οὐχὶ εἰς ὑπερτροφίαν, ἀλλὰ εἰς μετατόπισιν τῆς καρδίας λόγω ἀνυψώσεως τοῦ διαφράγματος κατὰ την κύσιν.

Γενικῶς οἱ Γερμανοὶ ἰατροὶ ἦσαν τῆς γνώμης ὅτι καρδιακὴ ὑπερτροφία κατὰ την κύσιν δὲν λαμβάνει χώραν.

Ἀγγλικὴ Σχολή. Εἰς την Ἀγγλίαν

ὁ Peacock, ὁ Young καὶ ὁ R. Barnes ἐδέχθησαν τὸν νόμον τοῦ Larcher, ὁ δὲ Macdonald εἰς την περίφημον μονογραφίαν του τὸ 1878 δέχεται τὰ πορίσματα, ὀδηγηθεὶς ὑπὸ μᾶς μόνον προσωπικῆς παρατηρήσεως καὶ διὰ τὸν λόγον, ὡς ἔγραφε, «ὅτι τόσοι ἀξιοτίμοι παρατηρηταὶ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ σφάλωνται». Τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχουν καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς ἐν Ἀγγλίᾳ, μέχρις ὅτου τέλος παρουσιάζεται ἡ προσωπικότης τοῦ Mackenzie ἢ ὁποῖα ἀντιτίθεται εἰς τὰ κρατοῦντα.

Τέλος εἰς την Γαλλίαν μετὰ τὸ 1880 ἡ γνώμη ἀλλάσσει καὶ ὁ νόμος τοῦ Larcher ὡς διευτυπώθη κατέπεσε κατόπιν τῆς ἐπιθέσεως τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἀπὸ τοὺς Γάλλους ἰατροὺς Rendu, Qui, Vinay καὶ Vaquez.

Ἐξ ἀντιθέτου εἰς την Γερμανίαν ἡ γνώμη στρέφεται πρὸς την ἀντίθετον πλευρὰν καὶ δὲν δέχονται πλὴν τὸν νόμον τοῦ Larcher ὡς διευτυπώθη, μὴν ὅμως τόσον ὁ Müller ὅσον καὶ ὁ Dreysel παρατηροῦν ὅτι ὑπάρχει ἐλαφρὰ τις ὑπερτροφία ἱκανὴ νὰ ἀντιρροπήσῃ τὰς κυκλοφοριακὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐπὶ πλέον βάρους τῆς ἐγκύου.

Μέχρι τοῦ 1924 ἐξακολουθοῦν αἱ δύο ἀντίθετοι ἀπόψεις, οἱ δὲ Ἀμερικανοὶ δὲν συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ὑπερτροφίας.

Συμπερασματικῶς δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει εἰσέτι ἀποκρυσταλλωμένη γνώμη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θέματος, πάντως κατὰ τοὺς Müller καὶ Dreysel τὸ μέγεθος τῆς καρδίας κατὰ την κύσιν αὐξάνει ἐλαφρῶς, ὁ δὲ λόγος τοῦ βάρους τῆς καρδίας πρὸς τὸ βάρος τῆς ἐγκύου παραμένει σταθερός.

Ἐξ ἄλλου πειραματικῶς ἀπεδείχθη ἐπὶ ζῶων, ὅτι αὔξησις τῆς λειτουργίας τῆς καρδίας δύναται νὰ λάβῃ χώραν καὶ ἄνευ ὑπερτροφίας αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ διευρύνσεως τῶν τριχοειδῶν αὐτῆς ἀγγείων.

ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Ἐὰν τὸ θέμα τῆς ὑπερτροφίας τῆς καρδίας δὲν ἔχη ἀποσαφηνισθῆ πλήρως, ἔκκεινο τὸ ὁποῖον εἶναι ἀναμφισβήτητον γεγονὸς ἐξ ἐπόψεως κυκλοφορίας κατὰ την κύσιν, εἶναι ὅτι τὸ ποσὸν τοῦ αἵματος τὸ

όποιον εκπέμπεται εκ τῆς καρδίας κατά λεπτόν, αυξάνει, και μάλιστα σημαντικῶς, τὸ δὲ μέγιστον ἐνίστε φθάνει τὰ 50% ἐπὶ πλέον τοῦ φυσιολογικοῦ. Συνεπῶς δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ καρδία ὑπερλειτοουργεῖ.

Θὰ ἀνέμενε ὁμως κανεὶς ὅτι ἡ αὐξησης αὐτῆ τοῦ εκπεμπομένου αἵματος θὰ ἠκολούθει τὴν αὐξησην τῆς μήτρας και τοῦ ἐμβρύου και ὅτι τὸ μέγιστον θὰ ἐσημειοῦτο κατά τὸ τέλος τῆς κησεως, πλην ὁμως ἀπεδείχθη ἐργαστηριακῶς, τελευταίως δὲ και διὰ καθετηριασμοῦ τῆς καρδίας⁽²⁾ ὅτι τὸ μέγιστον αὐτὸ λαμβάνει χώραν κατά τὴν 32αν ἐβδομάδα τῆς κησεως και οὐχὶ κατά τὴν τελευταίαν ἐβδομάδα δηλ. τὴν 40ήν. Μετὰ δὲ τὴν 32αν ἐβδομάδα τὸ ποσὸν τοῦ εκπεμπομένου αἵματος ἐλαττοῦται και πρὸ τοῦ τοκετοῦ ἔχει φθάσει τὰ ὅρια τοῦ φυσιολογικοῦ ἢ σχεδὸν τοῦ φυσιολογικοῦ. Συνεπῶς και ἡ καρδία ἐλευθεροῦται ἀπὸ τὸ ἐπὶ πλέον βῆρος.

Αὐτὸ εἶναι ἓνα φαινόμενον τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ μένη ἀπαράτητον, διότι και βιολογικῶς σκόπιμον εἶναι ἀλλὰ και ἀπὸ πρακτικῆς κλινικῆς πλευρᾶς σημαντικώτατος.

Σκόπιμον διότι ἡ καρδία πρὸ τοῦ τοκετοῦ εὐρίσκειται ὑπὸ φυσιολογικᾶς συνθήκας και συνεπῶς ἀντέχει εἰς τὸν μόχθον και τὰς ὀδύνας τοῦ τοκετοῦ, ἀπὸ κλινικῆς δὲ πλευρᾶς σημαντικὸν καθ' ὅσον μετὰ τὴν 32αν ἐβδομάδα ὁ κίνδυνος ἀνεπαρκείας τῆς καρδίας ἐπὶ μᾶς ἐγκύου, ἐπιβεβαρυνμένης καρδιολογικῶς, ἐλαττοῦται συνεχῶς. Ἄλλ' ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἐπανέλθωμεν ἀργότερον.

Αἰτιολογία αὐτοῦ τοῦ κυκλοφοριακοῦ φαινομένου καθὼς και ἄλλων τινῶν συναφῶν, τὰ ὁποῖα δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ὁ χῶρος νὰ περιγράψωμεν, εἶναι κατά τὸν Burwell⁽³⁾ εἶδος ἀρτηριοφλεβῶδους ἀνευρύσματος, δοθέντος ὅτι αἱ ἀρτηρίαι τοῦ πλακοῦντος συγκοινωνοῦν εὐρέως μετὰ τῶν

ἀντιστοιχῶν φλεβῶν και οὐχὶ τῇ μεσολαμβάνει τριχοειδοῦς συστήματος. (Spanner 1935)⁽⁴⁾.

Τέλος δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγη τὸ γεγονός ὅτι ὑπὸ φυσιολογικᾶς συνθήκας κατά τὴν κησιν παρατηροῦνται ὠρισμένα κλινικὰ σημεῖα ἐξ ἐπόψεως τῆς καρδίας, τὰ ὁποῖα πιθανὸν νὰ μᾶς ὀδηγήσουν εἰς ἐσφαλμένην διάγνωσιν.

Οὕτω τὸ 50% τῶν φυσιολογικῶν γυναικῶν τῶν εὐρισκομένων ἐν κησει παρουσιάζει ἓνα ἐντετοπισμένον ἐλαφρὸν συστολικὸν φύσημα εἰς τὴν κορυφὴν τῆς καρδίας ἢ εἰς τὸ δεύτερον ἀριστερὸν μεσοπλεύριον διάστημα. Αὐτὸ πρέπει νὰ θεωρηθῆται ἄνευ κλινικῆς σημασίας (Cohen—Thomson 1939)⁽⁵⁾.

Ὡσαύτως κατά τὴν κησιν ἀνευρίσκομεν λόγῳ τῆς ὑπερκλησιᾶς τῆς καρδίας ρυθμὸν εἰς τρεῖς χρόνους, ἄλλοτε μὲν τὸν φυσιολογικὸν τρίτον τόνον κατά τὴν ἀρχὴν τῆς διαστολῆς ἢ διχασμὸν τοῦ δευτέρου τόνου (Bramwell 1943)⁽⁶⁾. Ἐπίσης λόγῳ στροφῆς τοῦ ἄξονος τῆς καρδίας προοῦσης τῆς κησεως ἀνευρίσκομεν ἠλεκτροκαρδιογραφικὰς ἀλλοιώσεις τοῦ Q, και T.

Τὰ ἀνωτέρω δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ κατά τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐγκύου.

Συμπερασματικῶς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ συγκρατήσωμεν ἐκ τῶν φυσιολογικῶν δεδομένων ὅτι ἡ καρδία ὑπερλειτοουργεῖ κατά τὴν κησιν, τὸ δὲ μέγιστον εὐρίσκειται κατά τὴν 32αν ἐβδομάδα, και ὅτι παρουσιάζονται και ὠρισμένα κλινικὰ σημεῖα προοῦσης τῆς κησεως.

Κατόπιν βεβαίως τῶν ὄσων ἐλέχθησαν ἐξ ἐπόψεως φυσιολογίας, εὐνόητον ὅτι και ἡ πάσχουσα καρδία, ὡς ὑπερλειτοουργοῦσα κατά τὴν κησιν θὰ ὑφίσταται ἀνάλογον ἀντίκτυπον και ὡς ἐκ τούτου ἀμέσως γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: 1) Δύναται μῖα καρδιοπαθὴς νὰ τεκνοποιήσῃ; και 2) Ἐ-

(2) α) Palmer A. Juwaller A. H. C. (1949) F. Obs. Gyn. Brit. Emp. 56, 537.

β) Hamilton H. F. H. (1949) F. Obs. Gyn. Brit. Emp. 56, 548).

(3) Burwell, C. S. (1937) Trans. Amer. Ass. Phys. 52, 389.

(4) Spanner R. (1935) Ztsch. f. Anat. und Entwicklgs gesch. 105-163.

(5) (Cohen M. E.—Thomson K. L.) J. Amer. Med. Ass. 112, 1, 556.

(6) Bramwell, C. (1943) Brit. Heart. J., 5, 24.

πιβάλλεται διακοπή τῆς κνήσεως εἰς περιπτώσιν καρδιοπαθείας;

Ἐπ' αὐτῶν ἡ παλαιὰ ἱατρικὴ εἶχε ἄλλας ἀντιλήψεις ἀπὸ τὰς σήμερον ἐπικρατούσας καὶ ἕνας σπουδαῖος λόγος εἶναι ὅτι τὰ καρδιακὰ νοσήματα δὲν εἶχον ἐξετασθῆ ἔπαρκῶς ὡς ἴδια ὀντότητες.

Ἄρκει ἢ ἀσμειώσωμεν ὅτι ὡς ἀναφέρει ὁ καθηγητὴς P. White⁽⁷⁾ τὸ προσυστολικὸν φύσημα τῆς μιτροειδοῦς βαλβίδος τῆς καρδίας μόλις διὰ πρώτην φοράν ἀναφέρεται τὸ ἔτος 1858. Συνεπῶς καὶ τὰ πορίσματα τῆς τότε ἐποχῆς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωροῦνται ἀλόγητα, οὔτε δὲ καὶ αἱ στατιστικαὶ ἀκριβεῖς.

Οὕτως ὁ Mac-Donald ἀναβιάζει τὸ ποσοστὸν τῶν θανάτων τῶν ἐν κνήσει εὐρισκομένων καρδιοπαθῶν εἰς 55% κατὰ τὸ ἔτος 1878, ὁ δὲ Peter τὸ 1874 συνιστᾷ γενικῶς εἰς τὰς καρδιοπαθεῖς νὰ μὴ νυμφεύωνται, νὰ μὴ τεκνοποιῦν, καὶ ἐὰν ἔχουν βρέφη νὰ μὴ τὰ θηλάζουν. Μέχρις ἀκόμῃ τοῦ 1899 ὁ Hirst εἰς τὸ ἐγχειρίδιόν του σημειώνει ὅτι ἐπὶ 58 ἐγκύων καρδιοπαθῶν αἱ 23 ἀπεβίωσαν, συμβουλεύει δὲ ὅλας τὰς καρδιοπαθεῖς νὰ διακόπτουν τὴν κήσιν πρὸ τῆς 36ης ἑβδομάδος.

ΠΡΟΓΝΩΣΙΣ

Ἡ σημερινὴ ἱατρικὴ καὶ διὴ ἡ καρδιολογία διὰ τὴν ἀπαντήσιν εἰς τὰ ἄνω ἐρωτήματα κατατάσσει τὰς καρδιοπαθεῖς εἰς τρεῖς ομάδας καὶ ἀναλόγως τῆς ομάδος εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγεται ἡ ἀσθενὴς ὑπάρχει καὶ ἡ ἀντίστοιχος πρόγνωσις διὰ τὴν κήσιν. Ἡ πρόγνωσις αὐτὴ ἔχει βασισθῆ ἐπὶ ἐξηλεγμένων στατιστικῶν δεδομένων καὶ συνεπῶς δέον νὰ θεωρῆται ἀκριβής.

I Ὁμάς: Εἰς τὴν ομάδα αὐτὴν ὑπάγονται αἱ ἀσθενεῖς αἱ παρουσιάζουσαι ὀργανικὰς βαλβιδικὰς παθήσεις λόγω χρονίου ρευματισμοῦ τῆς καρδίας: δηλ. στένωσιν τῆς μιτροειδοῦς (ἢ σπουδαιοτέρα), ἀνεπάρκεια τῆς ἀορτῆς ἢ συνδυασμοὶ αὐτῶν, καὶ διευρύνσις τῆς καρδίας μετὰ ἢ ἄνευ βαλβιδικῆς βλάβης.

II Ὁμάς: Ἡ δευτέρα ομάδα περι-

λαμβάνει ἐκεῖνας αἱ ὁποῖαι ἔχουν μὲν συμπτώματα ἢ σημεῖα καρδιοπαθείας ἀλλ' οὐχὶ σαφῆ ὥστε νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς σαφῶς καρδιοπαθεῖς. Κυρίως παρουσιάζουν ἰσχυρὰ συστολικά φυσήματα κατὰ τὴν κορυφὴν καὶ ἐνίοτε ἀναφέρουν εἰς τὸ παρελθὸν ρευματισμοὺς τῶν ἄρθρων ἢ χορείαν.

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι 4 ἐκ τῶν 5 αἰτινες συνήθως χαρακτηρίζονται ὡς καρδιοπαθεῖς καὶ ὀδηγοῦνται εἰς τοὺς καρδιολόγους ἀνήκουν εἰς τὴν ομάδα II καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ομάδα I.

III Ὁμάς. Εἰς τὴν τρίτην ομάδα ἀνήκουν ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἔχουν μὲν σαφῆ καρδιολογικὰ συμπτώματα, δὲν ἀνευρίσκουσι ὅμως ἀντικειμενικῶς καρδιολογικὰ σημεῖα. Π. χ. καρδιακὴ νευρώσις⁽⁸⁾.

Ἡ δευτέρα καὶ τρίτη ὁμάς ἔχουν ἀπολύτως καλὴν πρόγνωσιν.

Ἐκεῖνη ἡ ὁποία ἔχει μεγάλην σημασίαν εἶναι ἡ πρώτη ὁμάς δι' αὐτὸ καὶ διαστέλλεται εἰς δύο ἄλλας ὑποομάδας τὴν A καὶ τὴν B.

Ἡ A περιλαμβάνει ὅλας τὰς καρδιοπαθεῖς μὲ ὀργανικὰς βαλβιδικὰς παθήσεις αἱ ὁποῖαι ἐνεφάνισαν πρὸ τῆς κνήσεως σημεῖα καρδιακῆς ἀνεπάρκειας: δύσπνοϊαν, οἰδήματα, ἀσκίτην, κολπικὸν ἰνιδισμόν, αἰμόπτυσιν κλπ. Ἡ πρόγνωσις εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν δὲν εἶναι καλὴ, διότι παρατηρεῖται θνησιμότης κατὰ τὴν κήσιν μεγαλύτερα τῶν 16½%.

Ἡ B διαφέρει τῆς A καθ' ὅσον αἱ καρδιοπαθεῖς δὲν παρουσίασαν πρὸ τῆς κνήσεως τὰ ἄνω συμπτώματα, ἡ δὲ πρόγνωσις εἶναι πολὺ καλύτερα καθ' ὅσον ἡ θνησιμότης δὲν ὑπερβαίνει τὰ 2,3%.

Ἐπομένως δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν μίαν γυναῖκα μὲ στένωσιν τῆς μιτροειδοῦς ἢ ἀνεπάρκειαν τῆς ἀορτῆς ἢ συνδυασμὸν αὐτῶν καὶ ὅμως αὐτὴ ἡ γυναῖκα νὰ παρουσιάζῃ σχετικῶς εὐνοϊκὴν πρόγνωσιν κατὰ τὴν κήσιν.

Μεγάλην σημασίαν ἐξ ἄλλου ἔχει ἡ ἡλικία τῆς ἐγκύου κατὰ τὴν κήσιν.

Αἱ μετὰ 19-25 ἐτῶν καρδιοπαθεῖς

(7) Boston Medical and surgical Journal vol. 54, Page 100.

(8) Hamilton and Thomson—The Heart in Pregnancy and the Childbearing 1941 P. 22.

τῆς ομάδος I παρουσιάζουν κατὰ τὴν κύησιν καρδιακὴν ἀνεπάρκειαν εἰς ἀναλογίαν περίπου 15%, ἐνῶ αἱ μεγαλύτεραι τῶν 30 ἐτῶν πλέον τῶν 40%. Ἐπίσης πρέπει νὰ τονισθῆ ὅτι μία καρδιοπαθὴς τῆς κατηγορίας Β δυνατὰ ἐξ ἐπόψεως προγνώσεως νὰ μεταπέσῃ εἰς τὴν κατηγορίαν Α, ἐὰν κουράζεται ὑπερβολικά, ἢ ἐὰν αὐξήσῃ τὸ βάρος τοῦ σώματος πολὺ.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ προβλέπωμεν τὴν πρόγνωση μίᾶς καρδιοπαθοῦς καὶ ἐπομένως νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημα: ἐὰν δύναται μία καρδιοπαθὴς νὰ τεκνοποιήσῃ.

Ἐὰν ἀνήκῃ εἰς τὴν II καὶ III ομάδα δὲν ὑπάρχει κώλυμα. Ἐὰν ἀνήκῃ εἰς τὴν κατηγορίαν Α τῆς I ομάδος τότε ὁ κίνδυνος εἶναι μεγάλος καὶ ὁ ἰατρός ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ὑποδείξῃ τοὺς κινδύνους τῆς ἐγκυμοσύνης. Παρὰ ταῦτα τὸ αἶσθημα ἢ μᾶλλον ἡ ἀνάγκη τῆς μητρότητος εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε τινὲς ἀψηφοῦν κάθε κίνδυνον.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ παράδειγμα μίᾶς ἀσθενοῦς καρδιοπαθοῦς ἡλικίας 28 ἐτῶν, ἡ ὁποία ἔπασχε ὑπὸ στενώσεως τῆς μιτροειδοῦς καὶ ἀνεπαρκείας τῆς ἀορτῆς, ἐπιπεπλεγμένον διὰ κολπικοῦ ἰνιδισμού. Ἡ ἀσθενὴς ἐπισκεφθεῖσα διαφόρους ἰατροὺς εἰς Boston ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν ὅτι κύησις ἰσοδυναμεῖ δι' αὐτὴν μὲ θάνατον. Ἐπισκεφθεῖσα τέλος τὴν καρδιολογικὴν κλινικὴν τῆς μαιευτικῆς κλινικῆς τοῦ Boston ἐρωτᾷ: Ἐπάρχει ἔστω καὶ μικρὰ ἐλπίς νὰ τεκνοποιήσω καὶ νὰ ζήσω, ἢ ἀποκλείεται καθ' ὅλοκληρίαν; Τῆς ἐλέχθη ἐπισημως ὅτι ὄχι μόνον ὑπάρχει τοιαύτη ἐλπίς ἀλλ' ὅτι αὕτη εἶναι καὶ μεγαλύτερα τῶν 65%. Ἡ γυναῖκα αὕτη παρέμεινεν ἐγκυος, ἐγέννησε φυσιολογικά, καὶ ἐπέζησε ὡς μητέρα πλέον ἑνὸς ὑγιοῦς τέκνου.

Ἀναφερόμεν ἐπίσης τὸ ἱστορικὸν μίᾶς ἄλλης ἀσθενοῦς σχετικὸν μὲ τὴν κόπωση. Πρόκειται περὶ μίᾶς μητρὸς δύο τέκνων, ἧτις παρέμεινεν ἐγκυος διὰ τρίτην φορὰν. Καίτοι ἔπασχε ὑπὸ στενώσεως τῆς μιτροειδοῦς, ἐν τούτοις καὶ ἡ κύησις καὶ ὁ τοκετὸς κατὰ τὰς δύο πρώτας φορὰς ἔσχον ἀγαθὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ πάντοτε ἠκολούθει αὐστηρῶς τὰ διατεταγμένα. Κατὰ τὴν

τρίτην κύησιν ὅλα ἦσαν ἱκανοποιητικὰ μέγιστα ὅπου ἦλθεν ἡ μητέρα τῆς ἐγκύου διὰ νὰ παραμείνῃ μετ' αὐτῆς τὰς 10 τελευταίας ἑβδομάδας. Ἡ ὑπηρεσία ἀπελύθη ἐκ τῆς οἰκίας ὡς περιττὴ καὶ μήτηρ καὶ ἀσθενὴς ἀνέλαβον τὰς ἐργασίας τῆς οἰκίας. Ἡ μήτηρ ἠσθένησε λόγω τοῦ ἀσυνήθους κόπου, καὶ ἀνέλαβε μόνη ἡ κόρη, ἡ ὁποία λόγω τοῦ ἐξαιρετικοῦ φόρτου τῆς ἐργασίας ὑπέστη ὀξείαν καρδιακὴν ἀνεπάρκειαν. Εὐτυχῶς ὅτι καὶ πάλιν διὰ ἀναπαύσεως κλπ. ἀνέλαβε.

Καὶ ἤδη ἐροῦμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ δεῦτερον ἐρώτημα, ἐὰν δηλαδὴ ἐπιβάλλεται ἡ διακοπὴ τῆς κύησεως κατὰ τὰς καρδιοπαθείας.

Καὶ ἐδῶ πάλιν ἡ I ομάδα ἔχει σημασίαν διότι διὰ τὰς ἄλλας δύο τὴν II καὶ III ομάδα δὲν γεννᾶται κἄν τοιοῦτον πρόβλημα.

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ τονισθῆ ἕνας κανὼν ὁ ὁποῖος ἐπικρατεῖ εἰς τὴν καρδιολογίαν τῆς ἐγκύου:

Ἐὰν μία καρδιοπαθὴς ἐγκυος δὲν ἐνεφάνισε μέχρι τῆς 32ας ἑβδομάδος καρδιακὴν ἀνεπάρκειαν, δὲν πρόκειται νὰ ἐμφανίσῃ τοιαύτην διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ 32ας καὶ τοκετοῦ, ἐὰν δὲν ἀλλάξουν οἱ ὄροι τῆς ζωῆς τῆς (κόπωσης, πολυφαγία κλπ.).

Ἡ ἐξήγησις τοῦ κανόνος αὐτοῦ δίδεται ἀπὸ τὰ φυσιολογικὰ δεδομένα τὰ ὁποία ἀνεπτύξαμεν προηγουμένως, ἐλέγχεται δὲ ἡ ἀκρίβεια τοῦ κανόνος αὐτοῦ καὶ στατιστικῶς. Ἐπομένως μετὰ τὴν 32αν ἑβδομάδα δὲν πρέπει νὰ γίνεται κἄν σκέψις διακοπῆς τῆς κύησεως διὰ λόγους καρδιολογικούς, διότι, ὡς εἵπομεν, ἡ κατάστασις τοῦ κυκλοφοριακοῦ γενικῶς συστήματος κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ συνεχῶς βελτιοῦται καὶ ἐγγίζει τὰ ὄρια τοῦ φυσιολογικοῦ πρὸ τοῦ τοκετοῦ.

Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅμως ὅτι μία καρδιοπαθὴς ἐνεφάνισεν πρὸ τῆς 32ας ἑβδομάδος ἀνεπάρκειαν, τότε ἐὰν ἤδη παρῆλθεν ἡ 32α ἑβδομάς, ὁπότε παρῆλθε καὶ ἡ πλέον κρίσιμος περίοδος ἐξ ἐπόψεως καρδιακῆς ἀνεπαρκείας, τότε προφανῶς καὶ πάλιν εὐρισκόμεθα εἰς ἕνα στάδιον συνεχοῦς βελτιώσεως καὶ ἄρα ἡ διακοπὴ τῆς κύη-

σεως δὲν πρόκειται νὰ μᾶς ὠφελήσῃ εἰς οὐδέν, ἀλλὰ τὸναντίον δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ τὸν ἔσχατον κίνδυνον ὡς θὰ ἐξηγήσωμεν περαιτέρω.

Συνεπῶς δὲν ἐνδείκνυται διακοπὴ τῆς κησέως διὰ καρδιολογικοὺς λόγους γενικῶς μετὰ τὴν 32αν ἐβδομάδα.

Ἐὰν ὑποθέσωμεν ἤδη ὅτι μία καρδιοπαθὴς ἀνήκουσα εἰς τὴν I ὁμάδα, καὶ δὴ τῆς κατηγορίας μὲ πρόγνωσιν κακὴν, παρέμεινεν ἔγκυος εἴτε διότι δὲν εἶχε συναίσθησιν τῆς βαρύτητος τῆς καταστάσεώς της, εἴτε ἐκ λάθους, τότε τί πρέπει νὰ γίνῃ;

Ἐὰν ἤδη ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ στάδια τῆς κησέως ἔχη ἀρχίσει νὰ ἐκδηλοῦται καρδιακὴ ἀνεπάρκεια, τότε ὁ ἰατρός δύναται νὰ ὑποδείξῃ τὴν διακοπὴν τῆς κησέως.

Πάντως τὸ ὅλον θέμα τῆς διακοπῆς τῆς κησέως ἀκόμη καὶ διὰ λόγους ἰατρικούς, δηλ. διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ζωῆς τῆς μητρὸς, δὲν εἶναι τόσον ἀπλοῦν, καὶ οὔτε ἡ ἀπάντησις δύναται νὰ τοποθετηθῇ εἰς ἕνα πλαίσιον ἰατρικῶν κανόνων, διότι ἡ ἀπάντησις αὐτὴ ἀντιμετωπίζει καὶ τὴν νομικὴν, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν θρησκευτικὴν πλευρᾶν. Ἀναφέρονται δὲ πολλαὶ περιπτώσεις καρδιοπαθῶν, εἰς τὰς ὁποίας συνεστήθη νὰ διακόψουν τὴν κήσιν ἀλλ' ἠρνήθησαν διὰ λόγους θρησκευτικούς ἢ διότι ἠθέλον ἔστω καὶ μὲ μέγαν κίνδυνον νὰ ἀποκτήσουν τέκνα, καὶ ὄχι μόνον ἔσχον αἴσιον πέρας κησέως, ἀλλὰ καὶ τοκετὸν λίαν φυσιολογικὸν ὡς καὶ ὁ Goldberger ἀναφέρει⁽⁹⁾.

Βεβαίως ἡ στάσις αὐτὴ τῶν γυναικῶν καὶ τὸ αἶσιον πέρας δὲν ἠμπορεῖ νὰ ληφθῇ ὡς κανὼν, διότι ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι περιπτώσεις εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ὁ θάνατος τῆς μητρὸς.

Πάντως καὶ ἡ ἰατρικὴ σκέψις σήμερον δὲν συνηγορεῖ τόσον εὐκόλως ὑπὲρ τῆς διακοπῆς τῆς κησέως, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ ἐξαντλήσῃ ὅλα τὰ μέσα τὰ ὁποῖα διαθέτει, καὶ μόνον πρὸ τοῦ ἀδυνάτου ὑποχωρεῖ. Ἀναφέρω τὴν περίπτωσιν μιᾶς καρδιοπαθοῦς πασχούσης ὑπὸ στενώσεως τῆς μιτροειδοῦς μετὰ συνυπαρχούσης

βραδυπορούσης ἐνδοκαρδίτιδος (Lenta) εἰς τὸ νοσοκομεῖον Peter-Bent Brigham τῆς Βοστώνης.

Ὁ καθηγητὴς Levine συνέστησεν, ἀντὶ διακοπῆς τῆς κησέως, φαρμακευτικὴν θεραπείαν δι' ἀντιβιοτικῶν φαρμάκων καὶ καρδιοτονωτικῶν. Ἡ γυναῖκα ἐγέννησε φυσιολογικὰ καὶ ἔχει ἕνα ὑγιὲς τέκνον.

Ἐπίσης χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ περίπτωσις ἄλλης ἀσθενοῦς πασχούσης ἐκ στενώσεως τῆς μιτροειδοῦς ὑπὸ δυσμενεστάτην πρόγνωσιν εἰς τὸ Boston Laying-in Hospital. Εἰς αὐτὴν ἀντὶ νὰ συστηθῇ διακοπὴ τῆς κησέως, συνεστήθη ἐγγείρησις τῆς καρδίας πρὸς διεύρυνσιν τοῦ ἐστενωμένου στομίου τῆς μιτροειδοῦς. Τὴν ἐγγείρησιν ἀνέλαβεν ὁ χειρουργὸς Dwigth Harkin εἰδικὸς εἰς τὰς ἐγγειρήσεις τῆς καρδίας καὶ ὑπῆρξε λίαν ἐπιτυχής. Οὕτω καὶ ἡ μήτηρ ἐθεραπεύθη καὶ ἡ κήσις συνεχίσθη μέχρι πέρατος ἀνευ ἐνοχλημάτων· ὁ τοκετὸς ὑπῆρξε φυσιολογικὸς καὶ ἐγεννήθη ἕν ὑγιὲς τέκνον.

Πρέπει νὰ τεινοσθῇ ἰδιαιτέρως, ὅτι ἐν Ἀμερικῇ τὸ φαινόμενον τῆς διακοπῆς τῆς κησέως δι' οἰουοδήποτε λόγους ἔξωιατρικὸς κατακρίνεται αὐστηρότατα τόσον ὑπὸ τῶν ἰατρῶν, ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης. Ὁ δὲ νόμος εἶναι ἀμείλικτος ἐναντίον τῶν παραβατῶν ἰατρῶν καὶ ἐφαρμόζεται αὐστηρότατα. Αὐτὸ νομίζω ὅτι ἀποτελεῖ ἕνα σημεῖον ὑγείας τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ καὶ ἐπαίνου διὰ τοὺς καθοδηγητὰς του λαϊκοὺς καὶ κληρικοὺς.

ΤΟΚΕΤΟΣ

Ἀποτελεῖ ἀναντίρρητον γεγονός, ὅτι ὁ τοκετὸς καὶ ἡ πρώτη ἐβδομάς μετ' αὐτὸν ἀποτελοῦν μίαν κρίσιμον περιόδον διὰ τὴν καρδιοπαθῆ. Διότι ὁ μόνος καὶ αἱ ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ δυνατὸν νὰ προκαλέσουν ὀξείαν καρδιακὴν ἀνεπάρκειαν, δι' αὐτὸ ἄλλως τε καὶ οἱ περισσότεροι θάνατοι ἐπισημαίνονται κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν. Θὰ θεώρῃ ἐπομένως κανεὶς λογικὸν νὰ διακόψωμεν τὴν κήσιν πρὸ τοῦ τοκετοῦ. Στατιστικῶς ὅμως ἀποδεικνύεται ὅτι τοιαύτη διακοπὴ ἐνέχει μέγαν κίνδυνον καὶ δι' αὐτὸ δὲν συνιστᾶται ὑπὸ οὐδενός. Διατί; Ἐφ' ὅσον ἡ καρδιά θὰ ἠλευθεροῦτο ἐνὸς τοιούτου βά-

(9) Goldberger E. Heart Disease—1951 Page 621.

ρους, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μετέλιπε εἰς τὸ στάδιον ἡρεμίας, καὶ μάλιστα ἀποτόμως;

Ἐργαστηριακῶς ἀποδεικνύεται τὸ ἐξῆς παράδοξον, ὅτι μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς μήτρας ἐκ τοῦ ἐμβρύου, εἴτε κατὰ τὸν τοκετὸν εἴτε ἄλλως πῶς, ἡ ζωτικὴ χωρητικότης τῶν πνευμόνων (Vital capacity of the lungs) ἐλαττοῦται, ἀντὶ νὰ αὐξάνῃ ὡς θὰ ἀνεμένονεν, καὶ δὴ περὶ τὰ 300 κ. ἔ. Αὕτῃ ἀκριβῶς ἡ ἐλάττωσις τῶν 300 κ. ἔ. εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἀνεπαρκείας. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν δὲν πρόκειται νὰ τὴν ἀποφύγωμεν διὰ τῆς διακοπῆς τῆς κνήσεως, ἄρα δὲν πρόκειται νὰ ἀποφύγωμεν καὶ τὸν κίνδυνον. Τούναντίον ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἔχομεν μίαν καρδιοπαθῆ ἔγκυον καὶ δὴ μὲ σημαία ἀνεπαρκείας ἔστω καὶ μικρά, ἀντενδείκνυται ἀπολύτως ἡ διακοπὴ τῆς κνήσεως διότι τότε πράγματι ἰσοδυναμεῖ μὲ θάνατον, ἐνῶ τὸ πρακτικώτερον ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι τὸ ἐξῆς: Νὰ συστήσωμεν εἰς τὴν ἀσθενῆ τελείαν ἀνάπαυσιν καὶ νὰ ἀρχίσωμεν ἔντονον καρδιοτόνωσιν, ὁπότε παρατηρεῖται ὅτι τὰ σημεῖα ἀνεπαρκείας ἐξαφανίζονται καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ τοκετὸς καὶ τὸ μικρὸν μετ' αὐτὸν διάστημα παρέρχονται ἀκινδύνως. Αὐτὴν τὴν τακτικὴν ἀκολουθοῦν σήμερον εἰς τὰς μαιευτικὰς κλινικάς, εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχει καὶ εἰδικὴ καρδιολογικὴ κλινικὴ, ἐπιλαμβανομένη ὄλων αὐτῶν τῶν εἰδικῶν περιπτώσεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀόλυτον ἀνάγκην τῆς συνεργασίας τοῦ μαιευτῆρος καὶ τοῦ καρδιολόγου.

Τέλος πρέπει νὰ τονίσωμεν καὶ τὸν σπουδαῖον κανόνα τῶν Hamilton καὶ Thomson⁽¹⁰⁾ κατὰ τὸν ὁποῖον καρδιακὴ ἀνεπάρκεια σπανιώτατα παρουσιάζεται κατὰ ἡμετὰ τὸν τοκετὸν διὰ πρῶτην φορὰν.

Ὅπερ σημαίνει, ὅτι ἐὰν μία καρδιοπαθὴς ἔγκυος δὲν παρουσίασεν ἀνεπάρκειαν μέχρι τοῦ τοκετοῦ, δὲν πρόκειται νὰ παρουσιάσῃ οὔτε κατ' αὐτὸν, οὔτε μετ' αὐτόν.

Καὶ μόνον εἰς δύο περιστατικὰ εἰς τὰ ὁποῖα παρουσιάσθη ἀνεπάρκεια κατὰ τὸν τοκετὸν διὰ πρῶτην φορὰν, προσεκτικὴ λή-

ψις τοῦ ἱστορικοῦ ἀπέδειξε, ὅτι ἔσχον κάποτε καρδιακὴν ἀνεπάρκειαν αἱ ἀσθενεῖς, τὴν ὁποῖαν ὅμως δὲν ἀνέφερον, πρὸ τοῦ τοκετοῦ.

Ἀφοῦ ἤδη ἀπηντήσαμεν εἰς τὰ δύο ἐρωτήματα τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν, καὶ εἶδομεν ὅτι δύναται μία καρδιοπαθὴς νὰ τεκνοποιήσῃ, ἔρχεται ἀμέσως ἄλλο ἐρώτημα. Πόσα τέκνα δύναται νὰ ἀποκτήσῃ; Καὶ μήπως αἱ ἐπανειλημμένα κνήσεις χειροτερεύουν συνεχῶς τὴν κατάστασιν ἀπὸ καρδιολογικῆς πλευρᾶς; Τὴν ἀπάντησιν ἐπ' αὐτῶν δίδουν κυρίως αἱ δημοσιευθεῖσαι ἐργασίαι, τῶν H. Correll, F. Rosenbaum⁽¹¹⁾ καθὼς καὶ ἡ τῶν Boyer N. H. καὶ Nadas A. S.⁽¹²⁾

Οἱ πρῶτοι παρηκολούθησαν 53 καρδιοπαθεῖς μὲ σύνολον τοκετῶν 364 δηλ. κατὰ μέσον ὄρον ἀναλογοῦν 7 τέκνα εἰς ἐκάστην, ἡ δὲ θνησιμότης δὲν ὑπερέβη τὸ 1,3% ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κνήσεων. Ὅλοι οἱ τοκετοὶ ἠκολούθησαν τὴν φυσιολογικὴν ὁδόν, καὶ μόνον τρεῖς καισαρικαὶ τομαὶ διεξήχθησαν, οὐχὶ ὅμως διὰ λόγους καρδιολογικοῦς ἀλλὰ διὰ γυναικολογικοῦς τοιοῦτους.

Ὁ κανὼν πάντως εἶναι ὅτι ἐὰν μία καρδιοπαθὴς, κατὰ τὴν προηγουμένην κνήσιν καὶ τοκετόν, δὲν παρουσίασεν οἰασδήποτε ἀνωμαλίαν καρδιολογικὰς ἀκολουθοῦσα αὐστηρῶς τὰ διατεταγμένα, τότε δικαιούται νὰ τεκνοποιήσῃ ἐκ νέου. Ὑποτίθεται ὅμως ὅτι αἱ συνθῆκαι τῆς ζωῆς τῆς δὲν θὰ ἔχουν ἀλλάξει. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ συνήθως δὲν συμβαίνει, καθ' ὅσον ἡ φροντίς καὶ ὁ κόπος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν τέκνων, δι' αὐτὸ προφανῶς καὶ αἱ συνθῆκαι πρὸ ἐκάστης κνήσεως εἶναι διαφορετικαί. Συνεπῶς ὁ ἰατρός ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ δώσῃ τὴν γνώμην του ἐπὶ μιᾶς νέας κνήσεως πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του, ὅχι μόνον τὴν προηγουμένην κνήσιν, ὅχι μόνον τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς ἀσθενοῦς, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς ἄλλας συνθήκας τῆς οἰκογενείας, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν ἡλικίαν

(11) Howard L. Correll—Francis F. Rosenbaum—American Heart Journal Vol 39, 1950, Page 283.

(12) Boyer N. H.—Nadas A. S. The ultimate effect of Pregnancy on rheumatic Heart Disease Ann. Int. Med 20:99, 1944.

(10) Burton E. Hamilton—K. Jefferson Thomson—The heart in Pregnancy and the Childbearing age—Page 53.

τῆς ἀσθενοῦς ἡ ὁποία ἐν τῷ μεταξὺ ἀυξάνει, καὶ ἡ ὁποία δὲν εἶναι καθόλου εὐνοϊκὸς παράγων ὡς εἶδομεν προηγουμένως.

Ὅσον ἀφορᾷ τέλος εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν πολλῶν κινήσεων ἐπὶ τῆς καθόλου πορείας τῶν καρδιοπαθῶν χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐκτεταμένη ἐργασία τῶν καρδιολόγων Boyer καὶ Nadas.

Οὗτοι παρηκολούθησαν ἐπισταμένως 103 περιπτώσεις καρδιοπαθῶν μὲ ἀριθμὸν κινήσεων μιᾶς ἕως δύο, καὶ μιᾶς ἄλλης ὁμάδος ἐκ 49 καρδιοπαθῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς κινήσεως.

Ἐύρον δὲ ὅτι ὁ μέσος ὄρος τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς τῆς πρώτης ὁμάδος ἦτο 43,7 ἔτη ἐνῶ ὁ μέσος ὄρος τῆς ζωῆς τῆς ἄλλης ὁμάδος ἦτο 39 ἔτη.

Ἐξ αὐτῶν τῶν ἀποτελεσμάτων θεωροῦν ὅτι ἡ κήσις ὄχι μόνον δὲν ἐβλάψε, ἀλλὰ τοῦναντίον καὶ ὠφέλησε, δοθέντος ὅτι ἀμφότεραι αἱ ὁμάδες παρηκολουθήθησαν ἐκ τῶν ἱστορικῶν τῶν ἀπὸ ἡλικίας 18 ἐτῶν, καὶ ἔφερον καρδιοπαθείας τῆς αὐτῆς βαρύτητος.

Συμπερασματικῶς ὀφείλομεν νὰ τονίσωμεν ὅτι αἱ σημεριναὶ ἀντιλήψεις τῆς καρδιολογίας ὡς πρὸς τὴν ἀντιμετώπισιν μιᾶς καρδιοπαθοῦς ἐγκύου, εἶναι κατὰ πολὺ διάφοροι ἐκεῖνων τῆς παλαιᾶς ἱατρικῆς.

Μία γυναῖκα, ἡ ὁποία ἔτυχε νὰ ἔχη μίαν καρδιοπάθειαν, δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ἐκ

τῶν προτέρων ἀνίκανος διὰ μητρότητα, ἐφ' ὅσον δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῆς κακῆς προγνώσεως.

Ἡ μητρότης διὰ μίαν γυναῖκα εἶναι κάτι πολὺ βασικόν. Εἶναι δὲ λάθος καὶ ἀδικία νὰ στερῆται μία γυναῖκα τῆς μητρότητος λόγῳ ἐνίοτε ἀνυπάρκτου φόβου ἢ κακῆς ἐκτιμήσεως τῆς καρδιοπαθείας.

Εἰς περιπτώσεις ὅμως αἱ ὁποῖαι σαφῶς ἔχουν κακὴν πρόγνωσιν, ὁ ἱατρὸς ὀφείλει νὰ συνιστᾷ τὴν ἀποφυγὴν τῆς κινήσεως. Εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς κινήσεως καρδιοπαθοῦς πρέπει νὰ ὑπάρχη συνεργασία μαιευτῆρος καὶ καρδιολόγου, καὶ νὰ ἐξαντλοῦνται ὅλα τὰ συντηρητικὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύεται ὅτι ἔχουν ἀγαθὸν ἀποτέλεσμα, μόνον δὲ εἰς ἐκτάκτους περιπτώσεις, καὶ ὡς ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος, δύναται νὰ γίνεται σκέψις περὶ διακοπῆς τῆς κινήσεως, εἰς τὰ ἀρχικὰ μόνον στάδια αὐτῆς, καὶ ἐφ' ὅσον συγκατατίθεται ἡ ἀσθενής.

Ἐπιβάλλεται σεβασμὸς πρὸς τὴν κήσιν τόσοσιν ἐκ μέρους τῶν ἱατρῶν ὅσον καὶ τῶν μὴ ἱατρῶν. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ τεράστια μέσα τὰ ὁποῖα διαθέτει δὲν εἶναι εἰς θέσιν οὔτε ἕνα κῦτταρον νὰ δημιουργήσῃ: Ἐπιτρέπεται ἐπομένως νὰ ἀποφασίξῃ μὲ τόσην ἐλαφρότητα περὶ τῆς ὑπάρξεως ἢ ἐξαφανίσεως τοῦ τελειότερου ὄντος, τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως;

Δ. ΑΔΑΜΗΣ

Τ' ΑΓΙΑ ΜΥΣΤΙΚΑ

Κι' ὡς τὸ φοβᾶσαι
θάρρη ἢ συμφορὰ
κι' ὄλοι θὰ λείψουν
καὶ θὰ μείνης μόνος.

Κι' ὡς τὸ φοβᾶσαι
κάποτ' ἢ χαρὰ
θὰ σβύση καὶ θὰ γίνη
μαῦρος πόνος.

Μὰ μὴ φοβᾶσαι.
Ὅταν τὰ φριχτὰ
τὰ χέρια του σὲ σφίξουνε
τὰ κράα

τότε θ' ἀκούσης
τ' ἅγια μυστικά
ποῦ θὰ στὰ ποῦν ψιθυριστὰ
δυνὸ χεῖλη θεῖα.

ΜΑΡΙΑ ΚΟΥΒΑΛΙΑ

Η ΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ

Ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν παρουσιάζει πολ-
λά καὶ τεράστια προβλήματα, πού ἡ ἐξέ-
τασίς των δὲν ἔμπορεῖ νὰ περικλεισθῇ σ'
ἓνα ἄρθρο, καὶ μάλιστα περιορισμένω
σὲ χώρο. Ἄν ἐπιχειροῦμε παρακάτω νὰ
παρουσιάσωμε μιά συνθετικὴ εἰκόνα τῶν
κυριωτέρων ἀπὸ τὰ προβλήματα αὐτὰ εἶ-
ναι γιὰ νὰ δώσωμε ἴσως τὴν εὐκαιρία μιᾶς
σοβαρωτέρας συζήτησεως πάνω στὰ θέ-
ματα αὐτὰ, πού δὲν φαίνεται νὰ κινου-
ν ὅσον θάπρεπε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τοῦ κρά-
τους καὶ τῶν δημοτῶν. Αἱ Ἀθηναί, ὡς πό-
λις καὶ ὡς δῆμος, ἰδίως δὲ ὡς πρωτεύου-
σα τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὸ ἱστορικὸ παρελ-
θὸν των καὶ τὴν παγκόσμια ἀκτινοβολία
των, δὲν ἔχουν βέβαια μονάχα οἰκονομικὰ
καὶ τεχνικὰ προβλήματα ν' ἀντιμετωπί-
σουν. Σὰν ἔθνικὸ καὶ πνευματικὸ κέντρο
τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἔ-
χει πολλὰ καὶ ποικίλες πνευματικὲς ἀ-
νάγκες, τόσο γιὰ τὴν ἐξυμνήρησι καὶ θε-
ραπεία τῶν μορφωτικῶν καὶ αἰσθητικῶν
ἀναγκῶν τῶν μονίμων καὶ τῶν παρεπιδή-
μων κατοίκων τῆς, ὅσο καὶ γιὰ τὴν προ-
βολὴ τῆς Ἑλλάδος ὡς κέντρο πνευματι-
κῆς ζωῆς σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμον. Οἱ ἀ-
νάγκες ὅμως καὶ τὰ προβλήματα αὐτὰ,
πού δὲν συνδέονται μὲ τὴν πόλι ὑπὸ τὴν
στενὴ τῆς ἔννοια μὰ μὲ γενικώτερους ἔ-
θνικοπολιτικούς καὶ ἠθικοπνευματικούς
σκοπούς, θὰ μείνουν κατ' ἀνάγκην ἔξω
ἀπὸ τὰ ὄρια τοῦ παρακάτω ἄρθρου, γιὰ
ν' ἀποτελέσουν ἴσως θέμα ἑνὸς ἢ περισ-
σοτέρων χωριστῶν ἄρθρων.

Στὸ ἄρθρον αὐτὸ θὰ περιοριστοῦμε στὴν
ἐμφάνισιν τῶν κυριωτέρων ἀπὸ τὰ οἰκονο-
μικοτεχνικὰ προβλήματα πού ἀπασχολοῦν
τὴν πόλιν, εἶτε ὡς δῆμον Ἀθηναίων εἶτε
καὶ ὡς ἐπιτοχὴ τῆς Πρωτεύουσας. Θὰ
προταχθῇ μιά σύντομη ἀναφορὰ στὴν ἱ-
στορικὴ ἐξέλιξι τῆς πόλεως ἀπὸ τὴν με-
τεπαναστατικὴν περίωδο ὡς σήμερα.

★

Ὅταν ἡ Ἑλλάς ἀπληθευθῆ ἀπὸ τὴν
μακροαῖωνα δουλείαν τὸ 1830, αἱ Ἀθηναί
ἦσαν μιά μικρὴ πόλιν 7-8000 κατοίκων,
μὲ μερικὰ ἄθλια σπιτάκια γύρω ἀπὸ τὴν
Ἀκρόπολι, στὴν περιωχὴ τοῦ ὄρησιου,
στὴν ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου καὶ γύρω ἀ-
πὸ τὴν ὁδὸ Ἀδριανοῦ. Οὔτε σχέδιο πόλε-

ως ὑπῆρχεν, οὔτε καμμία σοβαρὴ προο-
πτικὴ γιὰ περαιτέρω ἀνάπτυξι τῆς. Γιὰ
τὴν ἐπιμέλεια τῶν ζητημάτων τῆς πόλε-
ως ἴσχυεν ὁ θεομὸς τῆς Δημογεροντίας,
πού ἐφηρμόζετο καὶ ἐπὶ δουλείας. Ἡ πρω-
τεύουσα τῆς νεοαπελευθερωθείσης χώρας,
τὸ Ναῦπλιον, εἶχε τραβῆξει τότε ὅλη τὴν
προσοχή. Χάρις ὅμως στὸ ἱστορικὸ των
παρελθὸν καὶ στὰ μοναδικὰ των μνημεῖα
αἱ Ἀθηναί κινουσαν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν
καλλιεργημένων καὶ κλασσικὰ μορφωμέ-
νων Ἑλλήνων καὶ ξένων. Ἐνας ἀπ' αὐ-
τούς, ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδο-
βίκος, πατέρας τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος,
ἐπέμεινε, μαζὺ μὲ μερικοὺς προκρίτους
Ἀθηναίους, νὰ μεταφερθῇ ἡ πρωτεύουσα
τῆς χώρας στὰς Ἀθήνας. Καὶ πραγματι-
κὰ Βασιλικὸν Διάταγμα ὤρισεν πὺς ἀπὸ
1ης Δεκεμβρίου 1834 ἡ πρωτεύουσα θὰ
μετεφέρετο ἀπὸ τὸ Ναῦπλιον στὰς Ἀθή-
νας. Ἡ μεταφορὰ τῆς πρωτεύουσας ἔδω-
σε μιά μεγάλη ὄθησι γιὰ τὴν ἀνάπτυξι
τῆς πόλεως. Ἀνετίθη σὲ μηχανικούς καὶ
πολεοδόμους νὰ καταστρώσουν σχέδιο
τῆς πόλεως, μὰ ὑπόθεσι πού, ὅπως θὰ
δοῦμε, ἀτύχησε μέχρι τέλους. Λίγο ἀργό-
τερα κατηργήθη διὰ νόμου ἡ Δημογερον-
τία καὶ ἡ πόλις μετετράπη εἰς Δῆμον ἀπὸ
τοῦ Μαΐου τοῦ 1835. Πρῶτος δήμαρχος
τῆς πόλεως διετέλεσεν ὁ Ἀνάργυρος Πε-
τράκης(1).

Ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, ὡς δῆμος καὶ
ὡς πρωτεύουσα τοῦ κράτους, ἐσημείωσεν
ἕκτοτε μιά τεραστία ἀνάπτυξι καὶ πρόοδο
καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως καὶ ἀπὸ ἀπό-
ψεως πληθυσμοῦ καὶ πολιτιστικῆς ἀνό-
δου. Ἡ μικρὴ πόλιν τοῦ 1830-34 ἄρχισε
νὰ παίρνῃ τὴς διαστάσεις μεγαλοπόλε-
ως, ἰδίως μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν κατα-
στροφὴν καὶ τὴν ἐγκατάστασιν στὴν περιο-
χὴ τῆς δεκάδων χιλιάδων προσφύγων. Ἡ

(1) Γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξι τῆς πόλεως
καὶ τοῦ Δήμου Ἀθηναίων ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν
Ἐπανάστασιν καὶ ἐφεξῆς βλέπε ἐκτενῶς:
Γ. Π. Παρασκευοπούλου: «Οἱ δῆμαρχοι τῶν
Ἀθηνῶν (1835-1907)»—Ἐκδοσις 1907, ἰδίως
δὲ σελ. 9 ἐπομ. καὶ 48 ἐπομ. Βλέπε ἐπίσης
Δημ. Δαμπίνη: «Τὰ ἑκατὸ χρόνια τοῦ Δήμου
Ἀθηναίων». Ἐκδοσις 1938, ἰδίως δὲ σελ. 9
ἐπομ.

ἐπέκτασις τῆς πόλεως ἦτο τόσον ἀλματώδης καὶ ἡ δημιουργία συνοικισμῶν τόσο μεγάλη, ὥστε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1933 παρέστη ἀνάγκη νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τὸν Δῆμον Ἀθηναίων οἱ γύρω συνοικισμοὶ καὶ ν' ἀποτελέσουν ἰδίους δήμους καὶ κοινότητας. Ὁ χωρισμὸς αὐτὸς ἔγινε μὲ τὸν νόμον «Περὶ χωρισμοῦ τῶν προσφυγικῶν συνοικισμῶν καὶ προαστείων Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς», πού ἄρχεισε νὰ ἰσχύη ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1934, ὥστε οἱ δημοτικῆς ἐκλογῆς τῆς 11ης Φεβρουαρίου 1934 νὰ γίνονιν βάσει τοῦ νέου νόμου. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1936 συνεστήθη ὑπουργεῖον Διοικήσεως Πρωτευούσης, μὲ σκοπὸ τὸν συντονισμό τῆς δράσεως καὶ τὴν κατάστροφαι κοινῶ γενικοῦ προγράμματος γιὰ τὸ συγκρότημα τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων τῆς περιοχῆς τῆς πρωτευούσης. Τὸ ὑπουργεῖον αὐτὸ κατηργήθη τὸ 1941, μετὰ τὴν κατάρρευσι(2).

Ἡ πόλις σήμερα, ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν χωρικήν της ἔννοιαν, καταλαμβάνει ἕκτασιν 145.000 στρέμματα καὶ περιλαμβάνεται μετὰ τὴν Ὑμηττοῦ, Πεντέλης, Πάρνηθος, Ποικίλου Ὄρους, Αἰγάλεω καὶ θαλάσσης, μὲ τάσι περαιτέρω ἐπεκτάσεως, ὅπως θὰ δοῦμε. Ὁ πληθυσμὸς, ἐξ ἄλλου, ἐσημείωσεν ἀλματώδη αὐξήσει. Στὴν ἀπογραφή τοῦ 1920 ἡ περιοχή τῆς τ. Διοικήσεως Πρωτευούσης εἶχε 353.042 κατοίκους, στὴν ἀπογραφή τοῦ 1940 εἶχαν 1.124.109 καὶ στὴν τελευταία τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1951 εἶχε 1.378.586 κατοίκους. Κατὰ τὶς ἴδιες ἀπογραφὰς ὁ πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς ὅπου περιλαμβάνεται ὁ σημερινὸς Δῆμος Ἀθηναίων εἶχε τοὺς κατωτέρω πληθυσμοὺς: 1920: 292.991, 1940: 481.225 καὶ 1951: 565.084. Πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ ἐγκατάστασις τῶν προσφύγων στὰ 1922-23 καὶ ἡ συρροή στὸ κέντρον ἀπὸ τὶς ἐπαρχίαι μεγάλου τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας ἐπὶ κατοχῆς καὶ κατὰ τὴν περιόδου τοῦ συμμοριτοπολέμου, πού ἀκόμα δὲν ἐπέστρεψαν στὶς ἐστίαις των.

★

Μερικὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα πού θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν παρακάτω ἀφοροῦν ὁλόκληρο τὸ συγκρότημα τῆς τῶς Διοικήσεως Πρωτευούσης (σχέδιον πόλεως, ὕδρευσις, τροχαία), ἄλλα δὲ μονάχα τὸν Δῆμον Ἀθηναίων (οἰκονομικόν, τεχνικὰ ἔργα κ. ἄ.). Τὰ προβλήματα αὐτὰ οὔτε εἶναι τὰ μόντα ὑφιστάμενα, οὔτε καὶ αὐτῶν ἐξαντλεῖται ἡ ἀνάπτυξις. Καθένα ἀπ' αὐ-

τά, καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα πού παραλείπονται ἢ πού θίγονται ἀπλῶς, θὰ ἤμποροῦσε ν' ἀποτελέσει θέμα ἐνὸς χωριστοῦ ἀρθρου.

Τὸ Πολεοδομικὸν ζήτημα εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ πόλις ὑπὸ τὴν εὐρύτερη τῆς ἔννοιαν, καὶ τὸ ὅποιον ὄχι μονάχα δὲν βρῆκε τὴ λύσι του μὰ καὶ καθίσταται μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου δέξυτερο. Αἱ Ἀθῆναι, ἀπὸ τῆς συστάσεώς των ὡς νεωτέρας πόλεως, δὲν εἶχαν σχέδιον. Πολλοὶ πολεοδόμοι σχεδίασαν συγχρονισμένη ρυμοτομία γιὰ τὰς Ἀθῆνας, ἀπὸ τὸν Σταμάτη Κλεάνθη ὡς τοῦς νεωτέρους, κανένα ὅμως σχέδιον δὲν ἐφηρμόσθη μὲ συνέπεια, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐπεμβάσεων τῶν διαφόρων παραγόντων, πού ἐθίγοντο κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο ἀπὸ τὴν ἐφαρμογῆ του. Ἐτσι ἡ πόλις ἀνεπτύχθη χωρὶς συγκεκριμένον σχέδιον, ἀλόγιστα καὶ ἀσύστηματοποίητα.

Τὸ ἐγκεκριμένο σήμερα σχέδιον Πόλεως περιλαμβάνει ἕκτασι 145.000 στρέμματα, ἀπὸ αὐτὰ ὅμως τὰ 55.000 περίπου δὲν ἔχουν καλυφθῆ ἀπὸ κτίματα. Οἱ εἰδικοὶ ὑπολογίζουν ὅτι ἡ ἕκτασι πού περιλαμβάνεται στὸ Σχέδιον, ἀν οἱ ὄροι δομῆσεως καὶ πυκνότητος ἦσαν κανονικοὶ, θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἔχη πληθυσμὸ 16.000.000 ἢ ἔστω 7.000.000, μὲ λιγώτερο πυκνὴ κάλυψι καὶ ὕψος οἰκοδομῶν, ἐνὼ τώρα περιλαμβάνει περίπου 1.500.000 κατοίκους. Αὐτὸ δείχνει πόσο λίγη πυκνότητα κτισμάτων ἔχει ἡ πρωτεύουσα καὶ πόσο μεγάλη διασπορά κατοικικῶν παρατηρεῖται. Ἡ ἀλόγησι αὐτῆ ἐπέκτασι, μὲ τὴν τάσι νὰ περιλαμβάνονται στὸ ἐγκεκριμένο σχέδιον ὄλο καὶ νέες ἐκτάσεις στὰ πύ ἀπομακρυσμένα σημεῖα τοῦ λεκανοπεδίου, δημιουργεῖ τεράστια προβλήματα στὸν Δῆμον Ἀθηναίων καὶ στοὺς λοιποὺς δήμους καὶ κοινότητες τῆς περιοχῆς. Συγκεκριμένα ἐπιβαρύνονται μὲ μεγάλα ἔξοδα κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως οδῶν καὶ πλατειῶν, γιὰ τὴν ἐπέκτασι τοῦ δικτύου ἠλεκτροφωτισμοῦ, ὕδρευσεως, ἀποχετέσεως κλπ. ὡς τὰ πύ ἀπομακρυσμένα σημεῖα. Ἀκόμα δημιουργοῦνται προβλήματα συγκοινωνιακὰ καὶ ἐπιβαρύνσεις οἰκονομικῆς καὶ ἀπάλεια χρόνου γιὰ τοὺς ἐργαζομένους πού θέλουν νὰ πάνε στὶς ἐργασίαις των.

Οἱ πιέσεις πού ἀσκοῦνται γιὰ τὴν ἐπέκτασι τοῦ Σχεδίου Πόλεως ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερομένους καὶ τοὺς προστάτες των δημιουργοῦν μιά ἀφόρητη κατάστασι. Φτάνει νὰ σημειωθῆ πὼς στὰ τελευταία μονάχα χρόνια ὑπεβλήθησαν αἰτήσεις πρὸς ἔνταξιν στὸ ἐγκεκριμένο σχέδιον 33.000 στρεμμάτων. Στὶς ἐκτάσεις αὐτῆς ἔχουν προκαταβολικὰ ἀνεγείρει αὐθαίρετους μικρὰ σπίτια, συνήθως μὲ ἕνα δωμάτιον καὶ κουζίνα, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ὑπολογίζε-

(2) Γιὰ τὸν χωρισμὸ τῶν συνοικισμῶν ἱστορικῶς καθὼς καὶ γιὰ τὴ σύστασι τοῦ ὑπουργεῖου Διοικήσεως Πρωτευούσης βλ. *Δαμπίκη*, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 161 ἐπομ. καὶ σελ. 189-190.

ται σὲ 50.000 περίπου (μὲ πληθυσμὸ γύρω στὶς 150.200.000).

Τὸ πρόβλημα αὐτὸ, ποὺ σκιαγραφήσασκε παραπάνω, ἔχει βιολογικὰς αἰτίαι, οικονομικὰς καὶ κοινωνικὰς, εἶναι δὲ συνυφασμένον μὲ τὸ δεύτατον στεγαστικὸ πρόβλημα τῆς χώρας μας, τίς συνθήκες ζωῆς στὴν ἐπαρχία, ποὺ δημιουργεῖ τὸ ὑφιστάμενον ρεῦμα ἀστυφιλίας. Ἀκόμα συνδέεται μὲ τὴν ὅλην οικονομικὴ διάρθρωσιν τῆς χώρας καὶ τὴ νοοτροπία τοῦ Ἑλλήνου νὰ θέλῃ νὰ τοποθετῇ τίς οἰκονομίας του σὲ οἰκόπεδα, ὡς τὴν πιδ ἀσφαλισμένη τοποθέτησι. Ἐπίσης συνδέεται μὲ τὴν προτίμησιν του στὴν ιδιόκτητὴ μονοκατοικία, ἔστω πρόχειρη καὶ ἀνεπαρκῆ κι' ὅσο μακρὰ κι' ἂν εἶναι ἀπὸ τὸ κέντρον. Αὐτοὶ ὅλοι ζητοῦν καὶ βρίσκουν σχετικῶς φτηνὰ οἰκόπεδα ἔξω ἀπὸ τὸ Σχέδιον, ὅταν δὲ τὰ ἀγοράσῃ (ἢ τὰ κτίσῃ) προσπαθοῦν, εἶτε μεμονωμένοι εἶτε ὠργανωμένοι στοὺς διάφορους οἰκοδομικοὺς συνεταιρισμοὺς, νὰ πετύχουν τὴν ἔνταξιν των στὸ Σχέδιον. Ὅταν συμβῇ αὐτὸ, τὰ οἰκόπεδα αὐτῆς τῆς περιοχῆς, ὅπως εἶναι φυσικὸ, ἀκριβαίνουσι, ὥστε οἱ νέοι ποὺ ζητοῦν οἰκόπεδα νὰ στρέφονται πρὸς ἄλλα φτηνότερα, ποὺ τὰ βρίσκουν κι' αὐτοὶ ἐκτὸς τοῦ Σχεδίου κ.ο.κ. Ἔτσι δημιουργεῖται ἕνας φαῦλος κύκλος⁽³⁾.

Τὸ οικονομικὸ ζήτημα, ποὺ ἀντιμετωπίζει ὁ Δήμος Ἀθηναίων, εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ προβλήματα ποὺ ἐπιρεάζουν καὶ τὴν τύχην τῶν λοιπῶν ζητημάτων τοῦ δήμου. Γιατὶ ἕνας ὀργανισμὸς σάν τὸν δήμο τῆς πρωτεύουσας, μὲ τὰ τεράστια ἔργα ποὺ πρέπει νὰ συντηρῆσθαι καὶ νὰ ἐκτελέσθαι καὶ μὲ τίς ἀξιώσεις στὶς ὁποῖαι πρέπει ν' ἀνταποκριθῇ, πρέπει νὰ ἔχη σάν βάσιν μιὰ καλὴν οικονομικὴν ἐπιφάνειαν.

Ἡ οικονομικὴ κατάστασι τοῦ Δήμου Ἀθηναίων δὲν εἶναι καλὴ. Μεγάλαν χρέην ποὺ δημιούργησε στὸ ἐγγύτερον καὶ ἀπώτερον παρελθόν, διαφυγὴν σοβαρῶν πόρων ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς περιουσίας του καὶ ἀπὸ τίς δημοτικὰς φορολογίας, μείωσις τῶν ἐσόδων τὸ ἀπὸ κρατικὰς ἐπεμβάσεις κ. ἄ. ἔφεραν τὸν πρῶτον δήμον τῆς χώρας σὲ κατάστασιν ποὺ νὰ μὴν ἠμπορῇ, χωρὶς

γενναίαν μέτραν, νὰ ὀρθοποδήσῃ καὶ ν' ἀνταποκριθῇ στὶς ὑποχρεώσεις του.

Ὁ Δήμος Ἀθηναίων, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι δήμοι καὶ κοινότητες τῆς χώρας, εἶχε μέχρι τοῦ 1951 ἔσοδα ἀπὸ πολλοὺς δημοτικὸς φόρους, ποὺ καταργήθησαν μὲ τὸν Ἀναγκαστικὸν Νόμον 1910/1951 «περὶ τῶν προσόδων τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων». Ὁ νόμος αὐτὸς ἀνεμόρφωσε τὴν ὅλην φορολογικὴν νομοθεσίαν τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων καὶ ἔδωσε στοὺς ὀργανισμοὺς τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως τὴ διαχείρισιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῆς περιουσίας των. Ἀντὶ τῶν καταργηθέντων φόρων ὁ νόμος αὐτὸς ἔδωσε στοὺς δήμους καὶ τὴν κοινότητα τῆς χώρας τὰ 50% ἐπὶ τοῦ δημοσίου φόρου καταναλώσεως τοῦ καπνοῦ. Ἐνῶ ὅμως τὸ κράτος ἀνέλαβεν ἐκ τοῦ νόμου τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλλῃ τὸ ἀνωτέρω ποσοστὸν, τὰ τελευταῖα δυὸ χρόνια ἀσθαίρῆτως περιέκοψε τὸ καταβλητέον ποσόν, λόγω οἰκονομικῶν δυσχερειῶν. Ἀπὸ τὴν περικοπὴν αὐτῆ ὁ Δήμος Ἀθηναίων, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ δήμοι, πλήττεται σοβαρὰ. Συγκεκριμένα χάνει ἀπὸ τὴν περικοπὴν αὐτῆ 8½ δισεκατομμύρια δραχμὰς τὸν χρόνον.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ ἐπιβολὴ τῆς δημοτικῆς εἰσφορᾶς, τῆς γνωστῆς ὡς «ἐραρικῆς εἰσφορᾶς», ποὺ καθιερώθη ἐπίσης ἀπὸ τὸν Ἀναγκαστικὸν Νόμον 1910, ἐκρίθη τελευταῖα ἀπὸ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ὡς ἀντισυνταγματικὴ. Ἔτσι χάνεται ἀκόμα ἕνας σοβαρὸς πόρος γιὰ τὸν δήμον Ἀθηναίων. Ἦδη ὅμως κατετέθη νομοσχέδιον διὰ τοῦ ὁποῖου ρυθμίζονται τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς ἀντισυνταγματικότητος τῆς σχετικῆς διατάξεως τοῦ νόμου ζητήματα διὰ τῆς ἐπιβολῆς, εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν χαμένων πόρων τῆς «ἐραρικῆς εἰσφορᾶς», μίαν ἄλλην δημοτικῆς φορολογίας, ποὺ θ' ἀνέρχεται σὲ ποσοστὸ 3% ἐπὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου φορολογίας σὲ μερικοὺς βασικοὺς δημοσίους φόρους.

Ὁ νόμος 1910 παρέσχε στοὺς δήμους τὴν εὐχέρειαν νὰ ἐπιβάλλουν φόρους καὶ τέλη, ὑπὸ ὀρισμένες προϋποθέσεις, γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν των. Ὁ Δήμος Ἀθηναίων, ἐπωφελοῦμενος τῆς εὐχερείας αὐτῆς, ἐπιβάλλει τέτοιαις φορολογίαις, ὅπως ἐπὶ τῶν λογαριασμῶν τῶν ξενοδοχείων καὶ ἐστιατορίων, ἢ αὐξάνει τὰ τέλη ἠλεκτροφωτισμοῦ καὶ ἀπορριμμάτων. Εἶναι ἀναμφισβήτητον πὼς ὁ βαρεῖα φορολογουόμενος σήμερα δημότης, συντρεχόντων καὶ τῶν λοιπῶν δυσμενῶν οἰκονομικῶν ὄρων, βλέπει μὲ μεγάλην τὸν δυσφορίαν τὴν φορολογικὴν αὐτῆν δραστηριότητα τοῦ Δήμου Ἀθηναίων. Σ' αὐτὸ συντελεῖ κυρίως ἡ ἔλλειψις κάθε σχεδὸν δημοτικῆς φορολογικῆς συνειδήσεως, ποὺ κάνει τὸν δημότη νὰ βλέπῃ σάν ἀσθαίρῆσιν καὶ σάν πιεστικὴν συμπερι-

(3) Γιὰ τὸ πολεοδομικὸν πρόβλημα τῆς πρωτεύουσας καὶ τὴν ἀνυπόφορον κατάστασιν ποὺ ἐδημοιογήθη σ' ὀλόκληρον τὸ λεκανοπέδιον, βλέπε τὸ ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ Θ. Δασκαλοπούλου ὑπὸ τὸν τίτλον «Καινούργιαι πόλεις γύρω στὴν Ἀθήναν» στὴν ἐφημερίδα «Ἐλευθερία» τῆς 21ης Ἰουνίου 1953. Γιὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἀστυφιλίας καὶ γιὰ τίς αἰτίαις ποὺ τὸ δημιουργοῦν βλ. ἄρθρον τοῦ Π. Κλωνάρη ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ ψυχικὸν κλίμα τῆς ἐπαρχίας» στὰς «Ἀκτίναις» τοῦ 1946 σελ. 53-55 καὶ 78-82.

φορὰ κάθε νόμιμη καὶ ἀπαραίτητη δημοτική φορολογική ἐπαγρύπτησι. Εἶναι ὁμοῦς, ἀπὸ τὴν ἄλλῃ, ἐπίσης αὐτονόητο πῶς ὁ Δήμος Ἀθηναίων, ὅπως καὶ οἱ οἱ ἄλλοι δήμοι, ἀπὸ τοὺς δημότους του πρέπει νὰ ἀρυσθῇ τὰ μέσα τῆς ἐπιβιώσεως καὶ συντηρήσεώς του. Τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα τοῦ Δήμου Ἀθηναίων ὀξύνεται ἀκόμα ἀπὸ τὴ γραφειοκρατία πού ἐπικρατεῖ στὴ βεβαίωσι καὶ εἰσπραξί τῶν δημοτικῶν φόρων καὶ στὴν ἀνεπάρκεια τοῦ προσωπικοῦ, πράγματα πού δυσκολεύουν καὶ καθυστεροῦν ἀφάνταστα τὴ φορολογικὴ λειτουργία(4).

Τὸ πρόβλημα τῆς ὑδρεύσεως εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα πού ἀντιμετωπίζει ἡ περιοχή τῆς πρωτεύουσας. Οἱ παλαιότεροι ἐνθυμοῦνται τὸ δῶμα πού ἔζησαν οἱ Ἀθηναῖοι μέχρι τοῦ 1928 μὲ τὴν ἔλλειψι νεροῦ. Τὸ φράγμα τοῦ Μαραθῶνος καὶ ἡ λειτουργία τῶν ἔργων ὑδρεύσεως ἔλυσε, τότε, τὸ πρόβλημα αὐτό. Ἡ πᾶροδος ὁμοῦς τοῦ χρόνου καὶ οἱ συνθήκες πού ἐδημιουργήθησαν ἔθεσαν πάλιν ζήτημα ὑδρεύσεως, ἰδίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐχθρικής κατοχῆς. Ἡ συνεχὴς αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ στὸ λεκανοπέδιο τῆς Ἀττικῆς, ἡ σπατάλη τοῦ νεροῦ, ἰδίως ἀπὸ τῆς ξένης στρατιωτικῆς μονάδας, οἱ συνεχεῖς ἀνομβρίες καὶ ἡ φυσιολογικὴ ἀνοδος τῆς στάθμης τοῦ πολιτισμοῦ, ὠδήγησαν σὲ ἐπικίνδυνη κάθοδο τῆς στάθμης τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης Μαραθῶνος πού πρὶν λίγα χρόνια ἐπέβαλεν αὐστηροὺς περιορισμοὺς στὴν κατανάλωσι τοῦ νεροῦ.

Ἄλλωστε, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἀκόμα τῆς πρώτης συμβάσεως τῶν ἔργων Μαραθῶνος (1926), προσῆλπετο γιὰ τὸ μέλλον ὁ ἐμπλουτισμὸς τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης, ὥστε νὰ ἡμπορῇ ν' ἀνταποκρίνεται ἐκάστοτε στὶς αὐξανόμενες ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ λύσις Σουβάλας, πού ἐμελετήθη προπολεμικῶς, ἐγκατελείφθη ἤδη χάριν τῆς λύσεως Ὑλίκης, πού ἐκρίθη ὡς τεχνικῶς ἀρτιωτέρα καὶ πρακτικώτερα. Ἡ λύσις αὐτὴ συνίσταται στὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς λίμνης Μαραθῶνος μὲ τὰ ὕδατα τῆς

λίμνης Ὑλίκης, πού θρίσκειται στὴ Βοιωτία, μὲ εἰδικούς ἀγωγούς πού θὰ μεταφέρουν τὸ νερὸ στὸ σύστημα ὑδρεύσεως τῆς πρωτεύουσας. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν χρειάζονται ὄχι ἀπλῶς ἔργα παροχετεύσεως μὰ καὶ ἀντλήσεως, γιὰ τὴν στάθμην τῆς Ὑλίκης εἶναι 200 μέτρα χαμηλότερα ἀπὸ τὴν λίμνη Μαραθῶνος. Γιὰ τὴ λύσι Ὑλίκης προτείνονται ἀπὸ τοὺς εἰδικούς δύο τρόποι πραγματοποίησεως τῆς: Ὁ ἕνας εἶναι διὰ τῆς λεγομένης Παρευβοϊκῆς χάραξως, δηλαδὴ ἡ διόδος τοῦ ἀγωγοῦ ἀπὸ τὴν Βοιωτία, μὲσῶ τῆς Παραλίμνης, πρὸς τὴν παρὰ τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον περιοχὴν, ἀπ' ἐκεῖ δὲ πρὸς τὴν λίμνη Μαραθῶνος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀρδευθοῦν καὶ αἱ παρευβοϊκαὶ ἐκτάσεις. Ἡ λύσις αὐτὴ ἀπορρίπτεται ἀπὸ ἄλλους, πού προτείνουν τὴν χάραξιν μὲσῶ τοῦ Θηβαϊκοῦ πεδίου, ὁπότε θὰ ἡρδευόντο αἱ ἐκτάσεις τῆς Βοιωτίας. Ὑποστηρίζεται σχετικῶς ἀπὸ τοὺς προτείνοντας τὴν λύσι αὐτὴν, ὅτι ἡ Παραθηβαϊκὴ χάραξις θὰ στοιχίσῃ λιγώτερα καὶ θὰ ἀπαιτήσῃ μικρότερον χρόνον, γιὰ τὴν αὐτομάτην εἶναι καὶ ἡμπορεῖ νὰ γίνετα σταδιακῶς.

Δὲν θὰ εἰσέλθωμεν ἐδῶ στὴν ἀνάπτυξι τῶν τεχνικοοικονομικῶν δεδομένων τῶν προτεινομένων λύσεων, πολὺ περισσότερον δὲ δὲν θὰ διακινδυνεύσωμεν κρίσεις πάνω στὶς λύσεις αὐτές, πού προτείνουν οἱ εἰδικοί. Ἐκεῖνο πού μᾶς ἐνδιαφέρει εἶναι νὰ τεθῇ τὸ ταχύτερον σὲ ἐφαρμογὴ τὸ ὁποιοδήποτε σχέδιον, πού θὰ κριθῇ συμφερότερον, ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ Πρωτεύουσα ἀπὸ τὴν περιοδικὴ ἢ καὶ τὴ μόνιμη λειψυδρία. Ὅταν ἡ ἔλλειψι τοῦ νεροῦ, πρὶν λίγα χρόνια, ἦταν ἀνησυχαστικὴ, ἔγιναν στὰ 1950 τὰ ἔργα τοῦ Ἁγίου Θωμά, πού ἀνεκούφισαν σημαντικὰ τὴν Πρωτεύουσα. Τὰ ἔργα αὐτὰ συνίσταντο σὲ ἀντλήσι ὑδάτων ἀπὸ φρέατα καὶ ἀπὸ τὰ ρέοντα ὕδατα τοῦ Ἄσωποῦ ποταμοῦ καὶ τὴν διοχέτευσιν αὐτῶν στὴν λίμνη Μαραθῶνος. Ἡ ἀνακούφισι αὐτὴ ὁμοῦς εἶναι προσωρινή. Τὸ ζήτημα θὰ λυθῇ ὀριστικὰ μονάχα μὲ τὴν διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων τῆς Ὑλίκης, πού θὰ παράσχῃ τὴν δυνατότητα, μὲ μιὰ σοβαρὴ βέβαια βασικὴ δαπάνη, νὰ ἐμπλουτίζεται ἡ λίμνη Μαραθῶνος μὲ μεγάλες ποσότητες νεροῦ, πού νὰ καλύπτουν τὴ συνεχῶς αὐξανομένη ζήτησι. Ἡ προσωρινὴ ἀνακούφισι σὲ ἐπάρκεια νεροῦ, ἐξ ἄλλου, πού παρατηρεῖται φέτος καὶ πού εἴρηξεν σάν συνέπεια τῆ χαλάρωσι τῶν αὐστηρῶν περιορισμῶν στὴν κατανάλωσι, ὀφείλεται στὶς ἀφθονες βροχῆς τοῦ χειμῶνα καὶ δὲν πρέπει νὰ τὴ θεωρήσωμε σάν ὀριστικὴ καλυτέρευσι. Γιὰ τὴν ἐπερίοδο ξηρασίας τὸ πρόβλημα θὰ ξαναφανῇ ὀξύτερον (ὅπως πέρυσι).

Τὸ πρόβλημα τῆς Τροχαίας

(4) Βλέπε γιὰ τὸ ὅλον οἰκονομικὸ πρόβλημα τοῦ Δήμου Ἀθηναίων τὴν ἐμπειροστατομένην ἔκθεσιν τοῦ Δημάρχου Ἀθηναίων κ. Κ. Νικολοπούλου στὴν ἔκτακτι συνεδρίασι τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου τῆν 14ην Ἀπριλίου 1953, παρυσία ἐκπροσώπων τοῦ κράτους, πού ἐξεδόθη εἰς εἰδικὸν τευχὸς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ Δήμου Ἀθηναίων κατὰ τὴν περίοδον 1952-53». Γιὰ τὴν ἔναντι τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἐν γένει στάσιν τοῦ κράτους πρὸς Δ. Α. Χριστοφίδη «Ἡ Ἐπιτροπὴ Δήμων καὶ Κοινοτήτων τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρυμάτος» εἰς «Ἀκτίνας» τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1953, σελ. 5-6 καὶ 8.

τῶν Ἀθηνῶν παρουσιάζεται στὰ τελευταῖα χρόνια ὀξύτερα. Δυὸ θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους οἱ κυριώτεροι λόγοι ποὺ δημιουργοῦν τὸ πρόβλημα αὐτό: 1) Ἡ κατάστασις τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως καὶ 2) Ἡ ἀγωγή τῶν πολιτῶν στὰ ζητήματα τῆς τροχαίας. Τὸ ζήτημα τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως καὶ τῆς ἀνεπαρκείας των ν' ἀναποκριθοῦν στὴ συνεχῶς ἀξανανομένη κίνησι τῶν τροχοφόρων ἐμφανίζεται διότι ἡ πόλις ἐσχεδιάσθη, γιὰ πολὺ μικρότερο πληθυσμὸ καὶ ἀριθμὸ τροχοφόρων. Τώρα δὲ εἶναι, γιὰ οἰκονομικοὺς λόγους, ἀδύνατη ἡ ἐκτέλεσις μεγάλων ἔργων ἀποσυμφορήσεως τῆς κυκλοφορίας. Τέτοια ἔργα εἶναι ἡ διαπλάτυνσις τῶν μεγάλων ἀρτηριῶν, ἡ διάνοιξις ὁδῶν, πλατειῶν, ὑπογείων διαβάσεων κλπ. Ἡ «τροχαία συμπεριφορά» τῶν πολιτῶν, ἐξ ἄλλου, καὶ ἰδίως τῶν πεζῶν θεωρεῖται ὡς σοβαρὸς παράγων τῆς ἀρρυθμίας καὶ τῆς συμφορήσεως τῆς κυκλοφορίας. Οἱ πεζοὶ ἰδίως, ἐξ ἰδιοσυγκρασίας, δὲν συμμορφώνονται εὐκόλα πρὸς τὴς ὑποδείξεις τῆς Ὑπηρεσίας Τροχαίας καὶ γίνονται αἰτία νὰ δημιουργοῦνται προβλήματα ποὺ ὑπὸ ἄλλες συνθήκες δὲν θὰ ὕφισταντο.

Παρὰ τὰ ἀνωτέρω, ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία τῆς Τροχαίας πιστεύει ὅτι δὲν ὕφισταται ἀκόμη συμφορήσις τροχοφόρων καὶ πεζῶν, παρὰ τὴν τεραστία ἀύξεισι τοῦ ἀριθμοῦ των τὰ τελευταῖα χρόνια. Συμφορησι παρατηρεῖται μονάχα ὠρισμένες ὥρες τῆς ἡμέρας καὶ σὲ ὠρισμένα σημεία τῆς πόλεως. Τὰ σημεία αὐτὰ εἶναι ἡ πλατεία Ὁμονίας, τὰ Χαυτεῖα, αἱ διασταυρώσεις τῶν ὁδῶν Σταδίου-Κοραΐ-Πανεπιστημίου καί, ἀκόμα, ἡ ἀρχὴ τῆς λεωφόρου Συγγροῦ μέχρι τὸ Ζάππειο. Ὁ λόγος ποὺ παρατηρεῖται ἡ συμφορήσις αὐτὴ εἶναι γιὰτὶ σὲ μιά-δυὸ ὥρες τὸ πρῶτ, τὸ μεσημέρι καὶ τὸ βράδυ δεκάδες χιλιάδων ἐργαζομένων ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ λεκανοπεδίου κατευθύνονται ἡ ἀποχωροῦν γύρω στὸ ἕνα περίπου τετραγωνικὸ χιλιόμετρο τοῦ κέντρου τῆς πόλεως, ὅπου βρίσκονται ὅλες οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες, οἱ ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις, τὰ καταστήματα κλπ. Συμφορήσις τροχοφόρων παρατηρεῖται ἐπίσης τὶς ἡμέρες τῶν ἀργιῶν στὶς ἀφετηρίες καὶ στὶς διαδρομὰς πρὸς ὠρισμένα ἐξοχικὰ κέντρα καὶ πρὸς αὐτά. Γιὰ τὴν ἀνακούφισι τῆς Πρωτεύουσῆς ἀπὸ τὴν συμφορησι αὐτὴ ἡ Ὑπηρεσία τῆς Τροχαίας καταβάλλει μιά πολὺ ἐπιπειτὴ προσπάθεια, ἀντιμετωπίζει ὁμως πρωτογενεῖς δυσχέρειες ἀπὸ τὴν κατάστασι τῶν ὁδῶν καὶ τὴν ἀτίθασι ἰδιοσυγκρασία τῶν πολιτῶν.

Παρὰ τὰ πενιχρὰ ὁμως μέσα γίνονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διάφορα ἔργα γιὰ τὴν ἀποσυμφορησι τῆς Πρωτεύουσῆς. Ἡ διαπλάτυνσι τῆς ὁδοῦ Σταδίου στὴν πλα-

τεῖα Κλαυθμῶνος, ἡ περικοπή τῶν πεζοδρομιῶν τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας, ἡ διαμείωσι τῶν ὁδῶν Πατησίων καὶ Βασιλίσσης Σοφίας (ποὺ ἀκόμα δὲν ἔχει συντελεσθῆ) εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτά.

Γιὰ τὰ ζητήματα τῆς Τροχαίας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀστυνομία (Ὑποδιευθύνσις Τροχαίας Κινήσεως Ἀθηνῶν), ἀπασχολοῦνται κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο τὰ ὑπουργεῖα Δημοσίων Ἔργων (μεγάλα τεχνικὰ ἔργα στὰς «ἐθνικὰς» ὁδοῦς), Κοινωνικῆς Προνοίας (Σχέδιον Πόλεως, πολεοδομία) καὶ ὁ Δήμος Ἀθηναίων καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι δῆμοι καὶ κοινότητες τῆς περιοχῆς (τεχνικὰ ἔργα σὲ ὁδοῦς, πλατεῖες, συντήρησι φωτεινῶν σημάτων καὶ διαβάσεων πεζῶν κλπ.). Ἐπειδὴ πολλὰ φορὲς οἱ ὑπηρεσίες αὐτὲς δροῦν ἀσύνδετα, χρειάζεται ἕνας συντονισμὸς τῶν ποικίλων αὐτῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς Τροχαίας τῆς Πρωτεύουσῆς.

Ἡ ἐκτέλεσις καὶ ἡ συντήρησις τεχνικῶν ἔργων εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, συνδέεται δὲ στενῶτατα μὲ τὸ ζήτημα τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ δήμου, ποὺ ἐξετάσαμε παραπάνω. Τὸ ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν, ὡς προϊσταμένη ἀρχὴ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἐνθαρρύνει ὅσον ἔμπορεῖ τὴν ἐκτέλεσι τεχνικῶν ἔργων ἀπὸ τοὺς δήμους, δὲν ἐπεμβαίνει ὁμως στὴν κατάρτισι τοῦ τεχνικοῦ των προγράμματος. Ἐπεμβαίνει μονάχα σὲ περιπτώσι τυχόν παραβιάσεως τοῦ νόμου. Ἀκόμα τὸ ὑπουργεῖον φρονεῖ πὼς ὅλες οἱ ἐκμεταλλεύσεις δημοσίας χρήσεως ἢ κοινῆς ὠφελείας (ἠλεκτροφωτισμὸς, ὁδοποιία, ὕδρευσις, ἔργα ἀποχετεύσεως κλπ.) πρέπει νὰ περιέλθουν σιγά-σιγά στοὺς δήμους, οἱ διάφοροι δὲ ἀνάδοχοι ἢ οἱ ἐιδικοί ὀργανισμοὶ ν' ἀποσυρθοῦν. Γιὰτὶ αὐτὸ μονάχα συμβιβάζεται μὲ τὸ ὑγιὲς πνεῦμα τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Ὁ Δήμος Ἀθηναίων, παρὰ τὰ πενιχρὰ του μέσα, κατήρτισε καὶ ἐκτελεῖ ἕνα εὐρὺ πρόγραμμα τεχνικῶν ἔργων. Οἱ τεχνικὲς ἀνάγκες τῆς πόλεως εἶναι πολλές. Ὅ,τι ὁμως εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ὑπὸ τὴς σημερινῆς προϋποθέσεως (οἰκονομικὲς καὶ τεχνικὲς) γίνεται καὶ μὲ τὸ παραπάνω⁽⁵⁾.

Θὰ ἐξετάσαμε μὲ συντομίαν τὰ κυριώτερα τεχνικὰ ζητήματα ποὺ ἀντιμετωπίζει σήμερον ὁ Δήμος Ἀθηναίων:

Ἡ ὁδοποιία εἶναι μιά βασικὴ λειτουργία τοῦ τεχνικοῦ προγράμματος τοῦ

(5) Βλ. σχετικῶς τὴν προαναφερθεῖσαν στὴν ὑποσημείωσι 4 ἐκθεσιν τοῦ δημάρχου κ. Κ. Νικολοπούλου στὴ σελ. 8 (τεχνικὰ ἀνάγκαι) καὶ στὶς σελ. 10-13 (γιὰ τὰ ἐκτελεσθέντα ἔργα τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1952-53).

δήμου. Ὑπάρχουν σήμερα 850 χιλιόμετρα Ἀθηναϊκῶν ὁδῶν, ἐκ τῶν ὁποίων μονάχα τὰ 200 περίπου εἶναι ἀσφαλτοστρωμένα. Στους τελευταίους δύο προϋπολογισμούς τοῦ Δήμου, παρὰ τὴν οικονομική του στενοχωρία, διετέθη σημαντικὸ ποσὸν γιὰ τὴν ὁδοποιΐα καὶ τὴ συντήρησι τοῦ ὑφισταμένου δικτύου. Ἰδιαίτερη μέριμνα καταβάλλεται γιὰ τὴ βελτίωσι τῶν ὁδῶν στὶς συνοικίες, ἔργασια πού δὲν εἶναι ἐμφανῆς στους πολλούς, ἰδίως δὲ τῶν λεωφορειακῶν ἀρτηριῶν.

Στὸ ζήτημα τῆς κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως τῶν κεντρικῶν ἀρτηριῶν τῆς πόλεως ὑπάρχει μιὰ διαφωνία μεταξὺ Κράτους καὶ Δήμου. Αἱ ὁδοὶ αὐταί, αἱ λεγόμεναι «ἔθνικαί» (Πατησίων, Λιοσίων, Πειραιῶς, Βασιλίσσης Σοφίας, Συγγροῦ, Σταδίου, Ἀλεξάνδρας, Ἱερά Ὁδὸς καὶ μερικὲς ἄλλες, τὸ ὅλον 18) ὑπάγονται στὸ ὑπουργεῖον Δημοσίων Ἔργων καὶ ὄχι στὸν Δήμον. Ἔτσι τὸ Κράτος, ὅταν ἐπιβάλλῃ ὁδικὰς φορολογίας (ὅπως ἡ τελευταία ἀπὸ 15 Ἰουλίου αὐξήσις κατὰ 10% στὰ εἰσιτήρια τῶν λεωφορειῶν τῆς Πρωτεύουσῃς), διαθέτει τὸ ποσὸν αὐτὸ ἀποκλειστικὰ γιὰ τὰς ὁδοὺς αὐτάς. Μὰ αἱ «ἔθνικαί» αὐταὶ ὁδοὶ εἶναι μήκους 29,2 χιλιομέτρων μονάχα, ἀπὸ τὰ 850 χιλιόμετρα τῶν Ἀθηναϊκῶν ὁδῶν. Ἔτσι ὁ Δήμος εὐλόγως ζητεῖ τὸ ἥμισυ τῆς ἐπιβληθείσης αὐξήσεως τῶν εἰσιτηρίων τῶν λεωφορειῶν γιὰ νὰ συντηρήσῃ τὸ δίκιον τοῦ δικτυοῦ. Ἀκόμη ὁ Δήμος ζητεῖ ὅπως αἱ ὁδοὶ αὐταί, μολὶς εἰσέρχονται στὰ ὄρια τοῦ Δήμου ν' ἀνήκουν στὴ δικαιοδοσία τῶν τεχνικῶν τοῦ ὑπηρεσιῶν καὶ νὰ γίνονται πάλιν «ἔθνικαί» αἱ ἐκτὸς τῆς πόλεως τυχὸν προεκτάσεις τῶν⁽⁶⁾.

Ὁ ἠλεκτροφωτισμὸς εἶναι ἕνα σοβαρὸ πρόβλημα πού ἀπασχολεῖ τὸν Δήμον. Οἱ τεχνικοὶ τοῦ Δήμου ὑπολογίζουν ὅτι χρειάζονται 24 δισεκατομμύρια δραχμῶν γιὰ νὰ λυθῇ πλήρως τὸ πρόβλημα τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ τῆς Πρωτεύουσῃς, διὰ τῆς τοποθετήσεως 14.000 ἀκόμη περίπου φωτιστικῶν σωμάτων. Μὰ καὶ με λιγώτερη δαπάνη θὰ ἠμποροῦσε νὰ λυθῇ κατὰ ἕνα ἱκανοποιητικὸν τρόπο τὸ ζήτημα. Τώρα ἡ κατάστασι τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ τῶν ὁδῶν δὲν θρίσκειται σὲ εὐχάριστο σημεῖο, ὥστε χρειάζεται ἐνισχυτικὸς ἰδιωτικὸς φωτισμὸς, μετὴν τοποθέτησι λαμπτήρων πρὸ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν καταστημάτων, μερίμνη τῶν ἐνδιαφερομένων. Ὅταν ὀλοκληρωθῇ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ τῆς Πρωτεύουσῃς, τότε μονάχα θὰ πάψῃ ἡ ἀνάγκη τοῦ ἰδιωτικοῦ φωτισμοῦ, μετὰ ἐντεῦθεν παράπονα τῶν

δημοτῶν. Ἦδη ὁ Δήμος, μετὴν καθιέρωσι δημοτικοῦ τέλους ἠλεκτροφωτισμοῦ ἐπιδιώκει νὰ λύσῃ σιγὰ-σιγὰ τὸ ὄξυ αὐτὸ πρόβλημα. Ἔγινε μάλιστα ἀρχὴ μετὴν ἀνανέωσι τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ τῶν πλατειῶν Συναγματος, Κλαυθμῶνος, Κάνιγγος, τῆς ὁδοῦ Σταδίου καὶ ὀρισμένων ἀπομακρυσμένων συνοικιῶν.

Τὸ ζήτημα τῆς καθαριότητος τῆς πόλεως εἶναι ἕνα πρόβλημα πού ὁ Δήμος μετὰ ἰδιαίτερη φροντίδα ἐπιδιώκει νὰ λύσῃ ὀριστικῶς. Τώρα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ὅ,τι συνέβαινεν ἄλλοτε, ἡ κατάστασις εἶναι σχετικῶς ἱκανοποιητικὴ. Κυκλοφοροῦν 75 αὐτοκίνητα καθαριότητος καθημερινῶς γιὰ τὴν ἀποκομιδὴ τῶν ἀπορριμμάτων καὶ 14 κάρρα γιὰ μέρη πού δὲν εἶναι προσιτὰ δι' αὐτοκίνητα. Ἔτσι καὶ τὰ παράπονα τῶν δημοτῶν γιὰ τὴν καθυστέρησι τῆς ἀποκομιδῆς συνεχῶς λιγοστεύουσι.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐναποθέσεως τῶν ἀπορριμμάτων εἶναι ἕνα ἐπίσης σοβαρὸ πρόβλημα, πού ἐταλαιπώρησεν ἐπὶ δεκαετίες τὴν πόλιν. Τώρα ἐφαρμόζεται ἐπιτυχῶς τὸ σύστημα τῶν «χωματερῶν». Ἀντὶ δηλαδὴ τὰ σκουπίδια νὰ ρίχνονται χωρὶς σύστημα σὲ διάφορα ἀπομακρυσμένα μέρη, ὥστε νὰ γίνονται μολυσματικὲς ἐστίαι γιὰ δόλοκληρες περιοχάς, γίνεται ἐπιστημονικὴ ἐναπόθεσις καὶ ταφὴ τῶν ἀπορριμμάτων σὲ ὀρισμένους χώρους (τώρα γίνεται γύρω στὴν Ἱεράν Ὁδόν). Τὰ σκουπίδια ἐναποτίθενται, ἀπλώνονται καὶ συμπιέζονται σὲ ὀρισμένη ἔκτασι καὶ καλύπτονται μετὰ χῶμα κατὰ στρώματα ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχῃ ὁ παραμικρὸς κίνδυνος ὑγείας γιὰ τοὺς περιοίκους. Ὅταν ἡ «χωματερὴ» καλυφθῇ τελείως καὶ περατωθῇ ἡ ἰσοπέδωσις τῆς ἀποδίδεται τὴν καλλιέργεια ὡς ἕνας γονιμώτατος χώρος. Ὁ Δήμος Ἀθηναίων ζητεῖ τώρα ν' ἀπαλοτριωθοῦν οἱ ὀρισμένοι χώροι γιὰ νὰ συστηματοποιηθῇ τὸ ἔργον, ὁπότε θὰ ἠμποροῦν νὰ ἐξυπηρετοῦνται ἐκεῖ καὶ οἱ γειτονικοὶ Δήμοι καὶ Κοινότητες τῆς περιοχῆς διὰ τῆς ἐναποθέσεως τῶν ἀπορριμμάτων τῶν.

Τὸ Ἀποχευτικὸν πρόβλημα τῆς Πρωτεύουσῃς εἶναι ἕνα ἐπίσης ἀπὸ τὰ τεχνικὰ προβλήματα πού ἐνδιαφέρουν τὴν πόλιν. Τὸ ἔργον τῆς κατασκευῆς ὑπονόμων ἀνάεσθεν ἐιδικὸς οργανισμὸς, ὁ «Ὄργανισμὸς Ἀποχευέσεως Πρωτεύουσῃς», ἀναφέρεται δὲ σὲ δόλοκληρὴν τὴν περιφέρειαν τῆς τῆς Διοικήσεως Πρωτεύουσῃς. Ὁ Ὄργανισμὸς αὐτός, πού ὑπάγεται στὸ ὑπουργεῖον Δημοσίων Ἔργων, ἔχει νὰ ἐκτελέσῃ ἕνα μεγάλο ἔργον, πού γιὰ νὰ ὀλοκληρωθῇ ὁμοῦς χρειάζεται τεράστια οικονομικὰ μέσα. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἔργον τῆς κατασκευῆς ὑπονόμων, πού

(6) Βλ. *Κ. Νικολοπούλου*, ἔνθα ἀνωτ. σελ. 26-27.

ἄρχισε στὰ 1929, μετὰ τὴν ἐπιδημία τοῦ δαγγείου, καθυστερεῖ πολύ, ἔλλειπει πόρων.

Ἐπάρχουν καὶ ἄλλα ζητήματα πού ἀπασχολοῦν τὴν πόλιν, ὅπως τὸ πρόβλημα τῆς δεινδροφυτεύσεως καὶ τὸ ζήτημα τῆς ὅλης αἰσθητικῆς ἐμφανίσεως τῆς πόλεως, πού συνδέεται μὲ τὸ πρόβλημα τῆς τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς Πρωτευούσης. Μὰ ἡ ἐξέτασις τοῦ θέματος αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἄλλων συναφῶν, θὰ μᾶς ὠδηγοῦσε πολὺ μακριά.

★

Αὐτὰ εἶναι τὰ κυριώτερα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν. Εἶναι προβλήματα σοβαρά, πού ἡ ἐπίλυσί των ἐμφανίζεται ἐπείγουσα. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς παρασύρη ἡ ἀναμφισβήτητη γοητεία πού ἀσκεῖ ἡ πόλις αὐτὴ στὸν καθένα μᾶς οὔτε καὶ ἡ ἀσύγκριτη λάμψις της γιὰ ν' ἀποσιωπήσωμε ἢ νὰ ὑποτιμήσωμε τὰ πολλὰ κενὰ πού παρουσιάζει ὡς πόλις, ἢ μᾶλλον ὡς μεγαλόπολις. Οἱ ἀναμφισβήτητες αὐτὲς ἔλλειψεις της πρέπει ν' ἀντιμετωπισθοῦν ἀπὸ τὸ Κράτος, τὴ δημοτικὴ ἀρχή, τοὺς δημότες, ἀπὸ ὅλους μᾶς, μὲ ἐνδιαφέρο καὶ στοργή. Καὶ τὸ πολεοδομικὸ τῆς ζήτημα, καὶ τὸ οἰκονομικὸ, καὶ ἡ ὕδρευσις, καὶ τὰ ζητήματα τῆς Τροχαίας καὶ τὰ τεχνικὰ τῆς προβλήματα θὰ λυθοῦν μονάχα ὅταν ἀντιμετωπισθοῦν ἀπὸ

τοὺς ἀρμοδίους ὅπως ἀξίζει στὴν Πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Πρέπει τὸ Κράτος νὰ καταλάβῃ πὼς ὁ Δήμος Ἀθηναίων, καὶ γενικώτερα ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, δὲν εἶναι ὁ ὁποιοσδήποτε Δήμος ἢ τὸ σύνολο Δήμων καὶ Κοινοτήτων μιᾶς περιοχῆς τῆς χώρας. Εἶναι τὸ πολιτικὸ, τὸ ἔθνικὸ καὶ τὸ πνευματικὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Πρέπει οἱ ἐκάστοτε δημοτικοὶ της ἄρχοντες νὰ συνειδητοποιοῦν κάθε στιγμὴ πόσο ὕψηλὰ καθήκοντα ἐπωμίθησαν καὶ πόσο μεγάλη ἀποστολὴ ἔχουν νὰ ἐκπληρώσωσιν. Ἀκόμα οἱ δημότες, ὅλοι οἱ μόνιμοι καὶ οἱ προσωρινοὶ κάτοικοί της, πρέπει ν' ἀγαπήσωμε τὴν προνομιούχο αὐτὴ πόλιν, τὴν ἀσύγκριτη σὲ ὁμορφιὰ πόλιν τῆς Παλλάδος, καὶ νὰ τῆς δώσωμε τὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδιά μας.

Τὰ ζητήματα τῶν Ἀθηνῶν, ἔστω κι' ἂν εἶναι οἰκονομικὰ καὶ τεχνικὰ, δὲν λύονται μονάχα μὲ τὰ ὑλικά μέσα καὶ τὴν τεχνική. Χρειαζοῦνται καὶ τὰ πνευματικὰ ἐφόδια τῶν διαχειριζομένων τὰ κοινά, ἀκόμα ἡ ἀγάπη ὅλων μᾶς, ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Παράλληλα μὲ τὴν οἰκονομικοτεχνικὴ συμβολή, θὰ δώσωμε μὲ τὴν ἀγάπη μᾶς σάρκα καὶ ὀστᾶ στὰ ὠραῖα καὶ στὰ μεγαλεπήθολα σχέδια γιὰ τὴν ἀνθρώπινη καὶ ἀναδημιουργία τῆς πόλεως, πού ὠραματίσθησαν κατὰ καιροὺς οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τρεῖς, εἴτε πολιτικὰ πρόσωπα, εἴτε δημοτικοὶ ἄρχοντες, εἴτε συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ⁽⁷⁾.

Ἄς ἀντικρύσωμε λοιπὸν τὴν Ἀθήναν καὶ τὰ ζητήματά της μὲ ἀγάπη καὶ μὲ στοργή. Καὶ τότε ἡ πόλις αὐτή, ἡ «ζαφειρόπετρα στῆς γῆς τὸ δακτυλίδι», θὰ γίνῃ ἄξια τῆς ἱστορικῆς τῆς ἀποστολῆς σὺν πόλεως τοῦ αἰωνίου πνεύματος καὶ τῆς ὁμορφιάς.

Δ. Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

(7) Γιὰ τὴν ἀγάπη σὺν ζωοποιὸ δύναμι γιὰ τὴν πραγματοποίησι μεγάλων ἔργων βλ. *Ἰερωνύμου Κοτσώνη* «Ἐπιστράτευσις Ἀγάπης», εἰς «Ἀκτίνες» 1949 σελ. 257-261 καὶ ἀκόμα *Δ. Α. Χριστοφίδης* «Ἡ Ἐπιτροπὴ Δήμων καὶ Κοινοτήτων κλπ.», ἐνθ' ἄνωτ. ὑπόσημ. 4, σελ. 12-13.

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

(Μερικὲς ἐντυπώσεις ἀπὸ ἑνα Συνέδριου)

Ἄπὸ 17-22 Ἀπριλίου, ἔγινε στὸ Bossey τῆς Γενεύης ἕνα συνέδριον μὲ θέμα «Τέχνη καὶ Ἐκκλησία».

Στὸ συνέδριον αὐτὸ πού ὀργανώθηκε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Ἰνστιτοῦτο τῆς Γενεύης πού εἶναι γνωστὸ καὶ ἀπὸ ἄλλες παρόμοιες διεθνεῖς συναντήσεις, ἐπῆραν μέρος 40 περίπου καλλιτέχνη καὶ ἀντιπροσώπευαν σχεδὸν ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Εἶχαν προσκληθεῖ ζωγράφοι, γλύπται, ἀρχιτέκτονες, μουσικοί, ἠθοποιοὶ τοῦ δραματικοῦ θεάτρου, καθὼς καὶ πολλοὶ θεολόγοι καὶ κληρικοί.

Μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα κατανύξεως καὶ χριστιανικῆς ἀδελφωσύνης καλλιτέχνη καὶ θεολόγοι, χωρισμένοι κατὰ εἰδικότητα, συζητοῦσαν διάφορα καλλιτεχνικὰ προβλήματα μὲ κύριον καὶ βασικὸ θέμα τὴ σχέση καλλιτέχνου καὶ ἐκκλησίας.

Στὶς συγκεντρώσεις αὐτὲς παρευρίσκονταν ὡς ἀντιπρόσωποι γνωστοὶ ἄνθρωποι τῆς τέχνης καὶ τῶν Γραμμάτων, ὅπως ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς Albertz, ὁ Ρουμάνος γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων Anastasesco (ἀπὸ τὸ Παρίσι), ἡ Ὁλλανδέζα γλύπτρια A. Blok, ὁ Γερμανὸς Διευθυντὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Σχολῆς Dr. W. Blankenburg, ἡ Σουηδέζα τεχνοκρίτης G. Bredberg, ὁ γνωστὸς ζωγράφος ἀπὸ τὴν Ἑλβετία W. Fries καθὼς καὶ ὁ H. Gagnebin συνθέτης καὶ Διευθυντὴς τοῦ Κοσερβατοῦρα Γενεύης, ὁ Διευθυντὴς ὀρχήστρας T. Kuusisto ἀπὸ τὴν Φιλανδία, ὁ Ἑλβετὸς πάστορ καὶ ζωγράφος H. Lindegaard, ὁ Γάλλος ζωγράφος R. Pillods, ὁ εἰδικὸς στὰ ζήτηματα χριστιανικῆς τέχνης G. Candlish (ἀπὸ τὴν Ἀγγλία), ὁ καθηγητὴς τῆς Μουσικῆς στὸ Πανεπιστήμιον Humboldt τοῦ Βερολίνου Vogel, ὁ εἰ-

δικὸς στὴν ὀρθόδοξη εἰκονογραφία P. Evdokimov (ἀπὸ τὸ Παρίσι) καὶ ὁ λουθηρανὸς ἐπίσκοπος Stählin ἀπὸ τὴν Βαυαρία καὶ ἄλλοι.

Τὸ πρόγραμμα τῶν ὁμιλιῶν ἐτήρησε τὴν ἐξῆς σειρά:

Ἡ πρώτη ἡμέρα, Παρασκευὴ 17-3-53, ἀφιερώθηκε στὴν γνωριμία τῶν μελῶν μεταξὺ τῶν. Τὸ Σάββατο 18-4-53 ἐδιαβάσθηκε ἡ ὁμιλία τοῦ ἀπουσιάζοντος ἐπιτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου E. Cammaerts «Τέχνη καὶ Θρησκεία». Ἐπίσης ὁμιλήσε ὁ καθηγητὴς τῆς Ἀνατέρας Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Πανεπιστημίου Humboldt τοῦ Βερολίνου D. H. Vogel μὲ θέμα «Θεολογία τῆς Τέχνης».

Ἡ Κυριακὴ 19-4-53 ἤρχισε μὲ λειτουργία στὸ παρεκκλήσιον τοῦ Πύργου καὶ μὲ συμμετοχὴ ὅλων τῶν μελῶν. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς λειτουργίας ὁ ἐπίσκοπος W. Stählin ὁμιλήσε πρὸς τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου μὲ θέμα «Ἡ Λειτουργία ὡς λατρευτικὴ καὶ ὡς αἰσθητικὴ μορφή».

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁ παρευρισκόμενος ὁμιλος τῶν ἠθοποιῶν «La Jeune compagnie des comédiens de l' Etoile» ἔπαιξε ἕνα ἔργο τὸ ὁποῖον παρηκολούθησαν ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι.

Δευτέρα 20-4-53: συζήτησις κατὰ κύκλους εἰδικότητος μὲ θέμα τίς εἰδικὲς γιὰ κάθε ὁμάδα εἰσηγήσεις.

Ἔτσι ἡ θεατρικὴ ὁμάς συζήτησε τὸ θέμα «Ἡ Βίβλος καὶ τὸ Θέατρο». Ἡ εἰσήγησις ἔγινε ἀπὸ τὸν πάστορα Wit, τῆς Nimpègue, εἰδικὸν στὰ προβλήματα τῆς τέχνης καὶ ἰδιαιτέρως τῆς θρησκευτικῆς τέχνης.

Ἡ ὁμάς τῶν Μουσικῶν ἀπασχολήθηκε

μέ τὸ θέμα «Ἡ Ὁρθοσκευτικὴ μουσικὴ στὴν ἐποχὴ μας» πού ἔθεσε ἡ Δίς I. Lohr τῆς «Scola Cantorum» τῆς Βάλε.

Στὴν ομάδα τῶν Ἀρχιτεκτόνων ἔκαμε εἰσήγησι ὁ ἀρχιτέκτων Ο. H. Senn με θέμα «Ἡ Ὁρθοσκευτικὴ ἀρχιτεκτονικὴ στὴν ἐποχὴ μας». Τέλος τὴν ομάδα τῶν ζωγράφων καὶ γλυπτῶν ἀπασχόλησε τὸ ἐνδιαφέρον θέμα «σχέσεις τεχνίτου καὶ ἐκκλησίας». Τὴν εἰσήγησιν ἔκανε ὁ γνωστός Ἑλβετὸς ζωγράφος W. Fries. Τὸ ἀπόγευμα τῆς Ἰδίας ἡμέρας ἔγινε ὁμιλία ἀπὸ τὸν Ὁρθόδοξο Ρώσσο τοῦ Παρισίου P. Evdokimov με θέμα «Οἱ Εἰκόνες».

Τὸ βράδυ ἡ ομάδα τῶν Μουσικῶν μᾶς παρουσίασε ἓνα ὠραῖο μουσικὸ βραδυνὸ με νέες ὀρθοσκευτικὲς συνθέσεις τῶν Vogel καὶ Gagnebin.

Τὴν Τρίτη 21-4-53 συνεχίσθηκε ἡ καθ' ὁμάδας συζήτησις. Τὸ ἀπόγευμα παρακολούθησαμε ὅλοι ὀρθόδοξο ἑσπερινὸ στὸ παρεκκλήσιο. Τέλος τὴν Τετάρτη 22-4-53, τελευταία ἡμέρα τῆς παραμονῆς μας στὸ Bossey, τὸ πρωὶ ἔγινε εὐχαριστήριος λειτουργία καὶ ἐτέλεσε τὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας ὁ ἐπίσκοπος Stählin. Συγκινητικὴ ἦταν ἡ γενικὴ συμμετοχὴ στὸ μυστήριον ὄλων τῶν ἀντιπροσώπων καλλιτεχνῶν ἐκτὸς τῶν παρευρισκομένων Ὁρθόδοξων.

Πρὶν ἀπὸ τὸ τελευταῖο μας κοινὸ γεῦμα ὁ Διευθυντὴς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ἰνστιτούτου κ. Krammer, πού ἦταν καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ὄλου συνεδρίου, ἔκαμε τὸ κλείσιμο τῶν συναντήσεων αὐτῶν μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα γενικῆς συγκινησεως.

Τὴν ἴδια ἡμέρα ἔκλεισε καὶ ἡ ἑκθεσις ζωγραφικῆς πού με τόση ἐπιτυχία στόλιζε τὶς αἴθουσες τοῦ πύργου παρουσιάζοντας ἔτσι μερικὲς ἀπὸ τὶς ἐργασίες τῶν μελῶν καλλιτεχνῶν.

★

Μιὰ ἀπὸ τὶς ἐνδιαφέρουσες εἰσηγήσεις ἦταν καὶ ἡ ὁμιλία τοῦ Ὁρθόδοξου Ρώσου ἀπὸ τὸ Παρίσι Paul Evdokimov περὶ τῶν ὀρθόδοξων εἰκόνων.

Ὁ ὁμιλητὴς, θεολογικώτατος καὶ φιλοσοφικώτατος, μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα γενικοῦ ἐνδιαφέροντος παρουσίασε τὴν τέχνη

τῶν εἰκόνων τῆς Ὁρθοδόξου λατρείας ἀφίνοντας κατάπληκτους πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀκροατάς, μπροστὰ στοὺς ὁποίους γιὰ πρώτη φορὰ ἀπεκαλύπτετο τὸ μεγαλεῖον τῆς Ὁρθοδόξου λατρείας. Ἔτσι ὁ ὁμιλητὴς μᾶς εἶπε στὴν ἀρχὴ ὅτι «ὄλος ὁ κόσμος σήμερα θαυμάζει τὴν βυζαντινὴ εἰκονογραφία. Βεβαίως, ἔλεγε ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ τὸν Εὐαγγελικὸ Λόγον καὶ γι' αὐτὸ ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ θεολόγους καὶ κήρυγμα. Ἄλλὰ με τὸν λόγον δὲν ἠμποροῦμε ν' ἀποδώσωμε ἐκφραστικὰ τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεό. Ὁ Κύριος πολλὰς φορὰς μιλοῦσε με παραβολὰς. Ἔτσι ἐμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι πιστεύομε ὅτι ὁ λόγος εἶναι δυνατὸς ὅταν ἔρχεται νὰ μᾶς βοηθήσῃ καὶ ἡ πλαστικὴ. Μέσα στὴν ὀρθοδοξία ἡ εἰκόνα σὰν ἔκφρασις περιέχει τὴν ἀξία τῆς τὴν δογματικῆς. Ἡ εἰκόνα θριαμβεύει με τὴν 7ῃ Οἰκουμενικῇ Σύνοδο, ἡ ὁποία ἀποδίδει στὴν λατρεία τὴν εἰκόνα». Ἀναπτύσσει κατόπιν ὁ ὁμιλητὴς ὅτι ὁ ρόλος τῆς εἰκόνας δὲν εἶναι μόνον διακοσμητικὸς ἀλλὰ καὶ παιδαγωγικὸς.

Ἡ τέχνη τῆς εἰκονογραφίας δημιουργεῖ ὀρθοσκευτικὸ συναίσθημα. Στὴν τέχνη ὑπάρχουν τρεῖς βασικὰ στοιχεῖα. 1) Ὁ καλλιτέχνης, 2) τὸ ἔργο του, 3) ὁ θεατὴς: Ὁ καλλιτέχνης παίζει ὄλο τὸ ἔργο καὶ ὁ θεατὴς με τὴν συμμετοχὴ του συμβάλλει. Ἡ ὀρθοσκευτικὴ τέχνη σήμερα ἔχει μεγάλη κατάπτωση, διότι μᾶς δίδει μόνον συναίσθημα. Ἀντίθετα ἡ καλὰ ζωγραφισμένη εἰκόνα ὀδηγεῖ τὸν θεατὴ πρὸς τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια. Ἡ εἰκόνα ἀκόμη εἶναι ἓνα σύμβολο διότι σ' αὐτὴν ἐνυπάρχει μιὰ παρουσία. Αὐτὸ τὸ νοιώθωμε ἂν σκεφθῶμε ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀκόμη εἶναι εἰκὼν Θεοῦ.

Ἡ τέχνη τῶν κατακομβῶν εἶναι συμβολικὴ καὶ μᾶς παρουσιάζει κάτι τὸ ἐνιαῖο. Ὁ σκοπὸς αὐτῆς τῆς τέχνης εἶναι ἀπλὸς καὶ εὐθύς. Μᾶς δίδει μιὰ μαρτυρία π.χ. τὰ στάχυα στὶς κατακόμβες συμβολίζουν τὸν ἄροτον τῆς Θ. Εὐχαριστίας, ἡ ἀμπελος τὸν οἶνον, ὁ ἰχθύς τὸν Χριστόν.

Κάθε εἰκόνα ἀποτελεῖται ἀπὸ ξύλο καὶ χρώματα, πρέπει λοιπὸν νὰ καταλάβωμε ὅτι δὲν πρόκειται νὰ λατρεύωμε τὴν εἰκόνα, διότι κάθε εἰκόνα εἶναι ἀντιγραφή μι-

ας πραγματικῆς παρουσίας καὶ ὅταν θὰ ἔχωμε ὑπομονὴ θ' ἀρχίσῃ νὰ μᾶς μιλά.

«Σὲ μᾶς τοὺς Ὁρθοδόξους, συνεχίζει ὁ Εὐδοκίμων, οἱ εἰκόνες παρουσιάζουν μιὰ πραγματικὴ θεολογία. Οἱ σχέσεις θεατοῦ καὶ εἰκόνος εἶναι σχέσεις μυστικές. Γιὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ μᾶς μιλά ἡ εἰκόνα, ἀπαιτεῖται μιὰ ζωὴ αὐστηρὴ τοῦ τεχνίτου ζωγράφου πού τὴν εἰκονογραφεῖ. Ἔτσι προτοῦ ἀρχίσῃ τὸ ἔργο του προπαρασκευάζεται καταλλήλως μὲ νηστεία, περισυλλογὴ καὶ θερμὴ προσευχή.

Καὶ ἂν σήμερα βλέπουμε ἡ θρησκευτικὴ τέχνη νὰ διαμελίζεται, αὐτὸ συμβαίνει, ὄχι τόσο διότι ὁ τεχνίτης εἶναι ἁμαρτωλός, ἀλλὰ διότι ἔχει χάσει τὴν ζωντανὴ πίστι καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὴν θέωσι».

★

Στὴν συζήτησι πού γίνηκε στὴν ομάδα τῶν ζωγράφων καὶ γλυπτῶν ἐν συνεχείᾳ συζητήθηκαν ἐκτὸς τοῦ θέματος «σχέσεις τεχνίτου καὶ ἐκκλησίας» καὶ τὰ ἐξῆς θέματα: «σχέσεις τῆς θρησκευτικῆς μὲ τὴν κοσμικὴ τέχνη» καὶ «τὸ μέτρον τῆς ἐλευθερίας τοῦ καλλιτέχνου μέσα στὴν ἐκκλησία». Σ' αὐτὴν τὴν ομάδα συμμετεῖχον γνωστοὶ ζωγράφοι, γλύπται καὶ τεχνοκρίται.

Στὴ διαλογικὴ συζήτησι τοῦ θέματος «σχέσεις τεχνίτου καὶ ἐκκλησίας» ἐπῆραν μέρος μὲ ἐνδιαφέρον καὶ ζωηρότητα ὅλοι σχεδὸν οἱ καλλιτέχναι ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς διακηρύξεως τῆς ὁμοσπονδίας τῶν διαφόρων Γερμανικῶν ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία λέγει ὅτι ἡ δευτέρα ἐντολὴ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου ἀπαγορεύει ν' ἀπεικονίζουμε τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καὶ μόνο μὲ τὸ κήρυγμα ἠμποροῦμε νὰ εὐαγγελισθῶμε τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ.

Ὁ καθηγητὴς Albertz λέγει ὅτι καὶ οἱ καλλιτέχναι πού βρῖσκονται μέσα στὴν ὁμοσπονδία αὐτὴ τῶν Γερμανικῶν ἐκκλησιῶν, βρῖσκονται καὶ αὐτοὶ σὲ ἀναταραχὴ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς διακηρύξεως. Δὲν εἶμαι, λέγει, σύμφωνος μὲ τὸν χωρισμὸ τῶν ἱερέων καὶ καλλιτεχνῶν, διότι καὶ οἱ ἱερεῖς ἔχουν τοὺς ἴδιους πειρασμοὺς πού ἔχουν καὶ οἱ καλλιτέχναι πού μέσα στοὺς πληρώματα τῆς ἐκκλησίας ἀποτελοῦν κάτι τὸ ἐξαιρε-

τικὸ, γι' αὐτὸ ἡ ἀγάπη μας πρέπει νὰ εἶναι δοσμένη στοὺς καλλιτέχναις. Συνεχίζοντας λέγει ὅτι ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Καινῆς Διαθήκης θὰ πρέπει νὰ βλέπουμε καὶ τὴν Παλαιά, ἄρα καὶ τὴν δευτέρα ἐντολὴ πού ἀναφέρει ἡ διακηρύξις παραπάνω. Δὲν πρόκειται βεβαίως ἑμεῖς νὰ λατρεύουμε τὴν εἰκόνα, ἀλλὰ τὸν ἀληθινὸ Θεὸ πού μᾶς εἰκονίζει καὶ ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ πραγματικὴ μορφή τοῦ Θεοῦ. Τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ τὴν ἔχομε μέσα μας, πρέπει λοιπὸν κάθε σκέψις μας νὰ αἰχμαλωτίζεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ.

Καμμιά ὀργάνωσις δὲν ἠμπορεῖ νὰ βάλῃ σὲ περιορισμὸ τὸ δημιουργικὸ πνεῦμα. Ὁ χαρκατήρας ἀκόμη τοῦ καλλιτέχνου παίξει σπουδαῖο ρόλο στὴν δημιουργία του. Ὡς ἐκ τούτου ἡ καρδιά του πρέπει νὰ εἶναι ἀνοικτὴ γιὰ νὰ δέχεται τὸν φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Οἱ καλλιτέχναι προκειμένου νὰ παρουσιάσουν μὲ τὰ ἔργα των τὸν πραγματικὸ Χριστό, ἔχουν τὰ ἴδια δικαιώματα, ὅπως καὶ οἱ θεολόγοι, νὰ ἐκφραστοῦν μὲ τὸν τρόπο πού θέλουν καὶ αἰσθάνονται.

Ἀναφέρθηκε ὁ Κάρλ Μπάρτ πού λέγει ὅτι μόνον μὲ τὸ κήρυγμα ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀρκετὸς νὰ βοηθήσῃ τὸν πιστό. Στὸ σημεῖο αὐτὸ κάποιος ζωγράφος ὑπέβαλε τὴν ἐρώτησι, ἐὰν ἕνας καλλιτέχνης μᾶς ἔδιδε μιὰ εἰκόνα ἐπισκέψεως σὲ ἓνα νοσοκομεῖο ὁ Κάρλ Μπάρτ θὰ εἶχε ἀντιρροήσεις;

Ὁ κ. Εὐδοκίμων μίλησε ἐν συνεχείᾳ σχετικὰ μὲ τὴν δευτέρα ἐντολὴ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «Κάθε εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν πτώσι τοῦ ἀνθρώπου ἦταν ἀπηγορευμένη, διότι ὁ ἄνθρωπος ἔχασε τὸν προσωπικὸ Θεό, ἀλλὰ μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ στὴν γῆ ὁ ἄνθρωπος ξαναβρῆκε πάλι τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ὑποθέτω δὲ ὅτι ἡ μορφή τοῦ Χριστοῦ εἶναι μιὰ μορφή ἀνθρώπινη. Δὲν ἔχομε λοιπὸν κανένα δικαίωμα ν' ἀπαγορεύσουμε τὴν ἀπεικόνισι αὐτῆ. Πρέπει νὰ μὴ ξεχνᾶμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἦλθε νὰ συμπληρώσῃ τὸν Μωσαϊκὸ Νόμο. Ἔχομε λοιπὸν τὸ δικαίωμα νὰ κάμουμε ἐκκλησιαστικὴ ζωγραφικὴ, ἀρκεῖ αὐτὴν τὴν ζωγραφικὴ τῶν ἁγίων προσώπων νὰ τὴν δοῦμε σὰν λειτουργημὰ πού δίδει δόξα στοὺς Θεοῦ. Δὲν πρέπει ἀκόμη

νά παραγνωρίζωμε ὅτι ὁ καθένας ἔχει τὴν ἀνάγκη τοῦ ἄλλου γιὰ νὰ βοηθηθῆ μέσα στὴν κοινωνία. Ἰδιαιτέρως ἔχομε ἀνάγκη νὰ βοηθηθοῦμε στὴν πίστι καὶ ὁ ζωγράφος μὲ τὸ ἔργο του ἠμπορεῖ νὰ προσφέρει μεγάλη βοήθεια. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει ὅτι ὁ καθένας μέσα στὴν κοινωνία ἔχει μιὰ ἀποστολή. Ἔτσι καὶ οἱ καλλιτέχναι ἔχουν μιὰ μεγάλη ἀποστολή».

Τίθεται τὸ ἐρώτημα μιὰ πού εἴμαστε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐκκλησίας τί θὰ οικοδομήσωμε αὐτὴ τῆ στιγμῆ; Γεννᾶται τὸ ζήτημα τῆς ὁργανώσεως τῶν χριστιανῶν καλλιτεχνῶν, διότι σήμερα ὑπάρχουν πολλές ομάδες καλλιτεχνῶν, ἀλλὰ θρησκευτικὴ ὁμάς τέχνης δὲν ὑπάρχει. Ὁ κ. Fries ἐρωτᾷ μήπως θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ μιὰ ἀδελφότης καὶ γιὰ τοὺς καλλιτέχναις, διότι ὅπου ὑπάρχει μόνωσις ὑπάρχει καὶ μεγάλη δυσκολία δημιουργίας.

Βεβαίως δὲν πρόκειται οἱ καλλιτέχναις νὰ μποῦν σὲ μιὰ φόρμα μὲ τὴν ὑπόδειξι τῶν θεολόγων! Τὸ πρόβλημα εἶναι ἡ ἀφομοίωσις τοῦ καλλιτέχνου ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν κοινότητα.

Ὁ Eudokimov ἐρωτᾷ τοὺς καλλιτέχναις ἂν αἰσθάνωνται τὴν ὑπεύθυνη θέσι τους μέσα σ' ὄλο τὸν κόσμον! «Ὁ καλλιτέχνης πρέπει νὰ θεωρῆ τὸν ἑαυτό του σὰν καλεσμένο ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ αἰσθάνεται τὴ μεγάλη ἀποστολή του. Ὅταν αὐτὸ γίνεται, δὲν θὰ ξεκοπῆ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ θὰ πρέπη νὰ τὴν διαμορφώσῃ». Ἀναφέρει ὡς παράδειγμα τὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησία «τοῦ ὅλοι οἱ τεχνίτες καὶ καλλιτέχναις ἦσαν ἄνθρωποι δικοὶ τῆς, δηλαδὴ σώμα τῆς ἐκκλησίας, ἐνῶ ἀντιθέτως στὴν μεταρρυθμισμένη ἐκκλησία δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο». Ἀκόμη ἀναφέρει ὡς παράδειγμα καὶ τοὺς ἀνόνητους τεχνίτας τῶν καθεδρικῶν ναῶν τῆς Δύσεως πού προσέφεραν τὸ ἔργο τους σὰν προσευχὴ πρὸς τὸν Θεό. «Ἄς ἐνθυμηθοῦμε τοὺς ὀρθοδόξους ζωγράφους τοῦ Ἄθω, συνεχίζει, πού δέχονται τὴν εὐλογία τοῦ ἱερέως διὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἔργου των. Ἔτσι καὶ οἱ σημερινοὶ καλλιτέχναις πρέπει νὰ δέχωνται αὐτὴν τὴν εὐλογία γιὰ νὰ ἐπιτυχάνῃ τὸ ἔργο τους. Αὐτὸ ὅμως, τόσο εὔκολο καὶ ἀπλό στὴν Ὄρθόδοξη ἐκκλησία, ἀντιθέτως

στὴν προτεσταντικὴ, ὅπως γνωρίζωμε, δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ».

★

Στὴν τελευταία συνεδρίασι ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Krammer ἐδιαβάστηκαν αἱ ἀποφάσεις τῶν διαφόρων ομάδων, προτάθηκε δὲ ὅπως εἰς ἄλλη συνάντησι ὑπάρχει μεγαλύτερα συμμετοχὴ καλλιτεχνῶν, ἰδίως ζωγράφων, ὀρθοδόξων καὶ καθολικῶν, πρὸς καλύτεραν ἐπαφὴν καὶ γνωριμίαν. Προτάθηκε ἀκόμη στὴν ἐπομένη αὐτὴ συνάντησι νὰ ὁργανωθῆ καὶ μεγαλύτερη ἔκθεσις ἔργων ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ἀντιπροσώπων καλλιτεχνῶν, διότι τὰ χριστιανικὰ προβλήματα πρέπει νὰ ἐκφραζῶνται μὲ τὴν τέχνη. Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐκφραζῶμε τὴν πίστι μας μὲ τοὺς λόγους καὶ τὰ βιβλία, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ ζωγραφικὴ, γλυπτικὴ κλπ. Ἀπὸ τὴν ομάδα τῶν δραματικῶν ἠθοποιῶν τονίζεται ὅτι ἡ ἐκκλησία πρέπει νὰ ἐνδιαφερθῆ γιὰ τὸ θέατρο, καὶ τὰ θρησκευτικὰ ἔργα δὲν πρέπει νὰ δίδωνται στοὺς ἐρασιτέχναις ἠθοποιούς, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἐπαγγελματίας, οἱ ἐπαγγελματίαι δὲ αὐτοὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι μέλη τῆς ἐκκλησίας, ἂν καὶ οἱ καλλιτέχναι στὰ μάτια τῆς χριστιανικῆς κοινότητος εἶναι καὶ θεολόγοι.

Ἀπὸ τὴν ομάδα τῶν μουσικῶν προτείνεται ἀκόμη ὅπως οἱ θεολόγοι παίρνουν μὲρφοσι μουσικὴ καὶ οἱ μουσικοὶ θεολογική. Ἐπὶ πλέον προτείνεται ἀπὸ τοὺς ζωγράφους ἡ ἔκδοσις ἐνὸς διεθνοῦς καλλιτεχνικοῦ περιοδικοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ δέχεται συνεργασίαν ὄλων τῶν χριστιανῶν καλλιτεχνῶν. Ἡ πρότασις αὐτὴ θὰ μελετηθῆ.

Τέλος ὁ Krammer κλείνοντας τονίζει ὅτι συμφωνεῖ ἀπόλυτα καὶ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἔχομε μεγαλύτερη ἐπαφὴ μὲ τοὺς ὀρθοδόξους καλλιτέχναις, διότι περισσότερο ἀπὸ μᾶς τοὺς προτεστάντας ἀσχολοῦνται μὲ τὴν θρησκευτικὴν τέχνην.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐπιτύχωμε καὶ τὴν ἐνότητα ὄλων τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν διότι τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν προϋποθέτει καὶ τὴν ἔνωσι τῶν καλλιτεχνῶν. Αὐτὴ τὴν ἐνότητα περιμένει ὁ κόσμος νὰ δῇ ἐφαρμοσμένη καὶ πρέπει νὰ τὴν παρουσιάσωμε. Οἱ πολιτι-

στικῆς ἐκδηλώσεις μας πρέπει νὰ δείχνουν αὐτὴν τὴν ἐνότητα».

Ἄλησμόνητη θὰ μείνη σὲ ὄλους ἡ τόσο ἐνδιαφέρουσα αὐτὴ παραμονὴ μας στὸ Bossey. Ἀκόμη στ' αὐτιά μας ἀντιχεῖ ὁ γλυκὸς ἤχος τῆς μικρῆς καμπάνας πὺ μᾶς καλοῦσε γιὰ τὴν πρωϊνὴ ἢ βραδυνὴ προσευχὴ. Οἱ καλλιτέχναι δημιουργοὶ μαζεμένοι

στὴν μικρὴ ἐκκλησίᾳ ἀνέπεμπαν μὲ βαθεῖα εὐλάβεια στὸν μεγάλο μας Δημιουργὸ ὕμνους δοξολογίας καὶ εὐχαριστίας.

Ἡ μελωδικὴ φωνὴ θεορμὰ παρακαλοῦσε κάθε πρωὶ καὶ βράδυ γιὰ τὴν ἐνότητα ὄλων τῶν ἀνθρώπων μέσα σὲ μιὰ παγκόσμια βασιλείᾳ ὅπου θὰ βασιλεύῃ ὁ Χριστός.

ΠΑΝ. ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΗ

Κι' ὁ τρομερὸς ὁ μούγγρος τράνταξε
 συνθέμελα τὰ ὄμορφα Ἴόνια.
 Μυριάδες κεραυνοὶ στὰ ἔγκατα
 λυσομανᾶν... ῥέπια σωριάζουν...
 Τὰ μάτια κλαῖνε κι' οἱ καρδιὲς
 ξεσκίζονται—σπαράζουν.

Πόνος κι' ὀδύνη.
 Μαῦρα κρέπια κρέμασε
 ὁ οὐρανὸς τοῦ Ἰονίου.
 Μῆτε χλωρόκλαδο στὴ Ζάκυνθο,
 φυλλάκι στὴν Ἰθάκη...
 Στὴ λεβεντιὰ Κεφαλλονιά
 μήτε ὑποψία χλόης ἢ βρύου...

Ἀπόγνωση καὶ φόβος.
 Τρόμος: φλόγες... ἀγωνία... χαλασμός.
 Μιὰ γῆ μ' ἀδέλφια μας βουλιάζει...
 Σὰν τί νὰ πεῖς τέτοιες στιγμές;

Τὸ δάκρυ;..
 Τί νὰ πεῖς
 πὺ τὴν καρδιά μου ἴδιος σεισμός τραντάζει;

Σὰν τί νὰ πεῖς τέτοιες στιγμές,
 ὅταν μιὰ γῆ
 γεμάτη ἀδέλφια καίγεται,

βουλιάζει;..

—Ἑλληνες, Ἑλληνες
 ἀδέλφια τῆς Ἀγάπης Ἑλληνες
 ἕνα παλμό—μιὰ ἀνάσα ἄς δώσουμε κεῖ κάτω
 στὸ βόγγο,
 στὶς πληγές...
 στοὺς φοβισμένους, στοὺς γυμνοὺς
 ποῦναι σ' ἀγκάλιασμα σφιχτό-
 φριχτὸ ἀγκάλιασμα θανάτου...

Ἑλληνες τῆς Ἀγάπης Ἑλληνες
 ἕνα μας βλέμμα ἄς ρίξοιμ' ἐκεῖ κάτω.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΗΣ

ΤΟ ΣΩΦΕΡΑΚΙ

Εικονίζουν τούς ἀγγέλους μὲ ἄσπρο ἢ γαλάζιο χιτῶνα, λαμπρὰ πρόσωπα, ξανθὰ μαλλιά καὶ φτεροῦγες.

Ἐγὼ εἶδα ἕναν ἄγγελο μὲ λαδωμένο πονκάμισο, ἀξύριστο ἰδρωμένο πρόσωπο καὶ τριχωτὰ μπράτσα.

Ὁδηγοῦσε ἕνα φορτηγὸ «Μπέτφορντ» τεσσάρων τόνων, φορτωμένο κάσες μὲ ζαβατικά καὶ πέρασε στὶς τρεῖς ἡ ὥρα τὸ μεσημέρι ἀπὸ τὴν πλατεῖα τοῦ Μεταξουργείου, στὴν Ἀθήνα, τὸ προτελευταῖο Σάββατο τοῦ Μαΐου...

Ἐκεῖ ἔδωσε μὲ τὸ αὐτοκίνητό του ἕνα μήνυμα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σ' ἕνα φιλόλογο, καθηγητὴ... Ἔνα κουρασμένο ἀπὸ τὸν καθημερινὸ ἀγῶνα συνάνθρωπό μας—ἀγωνιστὴ τῆς πιάτσας τῆς ζωῆς, σάρκα ἐκ τῆς σαρκός μας, ποὺ φτύνει αἷμα κάθε μέρα γιὰ νὰ τὰ φέρῃ βόλτα, γιὰ νὰ ζήσῃ τίμια, γιὰ νὰ κἀνῆ τὸ καθήκον του, χωρὶς συμβιβασμοὺς καὶ ὑποχωρήσεις...

Ἔναν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν «κοσμάκη». Τὸν κοσμάκη ποὺ ἔχει τόση ἀνάγκη βοήθειας καὶ ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ὑπαχθῆ σὲ καμμία συννηθισμένη «Πρόνοια».

Κι' ἔπειτα ἔφυγε ὁ ἄγγελος γιὰ παρακάτω, «μιαρσάροντας» τὴ μηχανή του.

Καὶ ὁ ἑωρακὸς μεμαρτύρηκε.

★

Εἶδα τὸν φίλο μου καθηγητὴ, ἐκεῖνο τὸ Σάββατο, στὶς δυνάμει μετὰ τὸ μεσημέρι, νὰ περνᾷ ἀπέναντί μου στὴν ἄκρη τοῦ πεζοδρομίου τῆς ὁδοῦ Σταδίου σκουφτός, ὠχρός, κρατώντας χαλαρὰ τὸν χροτοφύλακά του, πάντως βαδίζοντας κανονικὰ «εἰς τὸ δεξιόν» (κανονικὸς ἦταν σὲ ὅλα του).

Δὲν μὲ εἶδε. Ἦταν ἀφηρημένος.

—Γιάννη!

Τίποτα.

Ξαναφώναξα πιὸ δυνατὰ.

Τὴν τρίτη φορὰ, γύρισε, σήκωσε τὰ φρύδια μὲ φιλικὴ ἐκπληξί καὶ δώσαμε τὰ χέρια.

★

—Κουρασμένος ἢ λίγο στενοχωρημένος; Ρώτησα.

Σήκωσε τὸν ὄμο.

—Ἐἴχα πέντε ὥρες παρὰδοσι. Τί νὰ κάνῃς, στὸ τέλος σοῦ μαζεύεται τὸ αἷμα στὴν καρδιά, ὠχριάσεις, τὰ δάχτυλά σου τρέμουν καὶ δὲν ἔχεις ὄρεξι γιὰ τίποτα... Ὁταν, ἐννοεῖται θέλεις νὰ κάνῃς σωστὰ τὴ δουλειά σου... Πᾶω τώρα στὸ σπίτι γιὰ «ξεκούρασι», ἐντὸς εἰσαγωγικῶν, γιατί ἔκει μὲ περιμένουν ἄλλα...

Μοῦ ἄνοιξε τὴν καρδιά του:

Δημοσιοῦπαλληλικὴ φτώχεια, ἀρρώστειες, ἐπιστημονικὰ ὄνειρα θρουμματισμένα. Καὶ ἡ βαθύτερη πίκρα. Παραγνώρισις στὴν ὑπηρεσία. Ὑποσκέλισις ἀπὸ τοὺς ἐπιτηδεῖους καὶ τοὺς ρεκλαμαδόρους...

Ταίριαξα μὲ μιὰ μικρὴ παρέκκλισι τὸ δρομολόγιό μου μὲ τὸ δικό του, γιὰ νὰ κάνομε λίγη παρέα.

Στὴ γωνία Τσῶρτσιλ καὶ Πνευματογλυο περιμέναμε τὸ τραμ μαζί μὲ δέκα ἄλλους (εἶναι ἡ ὥρα ποὺ σχολνοῦν οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι). Πέρασε, οὔτε λίγο οὔτε πολὺ, μισὴ ὥρα ἀναμονῆς!

Τρία τραμ ἔφτασαν γεμάτα, χωρὶς νὰ σταθοῦν. Τὸ τέταρτο ἐρχόταν ἄδειο. Ἄλλά—εἰρωνία—μόλις μᾶς πλησιάζει μπαίνουν ἀπὸ τὴν ὁδὸν Πανεπιστημίου στὸ στενὸ δρόμο μας καὶ ἀρχίζουν νὰ τὸ κυνηγοῦν μὲ δαιμονισμένα κουνουνίσματα... τρεῖς πυροσβεστικὲς ἀντίλεις! Καὶ ἀναγκάζεται ὁ ὀδηγὸς του νὰ παρατήσῃ στάσι καὶ ἐπιβάτες καὶ νὰ τρέξῃ σὰν τρελλός, κουνουρίζοντας κι' αὐτὸς ἀδιάκοπα ὅσο νὰ βρῆ φαρδὺ δρόμο νὰ σταθῆ.

Τὰ νεῦρα μας—ἔχουμε γίνει εἴκοσι ἔωρα στὴ στάσι—δὲν ἀντέχουν πιά.

Οἱ μισοὶ (ἴσως καὶ μεγαλύτερο ποσοστὸ) ἀπὸ μᾶς θὰ χειροδικοῦσαν ἀπὸ κοινοῦ συμφέροντος ὀρμώμενοι» ἐναντίον οἰουδήποτε ὑπαιτίου ἢ ὑποτιθεμένου ὑπαιτίου. Οἱ ὑπόλοιποι ἴσως θὰ ἔκαναν τὴ σκέψι ὅτι δὲν ἀξίζει πιά νὰ ζῆ κανεῖς...

Δὲν χάνεται ὅμως τόσο εὐκόλα ὁ κόσμος! Ἀπλουστάτα κάπου εἶχε κοπῆ τὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα...

Ἔπειτα ἀπὸ τρία λεπτά ἦλθαν δύο ἄδεια τράμ καὶ μᾶς παρέλαβαν ἄλλους καὶ «καθημένους». Ὁ ὀδηγὸς μάλιστα τοῦ δευτέρου ἔσυρε τὴν πόρτα καὶ ἔβγαλε ἔξω τὸ κεφάλι του εὐγενέστατα προσέχοντας μήπως ξέχασε καὶ κανέναν ἐπιβάτη!

*

Καθήσαμε στὸ πρῶτο κάθισμα, ὁ φίλος μου κ' ἐγὼ ἐξουθενωμένοι ἀπὸ τὴν μεσημεριάτικη δοκιμασία. ἤλθε ἡ κουβέντα στὰ δικά του βᾶσινα πάλι.

Ἄλυτα προβλήματα, ἦταν ἡ ἀλήθεια (πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον). Ὅταν μάλιστα τὰ ἀντικρύξης νηστικός καὶ κουρασμένος σὲ μιὰ τέτοια κακὴ ὥρα.

—Σὰν δὲν ἔχεις πιά νὰ περιμένεις καλλιτέρευσι μανρίζει ἡ ζωὴ σου (ἐκλείσει τὸ παράνομό του ὁ φίλος μου). Καὶ δὲν θὰ εἶναι παράδοξο ἂν κάποτε, μὲ μιὰ σταγόνα, ξεχειλίσει τὸ ποτήρι καὶ φτάσης ὡς τὴν αὐτοκτονία... Ἡ ἐφημερίδα θὰ γράψῃ ἴσως «αὐτοκτονία δι' ἀσήμαντον ἀφορμὴν». «Ἀσήμαντος ἀφορμὴ» ὅμως δὲν εἶναι νὰ βρίσκεσαι χωρὶς ἐλπίδα...

Τὸν ἀκουγα καὶ σιωποῦσα. Πῶς νὰ τὸν βοηθήσω; Ἦταν ὁ τίμιος, ὁ εὐσυνείδητος ἀγωνιστὴς τοῦ καθήκοντος ἀλλὰ ὁ ἀγωνιστὴς ποὺ ἔμενε ὡς τώρα μόνος καὶ τὸ χειρότερο, σκεπτικιστὴς, χωρὶς ἐλπίδα πῶς δυνατὴ ἂν τις ἀναποδιᾷ τῆς ζωῆς. «Κάλαμος ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενος»!

Σωπάσαμε ἔπειτα κ' οἱ δύο. Καὶ τὸ τράμ ἔτρεχε πάνω στὶς γραμμὲς μὲ θόρυβο, κουνώντας τὰ κεφάλια μας δεξιά κ' ἀριστερά σὰν ἄδειες κολοκυθές.

*

Τότε κάποιος ἄλλος ἔφερε τὸ μήνυμα τῆς ἐλπίδας στὸν καθηγητὴ. Ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἕνας ἄγγελος περιβεβλημένος ὄχι «στολὴν λευκὴν» ἢ κάτι τέτοιο...

Στὴν πλατεία τοῦ Μεταξουργείου, ἕνα σκονισμένο «Μπέφορντ», ἕνα ἀπὸ τὰ φορητὰ πού ταξιδεύουν μέρα καὶ νύχτα ἀπ' τὴ μιὰ ἄκρη τῆς Ἑλλάδας ὡς τὴν ἄλλη κουβαλώντας τοὺς καρπούς τῆς γῆς στὴν πρωτεύουσα, μᾶς ἔφραξε τὸν δρόμο. Καὶ καθὼς πέρασε ἔπειτα δίπλα μας, πλησία-

σαν στὸ ἐπίπεδο τῶν ματιῶν μας, μεγάλωσαν, περνᾶνε πίσω... Τρεῖς λέξεις:

«Ἐχει ὁ Θεός».

Μὲ καλλιγραφημένα κίτρινα γράμματα, γραμμένα πάνω στὸ φορητὸ, ἀπὸ τὸν ὀδηγὸ του: Ἐνα σωφεράκι, μὲ λαδωμένο πουκάμισο, ἀξύριστο πρόσωπο καὶ τριχωτὰ μπράτσα, γαντζωμένο στὸ βολάν... Ἔτσι τὸν εἶδαμε, πίσω ἀπὸ τὸ κρύσταλλο τοῦ αὐτοκινήτου του.

*

Κυτταχτήκαμε μὲ τὸν καθηγητὴ.

—Ἴσως αὐτὸ νὰ μένη... Ἐχει ὁ Θεός... ὅταν φτάνῃ κανεὶς στὸ ἀδιέξοδο!

Ψιθύρισε μὲ κάποιο δισταγμὸ.

Καὶ τὰ μάτια του θαρρῶ πὼς πῆραν κάποια ἔκφρασι εἰρήνης.

—Αὐτὲς οἱ τρεῖς λέξεις εἶναι ἡ πιὸ ρεαλιστικὴ διαπίστωση.

Γύρισα καὶ τοῦ εἶπα.

Μὲ κύτταξε μὲ ἀπορία.

—Μιὰ διαπίστωση πού τὴν κάνει ὁ ἀγρότης στὸν κάμπο, ὁ ἐρευνητὴς στὸ ἐργαστήριό του, ὁ μαχητὴς στὸ πεδίο τῆς μάχης. Αὐτοὶ βέβαια ξέρουν ὅτι δὲν ὑποσχέθηκε ὁ Θεός... ἀνέσεις. Ὅτι «δὲν σταυρώθηκε ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ μὴ κουραζώμαστε ἐμεῖς...». Γιὰ νὰ βροῖσκῃ τὴ χαμένη βελόνα της, χωρὶς κόπο, ἢ νοικοκυρά!... Ἀγῶνες μᾶς κληροδότησε... Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο: Τὴν συμπαράστασι Του σ' αὐτοὺς καὶ τὴν νίκη! Ὅταν λύγισε ὁ Λίνκολν καὶ ἐτοιμαζότανε νὰ συνθηκολογήσῃ μὲ τοὺς Νοτίους, αὐτὸ τὸ «ἔχει ὁ Θεός» τοῦ ἔδωσε τὴ δύναμι νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα. Καὶ οἱ σκλάβοι ἐλευθερώθηκαν! Τὸ ἴδιο σύνθημα βάσταξε τὸ Γένος τετρακόσια χρόνια στὴν ἀντίστασί του. Μὲ τὸ κουράγιο αὐτὸ ξενοδουλεῦτρες χῆρες ἀνάστησαν μεγάλους ἄντρες. Καὶ πόσα ἄλλα θὰ εἶχε νὰ δῆ κανεὶς!

Ὁ καθηγητὴς κατέθηκε σὲ λίγο ἀπὸ τὸ τράμ. Ἐδειχνε ἀλλαγμένος.

Εἶχε πάρει ἕνα μήνυμα ἐλπίδας καὶ θάρρους.

Τρεῖς λέξεις πού εἶχε γράφει στὸ φορητὸ του ἕνας ταπεινὸς ἀγωνιστὴς τῆς ζωῆς. Ἐνα σωφεράκι πού κάθε μερόνυχτο τρέχει ἑκατοντάδες μίλια πλαῖ στους γκρεμνοὺς μέσα στὶς κορδέλλες τῶν βουνῶν, σ'

ἀνηφοριές και κατηφοριές ἀπὸ τὴν μιὰ
ἄκρη τῆς Ἑλλάδας ὡς τὴν ἄλλη, γεμᾶτο
κ' αὐτὸ προβλήματα, ἀντικρύζοντας κάθε
μέρα τὸν κίνδυνο, μέσα στὸν μόχθο τῆς
βιοπάλης...

*

Καὶ ὅταν ἔμεινα μόνος, περνώντας σὲ
μιὰ πάροδο, γιὰ νὰ φτάσω στὸ σπίτι μου,
σκέφθηκα πόσο μεγάλο ἔγκλημα ἔκαναν ἔ-
κεινοὶ ποὺ τορπίλισαν καὶ τορπιλίζουν
(ἀκόμα καὶ σήμερα), μέσα στὴν καρδιά
τοῦ λαοῦ μας αὐτὸ τὸ ἀγωνιστικὸ σύνθημα,
τὶς τρεῖς αὐτὲς λέξεις...

Καὶ ψέμματα νὰ ἦταν βρὲ ἀδελφέ, ἀπὸ

φιλανθρωπία, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ πῆς...

Ἄμ ποὺ δὲν εἶναι ψέμμα;

Ἔχει ὁ Θεός!

Οἱ φορτωμένοι προβλήματα, οἱ κουρα-
σμένοι, νηστικοί, οἱ ἀδικημένοι ἀγωνιστὰι
τῆς ζωῆς, ποὺ στὰ καταμεσήμερα περιμέ-
νετε σὲ μιὰ στάσι τὸ τραῦμα ποὺ δὲν ἔρχεται...

Καὶ τὰ βλέπετε ὅλα μαῦρα.

Συνεχίστε ὡς τὸ τέλος τὸν ἀγῶνα!

Πίσω ἀπὸ τέσσερα γεμᾶτα τραῦμα θὰ ἔλ-
θη ἓνα ἀδειο...

Ἄχι μόνον στὴν ὁδὸν Πεσματζόγλου
ἀλλὰ καὶ στὴ ζωή!

ΟΥΤΙΣ

Η ΣΚΕΨΙΣ ΜΟΥ

Ποθῶ ἡ σκέψι μου σιγά-σιγά νὰ ταξιθεύη
Σὰν εἶμαι δλομόναχη, μονάχη στὴ γωνιά μου.
Κι' ἡ σκέψι μου σὰ σύννεφο μονάχη νὰ γυρεύη
τὰ τόσα τὰ μεγάλα μου καὶ τὰ στερνὰ 'νειρά μου.

Καὶ θέλω ὕστερα θαρρεῖς βαρκούλα νὰ τὴν παίρνη
Μέσ' τὰ λιμάνια τὰ πλατεῖα μὲ τὰ πολλὰ τ' ἀστέρια,
Κι' ὕστερα θέλω κάπ' ἄλλοῦ νὰ τὴν πηγαινοφέρνη
Καὶ νὰ διασκίζη πιὸ γοργὰ δρομίσκους στὰ αἰθέρια.

Καὶ θέλω νὰ μπερδεύεται σὲ τόπους λουλουδένιους
'Ανάμεσα νὰ χάνεται στὰ δλόλευκα τὰ κρίνα
Στὰ στάχνα λὲς νὰ κρύβεται, σὲ κόσμους ἀερένιους
Σὰν περιστέρι νὰ πετᾷ, κ' ἀνάμεσα στὰ σμύρνα.

Ποθῶ ἡ σκέψι μου σιγὰ μονάχη νὰ γυρεύη
νὰ συναντήση τῆς χαρᾶς τὶς αὔρες στ' ἀκρογιάλι.
Νὰ φτάση, κ' ὕστερα σιγά, καθὼς θὰ ταξιθεύη,
Ν' ἀνέβη καὶ στῶν Χερουβιμ τὸ θρόνο ἀγάλι-ἀγάλι...

ΑΠΟΨΕΙΣ

Η ΦΟΒΕΡΑ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ

Ἡ φοβερὰ ὄντως καὶ πρωτοφανὴς τραγωδία, ἡ ὁποία ἐπληξε σύμπαν τὸ ἑλληνικὸν μὲ τὸ πλῆγμα, τὸ ὁποῖον οἱ συνεχεῖς καὶ τρομεροὶ σεισμοὶ κατέφερον εἰς τὰ Ἴόνια νησιά μας, ἀπέδειξεν ἄλλην μίαν φορὰν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ καρδιά εἶναι γεμάτη ἀπὸ αἰσθήματα καὶ εὐγενείας καὶ ἀλληλεγγύης, ἀφάνταστα πράγματι.

Πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῆ, ὅτι ὁ λαὸς ὡς ὅλον συνεκινήθη ἀπὸ τὴν κοινὴν δι' ὅλους μας τραγωδίαν καὶ ὅλοι μετέσχον τοῦ πένθους. Σύσσωμον τὸ ἔθνος ἀντιμετώπισε τὴν φοβερὰν αὐτὴν συμφορὰν. Θὰ ἐξάρωμεν ἰδιαιτέρως τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας τὴν ὁποίαν καὶ ἐπεκαλέσθη τὸ κράτος ἐγκαίρως. Δὲν προφθάνομεν νὰ ἀπαριθμήσωμεν ἐπιστημονικὰ σωματεῖα, ἰδρύματα, ὁργανώσεις εὐποιίας τόσον γνωστάς μας ἤδη ἀπὸ τὸ παρελθόν, νεανικὰς ὁργανώσεις, ἰδιώτας γνωστούς καὶ ἀγνώστους. Καὶ ἀκόμη θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ μὲ ἱκανοποιήσιν νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι καὶ αἱ χριστιανικαὶ ὁργανώσεις ἔλαβαν ἀμέσως τὴν θέσιν των εἰς τὸν καλὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἔμπρακτον βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν μας. Τὰ χριστιανικὰ σωματεῖα ἐκτὸς τῆς ἀμέσου χρηματικῆς των προσφορᾶς ἐτέθησαν διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐστρατεύθησαν εἰς τὴν ἐξόρμησιν τοῦ ἐρανοῦ, τὸν ὁποῖον ὠργάνωσεν ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, ἀνάλογον δὲ ἔγινε καὶ εἰς ἄλλας ἐπισκοπὰς. Ἀδελφαὶ ἐξ ἄλλου νοσοκόμοι ἠμιλλήθησαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ὅχι ἀπλῶς τοῦ καθήκοντος ἀλλὰ εἰς τὴν προσφορὰν τῆς θυσίας. Ἄλλοι προσέφερον τὸ αἷμά των, κατὰ γράμμα τὸ αἷμά των, σπεύσαντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν περὶ αἰμοδοσίας, ἐνῶ ἄλλοι συνεχῶς ζητοῦν εὐκαιρίαν νὰ βοηθήσουν, μὲ τρόπον ποῦ ἐνθυμίζει τὸ θαῦμα ἐκεῖνο τῆς ἀνατάσεως τοῦ 1940-41. Τὸ «Ἑλληνικὸν Φῶς» εἰδικώτερον ἀπέστειλεν ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ὁμάδα συνεργατῶν του διὰ νὰ βοηθήσουν

εἰς τὸ ἔργον τῆς περιθάλψεως τῶν σεισμοπαθῶν, συνέστησεν εἰδικὸν γραφεῖον Προνοίας, παρακολουθήσεως ἐν Ἀθήναις τῶν προβλημάτων τῶν σεισμοπλήκτων οἰκογενειῶν καὶ προσεφέρθη νὰ φιλοξενήσῃ 100 παιδιὰ σεισμοπλήκτων οἰκογενειῶν εἰς οἰκογενείας φίλων καὶ συνεργατῶν του. Παρὰλλήλως ὠργάνωσε καὶ τὴν προσπάθειαν περισυλλογῆς μεταξὺ τῶν μελῶν καὶ φίλων του τῶν «δεμάτων τοῦ σπιτικοῦ τοῦ σεισμοπαθοῦς» μὲ ποικίλα σκευὴ καὶ ρουχισμὸν διὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας τῶν ἀστέγων.

Οἱ σεισμοὶ αὐτοὶ ἦσαν μία δοκιμασία. Ἡ δοκιμασία ἦτο πρωτοφανὴς σκληρά. Ἀλλὰ συγχρόνως πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι τὸ ἔθνος ἔδωσε καλὰς ἐξετάσεις εἰς τὴν δοκιμασίαν αὐτήν. Ἄλλην μίαν φορὰν προβάλλει μὲ τίτλους θαυμαστοῦς ἓνας λαός, ὁ ὁποῖος δίδει συνεχῶς καλὰς ἐξετάσεις καὶ συνεχῶς μᾶς δείχνει τί θὰ ἦτο καὶ τί θὰ κατώρθωνεν, ἐὰν ὑπῆρχεν τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ ἡ πνευματικὴ ἀξιοποίησις, ἡ ὁποία λείπει ἀκόμη εἰς τὴν χώραν μας!

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ

Τώρα ὅμως, ἐν σχέσει μὲ τὴν βοήθειαν ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τοὺς σεισμοπλήκτους ἀδελφούς μας ἄς προσθέσωμεν καὶ κάτι ἄλλο. Οἱ σεισμοὶ οἱ ὁποῖοι ἔγιναν τὸν Αὐγούστον δὲν πρέπει νὰ λησμονηθοῦν τώρα τὸν Σεπτέμβριον, οὔτε τὸν ἐπόμενον Σεπτέμβριον, οὔτε τὸν μεθεπόμενον. Καλὸς ἦτο καὶ ἄριστος ὁ πνευματικὸς συναγεμῶς, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ὅταν ἐσειόντο τὰ ὄρη τῶν Ἰονίων Νήσων, ἀλλὰ πέραν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ χρειάζεται ἡ διάρκειαι. Ἐκτὸς τῶν σεισμῶν πρέπει νὰ νικήσωμεν καὶ τὸ ἀφίκορόν μας.

Καὶ ἐδῶ εἶναι ὅπου ἡ χριστιανικῶς καθοδηγουμένη προσπάθεια ἔχει ἰδιαιτέρως τὸν λόγον. Τώρα ἀκριβῶς ὅπου σιγὰ-σιγὰ, δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀρχίσωμεν νὰ ξεχνᾶμε κάπως τὴν ἀνάγκην τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν οἱ σεισμοί, τώρα τὸ χριστιανικὸν

ξυπνητῆρι πρέπει νὰ δουλεύῃ συνεχῶς. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δώσωμεν «ὑπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν καὶ τοῖς βλεφάροις ἡμῶν νυσταγμὸν καὶ ἀνάπausιν τοῖς κροτάφοις ἡμῶν» ἕως οὗ ἐτοιμάσωμεν σκῆνωμα διὰ τοὺς ἀδελφούς μας, ἕως ὅτου τοὺς ἴδωμεν κατὰ κάποιον τρόπον τακτοποιημένους.

Καὶ τὸ δεύτερον μετὰ τὴν ἀφύπνισιν εἶναι ἡ συστηματικὴ πλέον ἐργασία διὰ τὴν βοήθειαν. Ἰδιῶς ἡ Πρόνοια τῶν Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων, ἡ ὁποία τόσα θαύματα ἔκαμε κυριολεκτικῶς ἐκ τοῦ μηδενός, ἔχει ἐδῶ τὸν λόγον.

Πρέπει, λοιπόν, αἱ χριστιανικαὶ αὐταὶ προσπάθειαι ἀκριβῶς τώρα, καὶ ὅσον προχωρεῖ ὁ καιρὸς περισσότερον, νὰ ἐπιλαμβάνονται αὐτῆς τῆς ἐργασίας πού τοὺς παρέχεται, μὲ πνεῦμα ὄχι μόνον ἀγάπης καὶ ἀνιδιοτελείας καὶ θυσίας — αὐτὰ εἶναι καταπάνωρα — ἀλλὰ καὶ ἐπιμονῆς, τῆς ὁποίας τὸ μυστικὸν κατέχουν τόσον καλὰ τοιαῦται προσπάθειαι. Ὅσον παρέρχεται ὁ καιρὸς τόσον πρέπει νὰ αὐξάνη καὶ ὄχι νὰ ἐλαττώνεται ἡ σχετικὴ βοήθεια διὰ τοὺς σεισμοπλήκτους ἀδελφούς μας. Αὐτὴ ἡ μάχη τῆς διαρκείας εἶναι ἐκεῖνο πού πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ. Πρέπει νὰ τὴν κερδήσωμεν τὴν μάχην αὐτὴν!

ΟΛΟΙ ΜΑΣ

Θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ τώρα νὰ στραφῶμεν πρὸς τοὺς ἀναγνώστας μας καὶ συνδρομητάς μας. Ποσάκις ἔχει τονισθῆ ὄχι μόνον ἀπὸ τῶν στηλῶν αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀναγνώστας, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας πρὸς τὰς στήλας αὐτάς, ὅτι ὅλοι μαζὺ εἴμεθα συστρατιῶται ἐνὸς καλοῦ καὶ ἱεροῦ ἀγῶνος. Ἐ, λοιπόν, μίαν λαμπρὰν ἐκδήλωσιν τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ θὰ ἀποτελῇ τὸ νὰ συνεισφέρουν ὅλοι οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίνων» μὲ ὅλην τὴν δύναμιν διὰ τὴν βοήθειαν τῶν σεισμοπλήκτων. Εἴτε χρηματικὰ ἐμβάσματα, ὅσονδήποτε μικρά, καὶ ἐκ τοῦ περισσεύματος καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος, εἴτε εἶδη, εἴτε προσωπικὰς ὑπηρεσίας εἰς νοσοκομεῖα, εἰς τὴν Πρόνοιαν, εἴτε ὅπουδήποτε ἄλλοῦ, ὅτι δῆποτε ἀλλὰ πάντως κάτι. Πρέπει ὅλοι μας κάτι νὰ

προσφέρωμεν. Ἐδόθησαν ἤδη ἀρμοδίως ὁδηγίαι δημοσιευθεῖσαι διὰ τοῦ καθημερινοῦ τύπου ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν θὰ δίδωνται τοιαῦται συνδρομαί. Πάντως, τὸ περιοδικὸν μας εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν ἀναγνοστῶν καὶ συνδρομητῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἤθελαν μίαν ὑπόδειξιν ἀντίστοιχον πρὸς τὰς εἰδικὰς δυνατότητας πού διαθέτει ἕκαστος.

Θὰ φροντίσωμεν ὥστε τοιαῦται προσφοραὶ νὰ διαβιβάζωνται ἀρμοδίως καὶ νὰ λαμβάνουν τὴν ἀπάντησιν πού τοὺς πρέπει ὥστε νὰ μὴ μένουν ἀχρησιμοποίητοι.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΣ

Αἱ στήλαι τοῦ περιοδικοῦ μας συνεχῶς παρουσιάζουν εἰς τὸν ἀναγνώστην δείγματα ἀπὸ τὴν πνευματικὴν κίνησιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν διεθνή καὶ ἐξόχως ἐνθαρρυντικὴν ἀναγνώρισιν τῆς χριστιανικῆς ἐργασίας πού ἐπιτελεῖται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐχομεν τώρα καὶ ἄλλα δύο νέα τοιαῦτα δείγματα νὰ παρουσιάσωμεν, ἀπὸ δημοσιεύματα τοῦ θέρους τούτου, ἐν γνώσει ὅτι καὶ πολλὰ ἄλλα παραλείπομεν.

Τὸ πρῶτον εἶναι ἄρθρον τῆς παγκοσμίου κύρους ἐλβετικῆς ἐφημερίδος «Journal de Genève» μὲ τὸν τίτλον «Ἡ σύγχρονος Ἑλλάς καὶ ἡ πνευματικὴ της ἀνόρθωσις» (La Grèce actuelle et son redressement spirituel). Τὸ ἄρθρον εἶναι γραμμένον ἀπὸ τὸν καθηγητὴν Rochedieu, δημοσιεύεται εἰς πραγματικὰ περίοπτον θέσιν, εἰς τὴν πρώτην σελίδα, καὶ ἀποτελεῖ τὸ δεσπόζον ἄρθρον τοῦ φύλλου αὐτοῦ. Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρον εἶναι πόσον ὁ ἀρθρογράφος ἐπιμένει ἐπὶ τῶν εἰδικῶν καὶ συγκεκριμένων στοιχείων τῆς ὄλης ἐν Ἑλλάδι χριστιανικῆς κινήσεως, δίδει ἀνασκόπησιν καὶ τοῦ ἔργου τῶν «Ἀκτίνων» ἤδη ἀπὸ τοῦ 1938, τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» ἀπὸ τοῦ 1946 κ.τ.λ.

Τὸ δεύτερον τοιοῦτον δείγμα εἶναι ἄρθρον δημοσιευθὲν εἰς τὴν μεγαλύτεραν Σουηδικὴν καθημερινὴν ἐφημερίδα τὴν «Svenska Dagbladet». Πρόκειται περὶ ἐπιφυλλίδος δεκαστήλου, ὑπογραφομένης ἀπὸ τὸν διαπρεπῆ καθηγητὴν

Gustaf Ankar καὶ ἀναφερομένης εἰς τὸ ἔργον «Towards a Christian Civilization» (Πρὸς ἕνα Χριστιανικὸν Πολιτισμὸν) τὴν διεθνῶς γνωστὴν ἔκδοσιν τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Περιέχει λεπτομερεστάτην ἀνάλυσιν, τὸ δείχνει ἄλλωστε καὶ ἡ ἀσυνήθης ἔκτασις, καὶ τὰ συμπεράσματα ἐκ τῆς ἀναλύσεως αὐτῆς εἶναι ἐξόχως κολακευτικά.

Περὶ τὸν νὰ λεχθῆ, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἔγινε λόγος περὶ τῶν ἄρθρων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα . . . πάντως δὲν βλέπουν τὴν διεθνή φήμην τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος ὅπως μερικὰ ἄλλα δημοσιεύματα! Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῆ ἡ φωτεινὴ ἐξαιρέσις τὴν ὁποίαν ἐμφανίζουν ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἔχομεν ὑπ' ὄψιν ἄρθρα τῆς ἐφημερίδος «Τὸ Βῆμα» τοῦ Detroit, τῆς Ἀμερικῆς, ὄντως πάσης ἐξάρσεως ἀξία.

Ο ΙΑΤΡΟΣ - ΟΔΗΓΗΤΗΣ

Παγκόσμιος καὶ χαρακτηριστικὴ ἴσως τῆς πνευματικῆς πορείας τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἡ διαπίστωσις, ὅτι εἰς τὴν στροφὴν τῆς ἐπιστήμης πρὸς ἀναγνώρισιν καὶ διὰ τὸ ἔργον τῆς ἀξιοποίησιν, τῶν αἰωνίων πνευματικῶν ἀξιῶν, τὴν πρωτοπορίαν ἔχει ἡ ἱατρικὴ. Ἀνεξαρτήτως τῶν λόγων οἱ ὁποῖοι ὠδήγησαν εἰς τοιαύτην προνομακίαν θέσιν, ἢ κατεύθυνσιν αὐτῆ εἶναι τόσον σταθερὰ ὥστε καὶ εἰς τῶν «Ἀκτινῶν» τὰς σελίδας ἡ ἱατρικὴ ἔχει τὴν μερίδα τοῦ λέοντος, τόσον, ὥστε νὰ ὑπάρχουν καὶ παρῶνα διὰ τὴν «προτίμησιν» αὐτῆν.

Θὰ ἠθέλαμεν τώρα, ἀκριβῶς ἐν τῷ πλαισίῳ τοιούτων ἐλπιδοφόρων διαπιστώσεων, νὰ ἐκφράσωμεν τὴν χαρὰν μας καὶ διότι εἰς μίαν εὐκαιρίαν ὄντως ἀρμόζουσαν, τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἡμέρας τῆς ὑγείας, ὁ πρόεδρος τοῦ Ἰατρικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν ἔθεσε μὲ ὀλίγας φράσεις τὴν κατεύθυνσιν αὐτῆν, τὴν γραμμὴν τῆς νέας ἱατρικῆς ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ πνεύματος:

«Ἄν ὄψωμεν ἐν βλέμμα εἰς χώρας οἰκονομικῶς ἀνθούσας, ὅπου ὁ πόλεμος δὲν ἐπροκάλεσε καταστροφὰς καὶ ὅπου ἡ Κρατικὴ Πρόνοια ὑπερηκόντισε πᾶσαν λογικὴν ἀπαίτησιν, θὰ ἰδωμεν ὅτι καμμία ὑλικὴ παροχὴ δὲν δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐημερίαν τοῦ

ἀνθρώπου, τὴν ὑγείαν δηλαδὴ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς του.

Κατὰ τοὺς ἰατροὺς, εἶναι καθαρὰ οὐτοπία ν' ἀναζητῆται ἡ ὑγεία καὶ ἡ εὐημερία εἰς μέσα ὑλικά μόνον. Ἡ σωματικὴ ὑγεία τότε μόνον θὰ εἶναι σταθερὰ καὶ παγία, ὅταν τὴν στηρίξῃ ἡ ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ἰσορροπία.

Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοιούτων ἀξιεπαίων ὄντως ἐπιστημονικῶν ἐκδηλώσεων θὰ ἀναφερθῶμεν καὶ εἰς ὅσα παρατηρήσαμεν εἰς τὸ τεύχος τοῦ παρελθόντος ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ προέδρου τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», τοῦ σεβαστοῦ μας (ἐνὸς ἐκ τῶν σεβαστωτέρων Ἑλλήνων) καθηγητοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Μαρίνου Γερούλανου, ὅς ἐπιτίμου προέδρου τοῦ πανελληνίου ἱατρικοῦ Συλλόγου. Τὸ νὰ ἀρχίσωμεν νὰ βλέπωμεν πάλιν τὸν ἱατρὸν ὡς πνευματικὸν ὀδηγητὴν τοῦ ἔθνους εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον θὰ γεμίσῃ χαρὰν καὶ διὰ τὸ ὁποῖον οἱ μὴ ἱατροὶ βεβαίως δὲν φθονοῦμεν.

Ἄλλως τε τὸ γεγονός ἐχει καὶ γενικωτέραν καὶ ἐξόχως πρακτικὴν σπουδαιότητα διὰ τὸν τόπον. Ὁ ἱατρός, ὡς πνευματικὸς ὀδηγητῆς, θὰ δώσῃ καὶ τὴν λύσιν τῶν πολλῶν καὶ περιπλόκων ἱατρικῶν καὶ ὑγεινολογικῶν προβλημάτων τῆς χώρας μας!

ΠΕΡΙ "ΜΥΘΩΝ,"

Γνωστὸς λογοτέχνης ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Βραδυνήν» ἄρθρον μὲ τὸν τίτλον «ὁ ἑλληνικὸς φιλοσοφικὸς στοχασμός». Εἰς τὸ ἄρθρον αὐτὸ καὶ ἐν εἰρμῇ πρὸς τὸ παρεμβαλλόμενον ζήτημα περὶ «μύθου», ἀναμειγνύεται κατὰ ἕνα τρόπον περίεργον καὶ τὸ μεγάλο θέμα τῆς πίστεως καὶ εἰδικώτερον τὸ τόσον κρίσιμον ζήτημα «πίστις καὶ γνῶσις». Εἰς ἐποχὴν δὲ κατὰ τὴν ὁποίαν ξαστερῶνει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ νὰ μᾶς εἶναι διαγωγῶς ὁρατόν, ἂν μὴ τὰ ὄρια τῆς γνώσεως, ἀλλὰ τὸ ὅτι ὑπάρχουν ὄρια τῆς γνώσεως πέραν τῶν ὁποίων ἀρχίζει ἡ πίστις (εἴτε πίστις γεννησῆ εἴτε πίστις καμουφλαρισμένη), εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐκτίθενται ἀπόψεις πλήρεις συγχύσεως, ἐνθυμίζουσαι παλαιὰς ἀφελεῖς ἀντιλήψεις ὅτι τάχα ἐπάνω εἰς τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ παντός ὑπάρχει «γνῶσις» ἢ ὁποῖα καταργεῖ τὴν πίστιν.

Ἐκείνο ὅμως πὺν διακρίνει τὸ 1953 ἀπὸ τὸν ΙΘ' αἰῶνα εἶναι ὄχι τόσον ὅτι δὲν λέγονται τοιαῦτα πράγματα, ἀλλ' ὅτι δὲν μένουν ἀναπάντητα. Καὶ ἐν προκειμένῳ τὸ ἀρνητικὸν αὐτὸ δημοσίευμα εὐρῆκε τὴν ἀπάντησίν του εἰς ἓνα γράμμα τοῦ κ. Κωστή Μπαστιᾶ, δημοσιευθὲν εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα. Ἀξίζει ὄντως νὰ παραθέσωμεν μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ γράμμα αὐτὸ, σχετικὰ μὲ τὴν τοποθέτησιν τῆς πίστεως εἰς τὸ σύστημα τοῦ συγχρόνου φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ.

«Ὅταν κανεὶς κατασκευάζῃ νέους μύθους —γιατὶ περὶ αὐτοῦ πρόκειται— καὶ διακηρῶσῃ ὅτι φορέας τῶν εἶναι τὰ «τμήματα τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς πρωτοπορίας τοῦ Δυτικοῦ κόσμου», ἀξίζει νὰ εἶναι περισσότερον συγκεκριμένος. Γιατὶ ἂν ὁ κ. . . ἔχει λυτρωθῆ ἀπὸ τὸ μῦθο τοῦ Θεοῦ, ὁ Παστὴρ δὲν ἔχει λυτρωθῆ. Οὔτε ὁ Μᾶξ Πλάνκ, ὁ θεμελιωτὴς τῆς θεωρίας τῶν «κβάντα» καὶ τῆς «Κβαντομηχανικῆς», οὔτε ὁ Ἀλέξης Καρέλ, οὔτε ὁ Ντέ Μπρότ, οὔτε ὁ Ἀρθουρ Ἐντιγκων, οὔτε αὐτοὶ ὁ Ἀϊνστάϊν καὶ ἄπειροι ἄλλοι. Ἐκτός ἂν ὅλοι αὐτοὶ δὲν εἶναι ἡ πνευματικὴ πρωτοπορία τοῦ Δυτικοῦ κόσμου, ἀλλὰ οἱ καθυστερημένοι καὶ ἀθεράπευτοι ρομαντικοὶ νοσταλγοὶ νεκρῶν σχημάτων ζωῆς. Αὐτοὶ ὅμως καὶ ἓνα πλῆθος μεγάλων ἐπιστημόνων, ἀπέδειξαν μὲ τὴν ἐξίσωσι καὶ τὸ πείραμα πὺν δόγματι τῆς ἐπιστήμης, νόμοι τῆς γεωμετρίας, αἰωνόβιες ἀρχὲς τῆς μηχανικῆς πὺν λογαριαστικῆν ἐπὶ αἰῶνες ἀλήθειες ἀσάλευτες, δὲν ἦταν σωστές. Καὶ ὅταν ἀνατρέπεται ἡ Εὐκλείδειος γεωμετρία... πὺν ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης — καὶ ποῖας ἐπιστήμης; — διατυπώνονται δογματισμοὶ ἐντελῶς ἕξενι πρὸς τὴν ἐπιστήμη; Ὁ ἴδιος ὁ Νεύτων εἶχε διακηρῶσει ὅτι ἡ ἀναζήτησις τῶν πρώτων αἰτίων δὲν εἶναι ἔργον τῆς ἐπιστήμης! Μήπως εἶναι καὶ ὁ Νεύτων πνεῦμα σκλαβωμένο στὰ κατάλοιπα τοῦ σκοτεινοῦ παρελθόντος;

... Ὅσοι κλεινοῦν σ' αὐτὰ τὰ σύγχρονα φρονήρια τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς εἰδωλολατρίας, πάσχουν ἀπὸ ἓνα βαρῦτα νόσημα: Κατατρύχονται ἀπὸ ἀθεράπευτη νοσταλγία γιὰ τὸν Χριστιανισμὸν κ' ἄς τὸ κρῦβουν ὅπως ὁ φυματικὸς καμουφλάρουν τὸ βήχον τους. Κι' ὁ Χριστιανισμὸς ὑπάρχει ἀσάλευτος ἀντίκρου στὰ δυὸ κάστρα τῆς σύγχρονης εἰδωλολατρίας, ἀνοικτὸς καὶ ὄχι κλειστὸς, χάρις ἀληθινῆς ἐλευθερίας... καὶ ὄχι ἀφυσίας, μὲ διάπλατα ἀνοικτὰς τὶς θύρας γιὰ νὰ περάσῃν ὅλοι οἱ ξενηγεμένοι νοσταλγοὶ. Καὶ ἡ ὑπομονὴ του δὲν μετριέται γιατί εἶναι ἀνεξάντλητη καὶ αἰώνια».

ΑΠΟ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Ὁ ῥυθμὸς καὶ ἡ καθόλου κοινωνικὴ ἐμφάνισις τῶν «Ἀκτίνων» δὲν φαίνεται

ὅτι τὰς συνδέουν ἰδιαίτερος μὲ τὸ Ἅγιον Ὄρος. Μᾶς συγκινεῖ ἐπομένως πολὺ τὸ ὅτι διαβάζομεν εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς «Μονῆς Ξηροποτάμου» τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἓνα σημείωμα χαιρετιστήριον τῆς δεκαπενταετίας τοῦ περιοδικοῦ μας. Δὲν ἀντέχομεν εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ ἀντιγράψωμεν κάτι ἀπὸ τὸν χαιρετισμὸν αὐτόν:

«Τὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων Ἑλλάδος ὄργανον «Ἀκτίνες» τὸ ὅποιον ἐτάραξε καὶ ἐν Ἑλλάδι λιμνάζοντα ὕδατα τοῦ ὕλισμοῦ καὶ ἐνέβαλε τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα εἰς τὴν σύγχρονον λογοτεχνίαν καὶ γενικὰ ἐλληρικὴν διανόησιν, ἦτις ἐν πολλοῖς ἐνέμενεν εἰς τὰ πρὸ πολλοῦ ἀπὸ ἐπιστημονικῆς κόνιστρας ἐκλιπόντα διδάγματα τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν, συνεπλήρωσε δεκαπενταετίαν ἀνελλιπούς ἐκδόσεως καὶ εἰσηλθεν εἰς τὸ 16ον ἔτος.

Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῆ τις τὴν τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐντός καὶ ἐκτός τῆς Ἑλλάδος τῆς διακηρῶσεως τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων τοῦ 1946 καὶ τὰς ἐκλεκτὰς αὐτὰς ἐκδόσεις π.χ. τὸν Παῦλον τοῦ Holzner, τὸν Χιτῶνα τοῦ Douglas, Τὸ πὺν μεγάλο γεγονός τοῦ Oursler κ.λ.π. διὰ τῶν ὁποίων ἐπλούτισαν τὴν πτωχὴν ἡμῶν λογοτεχνίαν καὶ ἔδωκαν ὡς πνευματικὴν τροφὴν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τὰ ἀριστουργήματα τῆς παγκοσμίου συγγρόνου φιλολογίας καὶ ὄχι ἀνούσια τινὰ καὶ ἐπιπλαβῆ ὡς ἐβλέπομεν ἄχρι τοῦδε».

Ἐννοεῖται, ὅτι ὅταν τοιοῦτον πνεῦμα ὑπάρχη εἰς τὴν πλευρὰν ἐκείνην τῆς χριστιανικῆς ζωῆς ἡ ὁποία θεωρεῖται ἡ ἀναχωρητικὴ καὶ ἀπόκομος, τότε βέβαια δικαιολογεῖται ἡ ἐλπίς ὅτι ἡ ἐνότης ἡ χριστιανικὴ θὰ συνδέῃ καὶ τὸν ἀναχωρητὴν καὶ τὸν κοινωνικὸν ἄνθρωπον, τὸν μοντέρνον κοινωνικὸν ἄνθρωπον, εἰς τὸ ἓνα πνεῦμα τὸ ὅποιον εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ αἰώνιον τοῦ αἰωνίου Εὐαγγελίου. Εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ὅποιον κυβερνεῖ καὶ τοὺς ἀναχωρητὰς καὶ τοὺς «κοσμικοὺς» ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος ὅπως καὶ τοὺς ἀποτελοῦντας τῶν παλαιῶν βυζαντινῶν παραδόσεων τὰς σύγχρονους ἐκδηλώσεις. Εἶναι ἡ ἐνότης τὴν ὁποίαν σήμερον ἀκριβῶς χρεοιάζομεθα!

ΜΕ ΣΕΒΑΣΜΟΝ!

Δὲν μᾶς δίδεται βέβαια εὐκαιρία νὰ ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα εἰδικώτερον ἀλλὰ δὲν διστάζομεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἔχει πλῆρες δίκαιον ἡ Μητροπόλις Ναυπακτίας, εἰς τὴν διαμαρτυρίαν

της διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐφημερίδες εὐρέθησαν νὰ εἰρωνευθοῦν καὶ νὰ χλευάσουν μέτρα τὰ ὁποῖα λαμβάνονται διὰ τὴν διατήρησιν τῆς σεμνῆς ἀτμοσφαιρας τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς, ἀτμοσφαιρας πού εἶναι διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐθνικὴν ἀντίληψιν ἐγγύσις ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Δὲν πρόκειται περὶ τῶν συγκεκριμένων μέτρων. Ἐπ' αὐτῶν χωρεῖ καὶ συζήτησις καὶ ἀντιλογία. Συζήτησις ὅμως μετὰ σεβασμοῦ πρὸς τὸ θέμα καὶ μετὰ σεβασμοῦ πρὸς τὴν γραμμὴν εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ἔθνος ὀφείλει τὴν ὑπόστασίν του.

Τὰ ξεχνᾶμε συχνὰ αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἄλλ' ἐὰν ξεχάσωμεν τὸν σεβασμὸν πού ὀφείλεται εἰς τοιαῦτα θέματα τότε χάνομεν πολὺ ἀπὸ ἐκεῖνο πού διδὲ ἐλπίδα νὰ φθάσωμεν εἰς μίαν πράγματι πολιτισμένην συζήτησιν καὶ κοινὴν ἀντιμετώπισιν θεμάτων πού ἀνάγονται εἰς τὴν κοινωνικὴν μας ἀνοικοδόμησιν.

Ὅχι λοιπὸν ἀπὸ χριστιανικῆς σκοπιᾶς ἀλλὰ ἀπλῶς ἀπὸ πολιτιστικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς σκεπτόμενοι αὐτὴν τὴν στιγμήν, θέλομεν νὰ ἐνώσωμεν καὶ ἡμεῖς τὰς ἰδικὰς μας διαμαρτυρίας μὲ τὸν ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς σκοπιᾶς ἔλεγχον ἐναντίον εἰρωνειῶν καὶ χλευασμῶν, πού ἀποτελοῦν κἀτὶ ὄχι καὶ τόσον κολακευτικὸν καὶ βεβαίως ὄχι συγκαταληκτικὸν ἄξιον.

ΠΟΛΥ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΣ

Εἶναι μεγάλη ἡ εὐχαρίστησις μας, ὅτι ἤμποροῦμεν τώρα νὰ κάμωμεν μίαν ἀναγνώρισιν ἀντίθετον πρὸς προηγουμένας μὴ εὐχαρίστους παρατήρησεις μας δι' ἕνα σέβασμα καὶ προσκύνημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὰς «Ἀπόψεις» τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1949 ὑπῆρχον κρίσεις ἐπὶ ἐντυπώσεων μὴ ἐνθαρρυντικῶν, σχετικῶν μὲ τὴν Ἰ. Μοῆν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Ὅχι μόνον ἐκ λόγων δικαιοσύνης ἀλλὰ καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν μυχίου πόθου ὅλων μας θὰ βεβαιώσωμεν τώρα, ὅτι ἔκτοτε ἡ κατάστασις ἔχει βελτιωθῆ ἀισθητῶς, φαίνεται δὲ ὅτι τὰ ἄιοπα περὶ ὧν ἡ κριτικὴ ἐκείνη ἦσαν μεμονωμένα μᾶλλον.

Τοῦτο συνάγομεν ὄχι μόνον ἀπὸ ἐπαινετημμένας ἐνθουσιώδεις ἐκθέσεις ἐντυ-

πώσεων ἐγκρίτων ἐπισκεπτῶν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μίαν ἐπιθεσιν τὴν ὁποίαν ἐδιαβάσαμεν εἰς ἐφημερίδα ἐναντίον τῆς Ἰ. Μοῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, διότι δὲν ἀφήνουν τὰς «κυρίας τοῦ κόσμου» νὰ ἐπισκέπτονται τὸ μοναστήρι μὲ τὴν ἀμφίσει τῶν «καλλιστείων». Ἄς εἶναι βέβαιοι ὅλοι ὅσοι διευθύνουν τοιαῦτα ἰδρύματα ὅτι ἀκριβῶς τοιαῦται ἐπιθέσεις εἶναι ἐκεῖνο πού ἀποτελεῖ δι' αὐτοὺς καὶ δι' αὐτὰ τίτλον καὶ ἀπόδειξιν, ὅτι κρατοῦν τὴν γραμμὴν των.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΡΕΑΝ

Βεβαίως μὲ τὴν ἀνακομὴν ἡ μάχη τῆς Κορέας ἐτελείωσεν. Ἄλλ' ἀκριβῶς δι' αὐτὸ εἶναι καιρὸς πλέον νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸν ἀγῶνα τὸν πνευματικὸν ὁ ὁποῖος διεξήχθη εἰς τὴν ἄλλην αὐτὴν ἄκρην τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν Ἑλληνα στρατιώτην. Ἀλλοίμονον εἰς τοὺς λαοὺς οἱ ὁποῖοι δὲν προσέχουν τὴν δημιουργίαν, ἡ ὁποία συντελεῖται μέσα τους ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα παιδιὰ τους. Καὶ ἀκριβῶς διὰ νὰ μάθωμεν νὰ προσέχωμεν ἐκεῖνα πού πρέπει νὰ προσέχωμεν, θὰ παραθέσωμεν τώρα κομμάτια ἀπὸ ἕνα γράμμα τὸ ὁποῖον εἶχε στείλει τὸν περασμένον Μάϊον ὁ στρατιωτικὸς ἱερεὺς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀνδρέας Χαλκιοπούλου. Ὅμιλοῦν τόσον εὐγλώττως τὰ ἀποσπάσματα αὐτά, ὥστε πᾶν σχόλιον ἐκ μέρους μας περιττεύει πράγματι. Ἄς κλείσω λοιπὸν ἐγὼ καὶ ἄς ὀμιλήτῃ ὁ ἐκ Κορέας ἐπιστολογράφος.

Z. N.

«Τὸ Τάγμα μας εὐρίσκετο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Πρὸ ἑβδομάδος ὅμως μεταφέρθημεν ὀκτὼ χιλιόμετρα πρὸς τὴν ἐφεδρείαν. Τοιοῦτοτρόπως μοῦ ἐδόθη εὐκαιρία νὰ κατέβω εἰς τὴν Σεούλ, ὅπου παραμένει καὶ τὸ Ἑλληνικὸ Σμήνος. Ἐχουν καὶ οἱ ἀεροπόροι μας πολλὴν ἀνάγκην πνευματικῆς ἐνισχύσεως. Καὶ δόξα εἰς τὸν ἀγαθὸν Θεὸν μὲ πολλὴν προθυμίαν ἤκουσαν τὰ λόγια τοῦ Κυρίου. Συμπροσευχήθημεν, ἐξωμολογήθησαν καὶ προσήλθον εἰς τὸ Ποτήριον τῆς Ζωῆς.

Χθὲς Κυριακὴν ἐλειτούργησα εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Σεούλ. Εἶχον εἰδοποιηθῆ οἱ χριστιανοὶ Κορεάται καὶ ἦλθον ἀκριβοῦς. Τὴν θ. λειτουργίαν τὴν παρεκολούθησαν οἱ ἀεροπόροι μας καὶ μερικοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται πού παραμένουν εἰς Σε-

οὐλ. Ἦσαν πράγματι, συγκινητικά καὶ κατα-
νυκτικά αἱ στιγμαὶ ἐκεῖναι. Ἐκτύπησαν ἐπα-
νελημμένους πανηγυρικῶς αἱ δύο μεγάλοι καμ-
πάνες τῆς Ἐκκλησίας, πού καλοῦσαν καὶ εἰς
τὰ πέρατα αὐτὰ τῆς γῆς τοὺς πιστοὺς εἰς τὸν
οἶκον τοῦ Θεοῦ. Ἐνας Κορεάτης βοηθὸς τοῦ
ἐκλιπόντος ἱερέως, ἀνέγνωσε τὸ Εὐαγγέλιον
εἰς τὴν γλώσσαν τους. Τὸ θεῖον κήρυγμα τὸ
μετέδιδεν, καθ' ἣν στιγμὴν ὠμιλοῦσα, ἕνας
νεαρὸς Κορεάτης, ἀπ' αὐτοὺς πού ἔχομεν εἰς
τὸ Τάγμα μας καὶ ὁ ὁποῖος γνωρίζει πολὺ
καλὰ τὴν ἑλληνικὴν. Εἰς τὸ μετὰ φόβῳ Θεοῦ,
μαζὺ μὲ τοὺς σημηνίτας μας, μητέρες Κορεά-
τισσες ἔφεραν τὰ παιδάκια τους καὶ τὰ ἐκοι-
νώνησαν. Εἰς τὸ τέλος δὲ ὅλοι ἐπῆραν τὸ ἀν-
τίδωρον μὲ μεγάλην εὐλάβειαν. Ἦσαν, πράγ-
ματι, συγκινηθέντες ἀπὸ τὴν χαρὰν τους. Με-
τὰ τὴν θ. λειτουργίαν παρέμειναν οἱ Κορεά-
ται καὶ ἔκαμα εἰς τὰ παιδάκια τὸν κατηχη-
τικὸν μᾶθημα καὶ τοὺς ἐμοίρασα ἀπὸ μιᾶ
εἰκονίστα.

Κατόπιν δὲ ὑποδείξεως τοῦ Διοικητοῦ μας,
ὠρίσαμεν κάθε πρώτῃ Κυριακῇ τοῦ μηνὸς
νά κατεβαίνομεν νά κάνομε ἐκεῖ τὴ λειτουργίαν.
Ζητοῦν ἐπιμόνοια νά ἀποκηθῶσιν ἰδιόν τους
ἱερέα. Τοὺς προέτρεψα νά προσεύχωνται διὰ
τὸ ζήτημα αὐτὸ, μικροὶ καὶ μεγάλοι, καὶ ὁ
ἀγαθὸς Θεὸς θὰ ἱκανοποιῆσθαι τὸν πόθον τους.
Ἐπίσης ἔχουν πολλὰ παιδάκια ἀβάπτιστα.
Τοὺς ὑποσέθηκα τὴν ἐρχομένην φορὰ πού
θὰ κατεβῶ νά ἐτοιμασθῶν νά τοὺς βαπτίσω
τὰ παιδάκια των, καὶ ἡ χαρὰ των ἦτο ἀπε-
ρίγραπτη.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΓΩΝΕΩΝ

Ἀγαπηταὶ Ἀκτινες,

Ἀφοῦ σὰς εὐχαριστήσωμεν διὰ τὴν τιμὴν
πού μᾶς ἐκάματε μὲ τὸ νά σχολιάσετε τὰς ἐρ-
γασίας τοῦ συνεδρίου μας, σὰς παρακαλοῦμεν
νά δεχθῆτε νά κάμητε καὶ τὴν κατωτέρω ἐπα-
νόρθωσιν, σχετικῶς μὲ τὰς ἐργασίας τοῦ συνε-
δρίου καὶ, γενικώτερον, μὲ τοὺς σκοποὺς τοῦ
Σωματείου ἡμῶν.

Εἰς τὸ σχεδίσθην σας τὸ συνέδριον παρουσιάζ-
εται ὡς ἀσχολῆθῆν κατὰ κύριον λόγον «μόνον
μὲ τὸ πῶς ἡ Ἐνωσις θὰ διδῇ ἐντολὰς εἰς τὰ
μέλη της», παρεμπιπτόντως δὲ ἴσως πῶς θὰ
διεξαχθῇ «ὁ ἀγὼν διὰ τὴν προνομιακὴν θέσιν
τῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας μέσα εἰς τὴν κρα-
τικὴν καὶ κοινωνικὴν μας ζωὴν».

Ἐπιβόλομεν νά διευκρινήσωμεν ὅτι τὸ συνέ-
δριον δὲν ἠσχολήθη οὔτε μὲ τὸ ἕνα θέμα οὔτε
μὲ τὸ ἄλλο.

Διότι τὸ μὲν πρῶτον δὲν θὰ ἠμποροῦσε νά
ἀποτελέσῃ θέμα συνεδρίου, τοῦ πρώτου μάλιστα,
ἐνὸς σωματείου τὸ ὅποιον εὐρίσκειται ἀντιμέ-
τωπον σοβαρωτάτων προβλημάτων περὶ ὧν κα-
τωτέρω, τὸ δὲ δευτέρον ἠμπορεῖ μὲν νά παρεμ-
βάλλεται ὡς παράγων εἰς τὰ προβλήματα πού

ἀντιμετωπίζει τὸ Σωματεῖον, δὲν ἀποτελεῖ ὁμῶς,
μολονότι δὲν ὑποτιμᾶται ἡ σημασία του, αὐτὸ
καθ'αυτὸ πρόβλημα διὰ τὸ Σωματεῖον.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐργασίας τοῦ συνεδρίου,
αὐταὶ ἀφ'ἑαυτῶν:

1ον) Εἰς τὸν καλύτερον κατατοπισμὸν τῶν
κατὰ τόπους ὑπευθύνων τοῦ Σωματείου ἐπὶ τοῦ
περιεχομένου τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ καὶ τοῦ τρόπου
ἐκδηλώσεως τῆς δραστηριότητος αὐτοῦ. Καὶ

2ον) Εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν καταυθύνου-
ων καὶ τῶν ὀρίων τῆς δράσεως εἰς ἔκτασιν, βά-
θος καὶ ἐντασιν, συμφῶνως πρὸς τὰς πληροφορο-
φίας αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν εἰς τὸ συνέδριον, καθ' ὅ-
σον ἀφορᾷ τὴν δυναμικότητα τοῦ Σωματείου ἀφ'
ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰς ἀντιλήψεις τῆς Κοινο-
νίας καὶ τὴν στάσιν αὐτῆς ὡς καὶ τῆς ἰθουού-
σης τάξεως ἐναντι τῶν ἐκδηλώσεων τῆς δρα-
στηριότητος τοῦ Σωματείου.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ γενικώτερον τὴν προσπάθει-
αν τοῦ Συλλόγου, αὕτη ἐγκτεῖται ἐν γενικαῖς
γραμματῆς εἰς τὰ ἑξῆς:

1ον) Νά βιώσῃ εἰς τὸν Ἕλληνα οἰκογενειάρ-
χην νά κατανοήσῃ ὅτι αὐτὸς φέει κυρίως τὰς
ἐθθύνας ὄχι μόνον διὰ τὴν κατάστασιν τῆς οἰ-
κογενείας του, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας. Καὶ
ὀφείλει, κατὰ συνέπειαν, νά λάβῃ ἐνεργὸν στά-
σιν, ὡς κατ' ἐξοχὴν ὑπεύθυνος κοινωνικὸς πα-
ράγων, εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν ὑπόστασιν τῆς οἰκο-
γενείας καὶ τῆς κοινωνίας.

2ον) Νά βοηθήσῃ τὸν οἰκογενειάρχην νά εὐρη-
τὸν δρόμον του, καὶ νά μάθῃ ν' ἀντιμετωπίζῃ
τ' ἀτομικά του, οἰκογενειακά καὶ κοινωνικά
προβλήματα. Νά μάθῃ ἀκόμη τί σημαίνει ἔμπρα-
κτος Χριστιανισμὸς καὶ δὴ Κοινωνικὸς Χριστια-
νισμὸς καὶ πῶς ἀσκτεῖται οὗτος.

3ον) Νά βοηθήσῃ τὸν οἰκογενειάρχην νά διεκ-
δικήσῃ τὰ δικαιώματά του, ἀφοῦ ὁμῶς ἀποκτή-
σῃ συνείδησιν ὅτι αὐτὰ εἶναι συνέπεια ἐκπλη-
ρώσεως ὑποχρῶσεων, τῶσον ἐναντι τῆς οἰκογε-
νείας του ὅσον καὶ ἐναντι τοῦ κοινωνικοῦ συ-
νόλου.

Μετὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν

Ὁ Πρόεδρος

τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Γονέων

«Ἡ Χριστιανικὴ Ἀγωγή»

ΑΘΩΣ ΔΑΛΛΑΣ

Η ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Κύριε Διευθυντά,

Μὲ πόση χαρὰ εἶδα στὸ τελευταῖον τεῦχος
τοῦ Ἰουνίου τὸ σημειωμὰ σας περὶ τῶν πολυτέ-
κνων διότι εἴμεθα καὶ ἡμεῖς γονεῖς 7 παιδιῶν
πού σὲ 3 μῆνες θὰ γίνουν 8 πρῶτα ὁ Θεός, ἡλι-
κίας 18 ἐτῶν τὸ μεγαλύτερο καὶ 3 τὸ μικρό-
τερο καὶ μάλιστα 6 ἀγοριῶν καὶ μιᾶς κόρης.

Μόλις τὸ διάβασα πόση ἱκανοποίησι καὶ ἀνα-
κούφισι ἠσθάνθην μὲ τὴ σκέψι ὅτι ὑπάρχουν λοι-
πὸν μερικοὶ ἄνθρωποι πού μᾶς συλλογίζονται,
γιατὶ μέχρι τώρα εἰρωνεῖσθε καὶ οἰκτιρμῶδες δε-
χόμεθα ἀπὸ τὸν κόσμον, ἐκτὸς βέβαια μερικῶν
τοῦ ἰδίου πνεύματος ἡμῶν καὶ ἡμῶν.

Μόνον ὁ Μεγάλος Θεὸς γνωρίζει καὶ βλέπει,
εἰς τοῦ Ὁποίου καὶ μόνον ἐλπίζουμε καὶ περι-

μένουμε τὴν ἀναγνώρισι, μόνον Ἐκεῖνος βλέπει τὸν μέγαν καὶ ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα μας νὰ φανῶμεν συνεπεῖς εἰς τὰς τόσας υποχρεώσεις πού ἐν τῷ ὄνοματι τοῦ ἐδημιουργήσαμε.

Πόση ἀνακούφισις ἀλήθειαι ἐάν ὑπῆρχε καὶ ἡ συμπαράστασις τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν τόσον σκληρῶς παλαίουσαν σήμερον τάξιν τῶν πολυτέκνων.

Δόξα τῷ Θεῷ δὲν εἴμεθα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού ἀντικρύνουν τὸ πρόβλημα τοῦ ἐπιουσιου, ἀλλὰ δὲν ἐπεται μὲ τούτῳ ὅτι δὲν μᾶς κουράζουν καὶ δὲν μᾶς καταπονοῦν ὅλα τὰ προβλήματα αὐτὰ πού ἐθίζεσθε εἰς τὸ σημεῖωμά σας; ἢ συντήρησις τόσον ἀνθρώπων ὑπὸ τὰς δυσμενεστάτας συνθήκας πού ζοῦμε σήμερον, τὸ ἔνδυμα, τὸ παπούτσι, ἄρρωστειες, φαρμακα, ἀκτινογραφίες, διδάκτρα, βιβλία, ἐξοχή, διότι ἐδρίσκονται ὅλα τὰ παιδιὰ ἡμᾶς στὶς ἡλικίαις ἀκριβῶς πού πρέπει νὰ σταθεροποιήσουν χαρακτῆρες καὶ ὕψαι καὶ ὅσο βλέπουμε ὅτι δὲν ἐπαρκῶμε εἰς τὰς τόσας υποχρεώσεις, παρ' ὅλον ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἡμέρες πού ἐργάζομαι εἰκοσάωρο, μᾶς πλημμυρίζει ἓνα μεγάλο παράπονο ἵναί ἁμαρτία; ἄς μᾶς συγχωρήσῃ ὁ Θεὸς καὶ ἡμεῖς).

Ἀφήστε πιά τὴν παγερὴ ἀδιαφορίαν τῆς Πολιτείας, ἢ ὅποια μᾶς καταδικάζει εἰς ἀσφυξίαν

ἀπὸ ἀπόψεως στέγης, διότι ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκε τὰ σπίτια καὶ οἱ νόμοι μᾶς ἔχουν στριμώξει σὲ 3 δωμάτια χωρὶς ἀλλή καὶ ἀναγκάζομαι νὰ βάζω ἀπὸ δύο τὰ παιδιὰ στὰ κρεβάτια καὶ εἶναι ἄλυτο πρόβλημα πού θὰ βάλλω μιὰ κούνια νὰ κοιμίζω τὸ μικρὸ πού θὰ μᾶς ἔλθῃ ἔπειτα ἀπὸ λίγο.

Ἐῶν διαβάσει εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἡλιος» ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Σουηδίαν πόση ἐσκούρασι παρέχεται εἰς τὰς οἰκοκυράς πού βαρύνονται μὲ ὑποχρεώσεις καὶ καθήκοντα πολυμελῶν οἰκογενειῶν, πολὺ ὀλιγοτέρας τῶν 8 παιδιῶν, ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας διὰ νὰ δυνηθῇ καὶ ἡ μητέρα μὲ ἓνα σχετικὸ ἐξουράσασμα νὰ συνεχίσῃ τὴν δημιουργικὴν τῆς δράσιν μέσα στό σπίτι ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Κοινωνίας. Δηλαδή ὑπάρχουν ἐξοχικά σπίτια πού φιλοξενοῦν τὰς μητέρας μὲ τὰ μικρότερα παιδιὰ τῆς μέχρις ἡλικίας 8 ἐτῶν ἕκει ὑπάρχουν παιδαγωγοὶ πού ἀναλαμβάνουν τὴν φροντίδα τῶν παιδιῶν καὶ ἔτσι αἱ μητέρας μένουσιν χωρὶς φροντίδας καὶ εὐθύνας καὶ ἐσκουράζονται ἐπὶ ἀρκετὸ διάστημα ἀναλόγως τῆς περιπτώσεως.

Μὲ βίβησαν ἐκτίμησιν

B. I. Σ.

Πειραιεῖς

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΑΝΘΗ ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ

Μαζὶ μὲ τὸ Ἔθνος δλόκληρο, πού πονεῖ καὶ πενοθεῖ γιὰ τὰ θύματα καὶ τίς καταστροφὰς στὰ τρία ὅρατα καὶ ἀπημένα νησιὰ τοῦ Ἰονίου, ἢ στήλῃ αὐτῇ ἔρχεται νὰ ρίξῃ ἐπιπλέον ἄθη εὐλαβείας καὶ δάκρυα λύτης στὰ πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἐρεπίτια τῶν τριῶν νησιῶν. Στὴ Ζάκυνθο τὸ ἀγαλμα τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ εἶναι πεσμένο καὶ σπασμένο. Ἡ Πινακοθήκη μὲ τοὺς καλλιτεχνικοὺς τῆς θησαυροῦς, ἢ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Ἀρχιεπισκοπικεῖον μὲ τὰ πολύτιμα βιβλία καὶ χειρογραφεῖα τοὺς ἔχουν γίνεαι συντρίμματα καὶ στάχτη. Στὴν Κεφκλληνία τὰ ἀνεκτίμητα μνημεῖα καὶ κειμήλια τῆς εἶναι κατεστραμμένα. Καὶ στὰ τρία νησιὰ τὰ ἀρχοντικὰ σπῆτα α. πού τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ ἦταν κι' ἓνα μουσεῖο, μὲ τὰ θαυμάσια παλὰ τοὺς ἐπιπλά καὶ ἄλλα ἀντικείμενα καὶ μὲ τίς πλούσιαι βιβλιοθήκας τοὺς, δὲν ὑπάρχουν πιά.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ πνευματικοὶ καὶ καλλιτεχνικοὶ θησαυροὶ δὲν ἦσαν τυχερὰ καὶ ἐπιφανειακὰ μαζέματα, ἀλλὰ ἡ θετικὴ ἔκφρασις ἐνός βαθιοῦ καὶ ἀληθινοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, πού, μαζὶ μὲ τὴν ἀγάπῃ τῆς Ἐλευθερίας, ἀποτελοῦσαν τοὺς δύο πόλους τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ζωῆς τῶν Ἰονίων νήσων.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ὅρατα καὶ ἄξια ἐπιτεύγματα εἶναι τώρα σωριασμένα σὲ ἐρεπίτια καὶ στάχτη. Γι' αὐτὸ στεκομαστε μπροστὰ τοὺς μὲ πόνον καὶ δάκρυα. Ὅμως δὲν ἀπελπίζομαστε. Γιατὶ καὶ ἀν ἀκόμα, μ' ὄλες τίς ἄμεσας προσπάθειαι τοῦ Ἰπουργεῖου τῆς Παιδείας—πού τίς σημαίνουμε

μὲ ἰδιαίτερη ἱκανοποίησι—δὲν κατορθωθῇ νὰ σωθῇ τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ, θὰ μείνῃ πάντως ἡ Παράδοσις, ἀπ' ὅπου ἐπήγασαν. Θὰ μείνῃ τὸ Πνεῦμα, πού τὰ ἐδημιούργησε.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ, πού, ἀπελπισμένοι καὶ ἀλλόφρονες, θρηνοῦν σήμερον πάνω ἀπὸ τὰ ἐρεπίτια καὶ τὴν καταστροφῇ, δὲν θ' ἀργήσουν, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πανελληνία ἀλληλεγγύη, νὰ ξαναθροῦν τὴν πνευματικὴν τους ἡγεμῖα καὶ τὴν ψυχικὴν τους γαλήνην. Καὶ τότε θὰ ξαναζήσῃ μέσα τοὺς ἡ Παράδοσις, θὰ ξαναἰσθῆσθῃ τὸ Πνεῦμα. Καὶ τὰ πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἐπιτεύγματα θὰ ξαναγίνουσι. Καὶ τὰ ἄθη εὐλαβείας καὶ πόνου, πού ρίχνουμε σήμερον πάνω ἀπὸ τὰ ἐρεπίτια, θὰ γίνουσι λουλούδια δημιουργίας καὶ χαρᾶς, τὰ ἴδια λουλούδια, πού εἶχε προμαντεύσει ὁ Σολωμὸς μὲ τὸν προφητικὸν του στίχο:

«Τὸ χάσμα πού ἀνοίξε ὁ σεισμός
εὐθὺς ἐγιόμισσε ἄθη».

Ο ΟΡΘΙΟΣ ΝΑΟΣ

Καὶ νὰ ἀμείσωσ καὶ τὸ θετὸ μήνυμα γιὰ τὸ νέο αὐτὸ θαῦμα τῆς ἀναδημιουργίας. Ἡ Ἰδια θεία ὑπόσχεσις, πού εἶχε ἐκδηλωθῆ ἄλλοτε, ἔπειτα ἀπὸ τὸν κατακλιτισμὸ, μὲ τὸ οὐράνιον τόξο, ἐκδηλώθηκε τώρα πῶ ἀπὰ καὶ πῶ θυμαστά μὲ τὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ. Πάνω ἀπὸ τὰ ἐρεπίτια καὶ πάνω ἀπὸ τὴν καταστροφῇ ἔμεινε νὰ ὑψῶνται, ὀρθοὶ καὶ ἀνέγχιχτοι, ὁ ἱερὸς ναὸς τοῦ Ἁγ. Διονυσίου.

Εἶναι καὶ αὐτὸς ἓνα οὐράνιον τόξο, πού, ἔπειτα ἀπὸ τὸν ὄλεθρο, ἐνάθει πάλι τὴ γῆ μὲ

τόν οὐρανό. Καὶ ἐνῶ φέρνει στοὺς ἀνθρώπους τὴ θεία χάρις καὶ τὴν εὐδοκία, δείχνει συγχρόνως ἡ αὐτοὺς τὸ δρόμο γιὰ τὸ νέο ἀνάθεμα, τὴ νέα δημιουργία.

Εἶναι σὰν νὰ τοὺς λέη καὶ νὰ λέη συγχρόνως οὐ ἄλλους μας: Δὲν ὑπάρχει καταστροφή, πού νὰ μπορῇ νὰ εξαφανισθῇ τὸ Πνεῦμα. Δὲν ὑπάρχουν δυνάμεις, πού νὰ μποροῦν νὰ ρίξουν ἐπὶ ἐρείπια καὶ στάχτη τὶς αἰώνιες δυνάμεις πού ἔχει ἐμφυσήσει ὁ Ὑψίστος, στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Νὰ ὁ δρόμος! Ὁ δρόμος τῆς Πίστewος, πού εἶναι μαζί καὶ δρόμος καρτερίας καὶ θάρρους καὶ ἐλπίδος. Ὁ δρόμος τοῦ Θεοῦ, πού δηγῆται κοντὰ σὸν Ἰδιο καὶ ἐπικρινῶναι μετὰ τὴν ἴδια τὴν πνοή Του. Γι' αὐτὸ εἶναι καὶ ὁ δρόμος τῆς ἀναδημιουργίας καὶ τῆς ἀληθινῆς καὶ αἰώνιας εὐτυχίας.

ΕΝΑ ΑἶΣΙΟ ΜΗΝΥΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Φέρνω ἕνα αἶσιο καὶ ἐνθαρρυντικὸ μήνυμα ἀπὸ τὴν Κύπρο: τὸ μήνυμα εἶναι ἡ ἐκεῖ χριστιανικὴ κίνηση ἔχει ἦδη πάρει μιὰν ἐξέχουσα θέση στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου καὶ μῆλξια στὴν πρωτοπορία τῶν προσπαθειῶν γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ.

Εἶχα τὴν εὐχάριστη εὐκαιρία νὰ βρεθῶ σὲ διάφορες συγκεντρώσεις τῶν Νέων τῆς χριστιανικῆς κινήσεως καὶ νὰ παρακολούθησα τὶς ἐκδηλώσεις τους. Μίλησα μετὰ τοὺς θερμοῦς ἀνθρώπους πού καθοδηγοῦν αὐτὴ τὴν κίνηση καὶ τῆς προσφέρουν ὄχι μόνον τὰ φῶτα καὶ τὴν πέτρα τους, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴ τους. Μίλησα ἐπίσης μετὰ τοὺς ἴδιους τοὺς Νέους καὶ ἄκουσα τὶς σκέψεις τους καὶ ἔνοιωσα τὰ αἰσθηματὰ τους.

Μπόρεσα ἔτσι νὰ διαπιστώσω τὴν ἀξιωματικὴν ἐργασία πού γίνεται ἐκεῖ μέσα καὶ νὰ χαρῶ τοὺς πλούσιους καρποὺς τῆς. Οἱ νέοι ἐκείνοι δὲν ἀποκοτῶν μόνον πλατύτερη μάθησιν, δὲν καλλιεργοῦνται μόνον διανοητικά, ἀλλὰ καὶ γεμίζουν ἀπὸ φῶτα καὶ εὐγενικὰ ἰδανικά καὶ ἀποκοτῶν τὴν πιὸ βαθεῖα συναίσθηση τοῦ ὑψηλοῦ ἀνθρώπινου προορισμοῦ τους.

Ἄκουσα τὰ ποιήματά τους καὶ τὰ τραγούδια τους, ἀλλὰ ἄκουσα προπάντων τοὺς παλμούς τῆς καρδιάς τους. Εἶδα τὶς σεμνῆς καὶ εὐγενικῆς μορφῆς τους, ἀλλὰ εἶδα καὶ τὴν ἱερὴ φλόγα τῆς ματιᾶς τους, εἶδα τὴν ἀνατύγχεα τῆς πίστεως καὶ τῆς θελήσεως στὴν ἔκφρασή τους.

Γι' αὐτὸ γέμισα ἀπὸ χαρὰ καὶ αἰσιοδοξία. Γιατὶ όταν πλάθεται μιὰ τέτοια ζῶση, μιὰ ζῶμη τόσο καθαρὴ καὶ ὑγιής, ἡ κοινωνία θὰ αἰσθανθῇ σύντομα τὴν εὐεργετικὴ καὶ γόνιμη ἐπίδρασή της.

Ἡ ἱερατικὴ σχολή

Ἄλλὰ ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἱκανοποίησή μου ἐτώθησαν καὶ ἐπλάτυναν ἀκόμη περισσότερο, ὅταν μοῦ δέθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν ἱερατικὴν Σχολὴν «Ἀπόστολος Βαρνάβας». Εἰδικὰ κτιομένη— μετὰ τὴν ἐμπνευσμένην καὶ γενναίαν προσφορὰ τῆς Ἱ. Μονῆς Κύκκου—σὲ μιὰν ἡρσημ,

φωτεινὴ καὶ ἀναπεπταμένη τοποθεσία, μέσα σ' ἕνα καθαρὸ καὶ πράσινο περιβάλλον, ἀποτελεῖ ἕνα πολῦτιμο φυτῶριο τῆς νήσου, φυτῶριο ὄχι μόνον πνευματικὸ, ἀλλὰ καὶ ἐθνικόν.

Γιὰ νὰ ἀντιληφθῇ κανεὶς σαφέστερα τὴ μεγάλη καὶ εὐρύτατη ἀποστολὴ τῆς Σχολῆς αὐτῆς, πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἡ Δημοτικὴ Παθδεία στὴν Κύπρο εἶναι πραγματικὰ ὁδοουλωμένη στὴν Ἀγγλικὴ Διοίκηση, ἡ ὁποία καὶ κανονίζει ἀθάλαρα τὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα καὶ διορίζει καὶ παύει τοὺς δημοδιδασκάλους. Καὶ γιὰ νὰ τὴν ὑποτάξῃ πιὸ ριζικὰ ἀκόμη καὶ γιὰ νὰ τὴν καταπνίξῃ στὴν πιὸ βασικὴ τῆς δύναμη, ἔκαμε διόκ τῆς τὸ Διδασκαλεῖο καὶ προτομαξίς τοὺς Ἑλληνας διδασκάλους μετὰ δικῆς τῆς μεθόδους καὶ στὴ δικὴ τῆς κυρίως γλῶσσα (τὴν Ἀγγλικὴν).

Βέβαια καὶ μ' ὅλα αὐτὰ οἱ διδασκαλοὶ δὲν χάνουν ποτὲ τὴν ἐθνικὴν τους συνείδηση, ἀλλὰ μετὰ τὴν ψυχὴν τους κάτω ἀπὸ τὴν διαρκὴ ἀπειλὴ τῆς Δαμόκλειας σπάθης τῆς ἀπολύσεως καὶ μετὰ τὸ πνεῦμα ἀσφυκτικὰ περιορισμένο μέσα στὰ στενὰ πλαίσια τοῦ ὑποχρεωτικοῦ προγράμματος, πῶς νὰ ἐκπληρώσουν τὴν ὑψηλὴν πνευματικὴν, κοινωνικὴν καὶ ἐθνικὴν ἀποστολὴν τους;

Ἀχρηστεύθηκε σχεδὸν ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς παράγοντας τῆς πνευματικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ζωῆς τῆς νήσου. Καὶ δὲν μένει παρὰ ὁ ἄλλος παράγων, ὁ ἱερεὺς.

Εἶναι ἐπομένως φανερὸς ὁ μεγάλος καὶ πλατῶς προορισμὸς τῆς ἱερατικῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία προτομαξίς ἠορφαμένους ἱερεῖς γιὰ τὰ χωριά τῆς Κύπρου. Καὶ εἶναι εὐτύχημα γιὰ τὴν Ἑλληνικὴν νήσο ὅτι ἡ Σχολὴ ἐκπληρώνει πραγματικὰ αὐτὸν τὸν σκοπὸ.

Οἱ Νεοὶ ἱερεῖς

Εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθῶ τὴ Σχολὴν καὶ νὰ λάβω ἀπὸ κοντὰ σαφῆ ἰδέα γιὰ τὴν ἐργασία πού γίνεται. Ὁργανωμένη ἀπὸ ἕνα ζωντανὸ καὶ ἐμπνευσμένο κληρικόν, τὸν τῶρα Μητροπολίτη Λήμνου κ. Διονύσιον Χαραλάμπους, πού ἡ πνοὴ του ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι σὲ ὅλα αἰσθητή, συνεχίζει τὴν λειτουργίαν τῆς κανονικῆς καὶ γόνιμα. Ὁ τῶρα διευθυντῆς τῆς, ἕνας νέος θεολόγος γεμᾶτος ἀπὸ ἐνθουσιασμό καὶ πίστη στὴ διηγήλᾶ του καθήκοντα—ὁ κ. Κ. Λευκωσιᾶτης—καὶ οἱ συνεργάτες του καθηγηταί, ἐμπνευσμένοι καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὰ ἴδια ἰδανικά, ἐργάζονται μετὰ ἀφοσίωση καὶ ζήλο, γιὰ νὰ κρατοῦν τὴ Σχολὴν στὸ πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ ὕψος πού τῆς ταίριαζε καὶ γιὰ ν' ἀνταποκρίνεται ἀποτελεσματικὰ στὴν ὑψηλὴ ἀποστολὴ τῆς. Καὶ εἶναι εὐτύχημα ὅτι τὸ ἐπιτυγχάνουν.

Σὲ μιὰ εἰδικὴν συγκέντρωση ὄλων τῶν οπουδαστῶν τῆς Σχολῆς, πού ἔγινε γιὰ νὰ μὴ δεθῇ ἡ εὐκαιρία νὰ μιλῶσιν μαζί τους, ἔκαμε τὴν εὐχάριστη καὶ ἐνθαρρυντικὴν διαπίστωση ὅτι οἱ ἐκείνοι οἱ νέοι, πού πρόκειται ν' ἀναλάβουν τὰ καθήκοντα τοῦ ἱερέως στὰ χωριά τους, συναίσθάνονται βαθύτατα τὰ καθήκοντα αὐτὰ καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ τὰ ἐκπληρώσουν.

Ἡ συνομιλία δὲν ἦταν καθόλου προετοιμασμένη. Οὔτε κἀν ἐκρατήσε τὴ μορφή τυπικῶν ἐρωταποκρίσεων. Ἦταν μιὰ ἀπλὴ κουβέντα, πρόχειρη, αὐθόρμητη καὶ ἐγκαρδια. Καὶ οἱ νέοι σπουδασταί, ἐνθαρρυσμένοι ἀπὸ τὸν φιλικὸ καὶ πηγαῖο τόνο τῆς συνομιλίας, ἀφῆκαν τὴ σκέψη τους νὰ ἐκφρασθῇ ἀνετα καὶ τὴν ψυχὴ τους νὰ ἐκδηλωθῇ ἐλεύθερα.

Μιλοῦσαν ὄχι ἀπλῶς μὲ πλήρη κατανόηση τοῦ ὑψηλοῦ προορισμοῦ τους ἀλλὰ καὶ μὲ ἐνθουσιασμό καὶ πίστη. Καὶ ὅταν ἀνέπτυσσαν, πρόχειρες καὶ ἀτακτες, ἀλλὰ γι' αὐτὸ καὶ πιὸ εἰλικρινεῖς καὶ πιὸ πηγαῖες τὶς σκέψεις τους γιὰ τὴν μέλλουσα θρησκευτικὴ, κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴ δράση τους, μιλοῦσαν μὲ τόση συγκίνηση καὶ μὲ τόση θερμότητα, ποῦ ἐνοιώθες πὼς οἱ σκέψεις αὐτὲς ἐσχευλοῦσαν ὡς περισσῆμα τῆς καρδιάς τους καὶ πίστευες βαθύτατα ὅτι ἀσφαλῶς θὰ γίνονιν πράξη.

Ἄν ἡ Κύπρος ἔχασε κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος τοὺς δασκάλους τῆς, ἐκέρχισε τοὺς ἱερεῖς τῆς, ποῦ σὲ λίγα χρόνια θὰ γεμίσουν τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά τῆς νήσου καὶ θὰ φέρουν παντοῦ, μαζὶ μὲ τὸ φῶς τῆς πίστεως, τὸ εὐαγγέλιο τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς ἐλευθερίας.

ΤΟ ΦΩΣ ΤΟ ΑΛΗΘΙΝΟ ΚΑΙ Η ΑΡΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ

Λυπηθήκαμε ἰδιαίτερος διότι ἀνυπερβλήτως δυσκολίες μᾶς ἐμπόδιζαν νὰ παρακολουθήσουμε ἀπὸ κοντὰ τὴν κοινὴ γιορτὴ, ποῦ τὸ Κατηχητικὸ Σχολεῖο Τυφλῶν Παιδιῶν καὶ τὸ Κατηχητικὸ Σχολεῖο Κωφαλάων Παιδιῶν ἔδωσαν στὸν Οἶκο Τυφλῶν τῆς Καλλιθέας. Ἀλλὰ τὴν παρακολουθήσαμε ἀπὸ μακριὰ μὲ τὸ πνεῦμα μας καὶ τὴν ψυχὴ μας.

Καὶ μόνο ἡ σκέψη ὅτι σ' αὐτὴ τῇ γιορτῇ τὰ τυφλά καὶ τὰ κωφάλαλα παιδιὰ συναντηθῆκαν σὲ μιὰ τόσο σεμνὴ καὶ ὠραία πνευματικὴ συγκέντρωση ὅπως εἶναι πάντα οἱ συγκεντρώσεις τῶν κατηχητικῶν σχολείων — γιὰ νὰ γιορτάσουν ὅλα μαζὶ καὶ νὰ δώσουν δείγματα τῆς χριστιανικῆς καὶ πνευματικῆς τους καλλιέργειας, μᾶς γέμισε ἀπὸ συγκίνηση, ἐκτίμηση καὶ σεβασμό. Καὶ ἐκεῖνο ποῦ δὲν μπορέσαμε νὰ τοὺς ποῦμε προσωπικὰ στὴ γιορτῇ, τοὺς τὸ λέμε ἀπ' αὐτὲς ἐδῶ τὶς στήλες: Νὰ τὸ ξέρετε, παιδιὰ μου. Δὲν εἶστε, ὄχι, δὲν εἶστε καθόλου τυφλά, ὅταν ἔχετε μέσα σας τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ. Βλέπετε καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον — καὶ βλέπετε τὸ ὠραιότερο καὶ πολυτιμότερο πρᾶγμα, ποῦ ἔχει χάρισι ὁ Θεὸς στὸν ἄνθρωπο: τὸν ἐσωτερικὸ του κόσμο, τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος. Κι' ἐσεῖς τὰ ἄλλα δὲν εἶστε καθόλου κωφάλαλα· μιλάτε τῇ γλώσσῃ τῆς ψυχῆς, ποῦ, ὅταν τὴν ἐμπνέη ἡ πίστη, εἶναι ἡ πιὸ ζωντανή, ἡ πιὸ ὠραία καὶ πιὸ εὐγλωττὴ γλώσσα.

Ἀκολουθήστε πάντα τὸν δρόμον τοῦ Χριστοῦ,

παιδιὰ, καὶ θ' ἀντιληφθῆτε — θὰ τὸ ἔχετε ἤδη ἀντιληφθῆ — ὅτι, μὲ τὴν εὐλογία Του καὶ τὴ βοήθειά Του, θὰ νοιώθετε ὁλοένα στὰ μάτια σας καὶ στὴν ψυχὴ σας τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸ καὶ θὰ δοιοῦν τὴν ἀκὴ καὶ τὴν καρδιά σας οἱ θεοσπίσιοι ἤχοι τῆς μόνης πραγματικῆς ἁρμονίας, τῆς ἁρμονίας τῶν οὐρανῶν, τῆς ἁρμονίας ποῦ χάρζει ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεόν.

ΜΙΑ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Σὲ ὁποιοδήποτε ναὸ καὶ ἂν ἐκκλησιασθῇ κανεῖς, μπορεῖ βέβαια πάντοτε — ἀρκεῖ νὰ το ζητᾷ ἡ ψυχὴ του — νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν Θεόν καὶ νὰ προσευχηθῇ ἐκ βάθους καρδίας. Καὶ διωκε ὑπάρχουν περιστάσεις, ποῦ ἡ ἰδιὴ ἀτμόσφαιρα καὶ αἱ ἰδιαίτεροι συνθήκαι ἐνὸς ναοῦ ἐπιδρῶν ἐντονώτερα στὴν ψυχὴ καὶ διαποτίζουν βαθύτερα τὸ πνεῦμα τοῦ ἐκκλησιαζομένου.

Μιὰν τέτοιαν ἰδιαίτερη ἐπίδραση ἐνοιώσε ἐκεῖνος ποῦ γράφει τὶς γραμμὲς αὐτὲς καὶ στὸ μικρὸ ξωκκλήσι τοῦ Προφήτου Ἡλία, ποῦ εἶναι κτισμένο στὴν κορφή τοῦ ὀμόνυμου λόφου τῆς Κυψέλης. Νὰ ἦταν ἀρα γὰρ τὸ δύσκολο καὶ κουραστικὸ ἀνάβασμα, ποῦ εἶχε δώσει καὶ στὴν ψυχὴ τὸ αἰσθημα τῆς ἀνόδου καὶ τῆς ἀνατάσεως; Νὰ ἦταν τὸ ὠραῖο καὶ εὐρύτατο θέαμα ἀπὸ καὶ πάνω, ποῦ εἶχε δημιουργήσει τὴν ἐντύπωση τῆς ἐξάρσεως πάνω ἀπὸ τὰ γήινα καὶ πάνω ἀπὸ τὴν πεζότητα τῆς ζωῆς; Νὰ ἦταν ἡ σεμνὴ ἱερουργία ἀπὸ ἓνα σεβάμιον ἱερέα καὶ ἡ εὐλαβικὴ συμπαράσταση τῶν καλογραιῶν τοῦ διπλανοῦ μοναστηριοῦ, ποῦ ἔφαλλαν μὲ τόση κατάνυξη καὶ θαυνοῦσαν μὲ τόση ταπεινοσύνη;

Θὰ ἦταν βέβαια ὅλα αὐτὰ, τὸ καθῆνα χωριστὰ καὶ ὅλα μαζὶ, ποῦ σὲ κάρφωναν ἐκεῖ μὲ ἔρθιο τὸ σῶμα καὶ ἔρθια τὴν ψυχὴ, ὄρες δλόκληρες, γιὰ νὰ παρακολουθήσης κατὰ περισσότερο: νὰ συμμετάσχεις — στὴ θεία λειτουργία. Καὶ νὰ συμμετάσχεις ὄχι μόνο μὲ τὴν ψυχὴ καὶ μὲ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν προσωπικὴ σου συμβολή. Διότι σ' αὐτὴ τὴν ἐκκλησία δὲν φάλλει μόνο ὁ χορὸς, ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸ ἐκκλησιασμα μαζὶ του. Καὶ καθὼς ἐκύτταζες γύρω τοὺς ἀπλοὺς καὶ ταπεινοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, τοὺς φτωχωντμενοὺς ἐργάτες μὲ τὶς γυναῖκες τους καὶ τὰ παιδιὰ τους, ποῦ ἀποτελοῦσαν τὸ ἐκκλησιασμα, καὶ ἔβλεπες τὴν γεμάτη εἰλικρινεία καὶ εὐλάβεια ἐκφραση τῶν μορφῶν τους, γέμιζες κι' ἐσὺ ἀπὸ τὴν πιὸ βαθειὰ συγκίνηση καὶ ἔφαλλες κι' ἐσὺ μαζὶ τους, θερμὰ καὶ δλόψυχα, τοὺς ἱεροὺς ὕμνους.

Σπάνιος καὶ ὑψηλὸς στιγμὲς κοινῆς προσευχῆς, ποῦ χάριζαν στὴν ψυχὴ σου τὴν πιὸ βαθειὰ καὶ πιὸ ἀγνή συναίσθηση τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὸ Θεόν καὶ γέμιζαν τὰ μάτια σου ἀπὸ δάκρυα χαρᾶς καὶ ἱκανοποιήσεως. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ μάτια θολὰ, ἔβλεπες καὶ ἐνοιώθες γύρω σου καὶ μέσα σου τὴν Θεία Παρουσία.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ο Κόσμος τῶν Γραμμάτων

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κωστή Μπαστιᾶ: «Ο Παπουλάκος». Νέα Υόρκη, 1951.

Μᾶς ἦρθε ἀπὸ τῆς Νέας Υόρκης καὶ κυκλοφόρησε στὸν τόπο μας, σὲ πολυτέλη ἐκδοσι, τὸ βιβλίο τοῦ κ. Κωστή Μπαστιᾶ «ὁ Παπουλάκος». Γιὰ τὸ βιβλίο αὐτὸ γραφῆκανε οἱ πιὸ ἐνθουσιώδεις κριτικὲς στὴν ἡμερήσια καὶ περιοδικὸ τύπο. Ἡ στήλη αὐτὴ δὲν παράλειψε τότε τὸ χρέος της νὰ παρουσιάσῃ στοὺς ἀναγνώστες της αὐτὸ τὸ βιβλίο μὲ εἰδικὸ σημεῖωμα δημοσιευμένο στὸ τεῦχος Σεπτεμβρίου 1952. Ὡστόσο μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πὼς εἶναι τόσο μεγάλῃ ἢ βαθύτερῃ σημασίᾳ τῆς πνευματικῆς προσφορᾶς αὐτοῦ τοῦ βιβλίου στὴν ἐποχὴ μας, ὥστε ἢ στήλῃ αὐτὴ αἰθαλνᾶται τὴν ἀνάγκη νὰ καταπαστῆ καὶ πάλι μ' αὐτό.

Καὶ πράγματι τοῦτο τὸ ἔργο πού μᾶς ἔδωσε ὁ κ. Κωστή Μπαστιᾶ μὲ τὴν ἀσυγκριτὴ τέχνη του εἶναι ἓνα ἔργο μεγάλης πνεύσης. Εἶναι ἓνα βιβλίο πού πρόκειται νὰ ζήσῃ, νὰ θρέψῃ τίς γενεὲς κι' ὄχι μόνον ἀσκορήσῃ τὴν ζωογόνο πνοὴ του στοὺς καιροὺς μας ἀλλὰ καὶ νὰ δώσῃ τὸ μήνυμά του στὴν ἐποχὴ μας.

Δὲν εἶναι μιὰ ἔσρη ἀφήγησι τῆς ζωῆς τοῦ Παπουλάκου τοῦτο τὸ βιβλίο, ἀλλὰ μιὰ ζωντανὴ ἐμφάνισι τῆς δράσεως αὐτῆς τῆς φλογερῆς μορφῆς, πού ἢ δλόθερμῃ πίστι του κι' ἢ ἀγάπῃ τοῦ ἔθους τὴ δύναμι μὲ τὸ λόγο του νὰ συνειραίνῃ τίς ψυχὰς καὶ νὰ κἀνῃ νὰ ἀκολουθοῦν ἔοπιστο του χιλιάδες λαοί, ὥστε οἱ ἐχθροὶ του νὰ μπορέσουν νὰ βασίσουν τὴν συκοφαντίᾳ πὼς ἦταν ὑποκινητῆς ἐπαναστάσεως. Εἶναι τὸση ἢ ἐπιτυχία τοῦ συγγραφέα στὸ νὰ μᾶς δώσῃ δλοζώντανῃ τὴ μορφή τοῦ Παπουλάκου ὥστε νομίζῃ κανεὶς πὼς τὸν βλέπει νὰ ξεσηκώνῃ τὸν κόσμο μὲ τὸ ἀπλό ἀλλὰ φλογερὸ κήρυγμά του.

Μ' αὐτὸ τὸ βιβλίο ὁ κ. Μπ. κατορθώνει νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἐποχὴ πού ἔζησε ὁ Παπουλάκος καθὼς καὶ τὴ δράσι του μὲ τὸν ἴδιο ζωντανὸ τρόπο πού ἔνας σκηνοθέτης ἢ ἓνας συγγραφέας κἀνει νὰ κινήθοῦν πᾶνυ στὴ σκηνὴ οἱ ἦρωες καὶ τὰ πρόσωπα. Καὶ τόσο τὸ πετυχαίνει, ὥστε εἶναι καταφάνερο θὰ ἔλεγε κανεὶς, πόσο βοήθησε σὲ τοῦτο, πλῆν τῆς λογοτεχνικῆς του ἱκανότητος στὴν ἀφηγηματικὸ λόγο, καὶ ἢ τεράστια σκηνοθετικὴ πείρα του καὶ γενικὰ ἢ πλατεῖα γνώσι του γύρω ἀπὸ τὸ θέατρο. Θάλεγε κανεὶς πὼς τὸ βιβλίο αὐτὸ μὲ τὰ δέκα κεφάλαια εἶναι ἓνα ἔργο μὲ μεγάλες διαστάσεις γραμμμένο σὲ δέκα εἰκόνας πού παίζετῃ μέσα στὴ φαντασία τοῦ ἀναγνώστη. Νοιώθῃ κανεὶς καθὼς διαδίδε τίς πρώτες γραμμὲς σάν ν' ἀνοίγῃ ἢ αὐλαία καὶ νὰ φανερώνηται ἔκει στ' Ἄρμπουνα, μέσα στὸ βαθύ μεσονύχτι, ἢ μορφή τοῦ Χριστοπανάγου, τοῦ ἀδριανοῦ Παπουλάκου.

Μὲ πόση φυσικότητα καὶ μαστοριά, μᾶς πα-

ρουσιάζε: δλους τοὺς τύπους πού κυκλώνουν καὶ γυροφέρνουν τοῦτον τὸν κήρυκα. Ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀπλοῦκούς πιστοὺς κι' ἀγαπημένους του μέχρι τοὺς μολιασμένους ἀπ' τὸ κακό, τοὺς κριματισμένους, κι' δλους ἐκείνους πούρθαν γιὰ νὰ φαρμακώσουν τὴ ζωὴ του ἀπ' τὸν Φαρμακίδῃ μέχρι τὴ Χοντροκατρίνα. Κι' ἀκόμα μὲ πόση μαστοριά, μὲ πόση ἀφανταστὴ τέχνη μᾶς δίνει τὴ δράσι τῆς μορφῆς του Παπουλάκου, ὥστε τὸ θᾶμα πού μᾶς ἱστορεῖ κάθε φορὰ νάρχεται, τόσο φυσικὰ, γιὰ νὰ σκορήσῃ τὸ θᾶμπος μιὰς πνευματικῆς γοητείας ἔτσι ὅπως τὸ γλυκοχάραμα μέσα στὴ νύχτα.

Πόσο ζωντανός εἶναι ὁ διάλογος ὥστε νὰ ζωντανέουν τὰ πρόσωπα στὸ νοῦ μας, μέσα στίς σκηνές πού μᾶς περιγράφει. Ἀλλὰ καὶ πόσο ταίριασμένους εἶναι ὁ διάλογος ἢ τὸ κήρυγμα τοῦ Παπουλάκου κι' ὅταν ὁ συγγραφέας τὰ λόγια του δὲν τὰ ἔχει παρμένα ἀπὸ ντοκουμέντα πού ἔχει ὀπ' ὄψι του καὶ πού ἀναφέρουν γιὰ τίς διασχῆς τοῦ Παπουλάκου.

Ἐχει τοῦτη ἢ ζωντανὴ βιογραφία κατὶ ἀπὸ τὰ σημάδια τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ. Ζοῦν καὶ κινδύνει μέσα στίς σελίδες της οἱ ἁμαρτωλοὶ πού τοὺς ἀγγίξει ἢ χάρις καὶ ἢ δύναμις τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ γίνουν οἱ ταπεινοὶ κι' ὑποτακτικοὶ τοῦ Κυρίου, ἢ κόρη πού ἀνοίγει τὴν καρδιά της γιὰ νὰ σκορήσῃ τὸ ἄρωμα τῆς εὐλαδικῆς ἀγάπης στὸ Χριστὸ μὲ τὴν ἀγνὴ κι' δλόθερμῃ ἀφιέρωσί της, ἢ ἁμαρτωλὴ γυναίκα μὲ τὸν ἄνομο καρπὸ πού βρίσκει τὸ δρόμο πρὸς τὸ φῶς ἀπὸ τὸ βαθύ ρέμα τοῦ ξεπισμοῦ πού ἔχει φθάσει καὶ πού κοντὰ στ' ἄλλα μοιάζει ἢ ἱστορία της μὲ κείνη τὴ σκηνὴ τοῦ Ἐθαγγελίου πού ἀκούστηκεν ἀπὸ Κεῖνον τὸ «ἀναμάτητος πρῶτος τὸν λίθον βαλέτω», ὅταν βλέπῃ κανεὶς τὸν ἀδερφό τούτης τῆς ἁμαρτωλῆς, πού ζητάει τὸ σκοτωμὸ της, νὰ πέφτῃ στὰ σὺχῆα τοῦ «γέροντα» μετανοιωμένος καὶ νὰ ζητᾶ τὸ χάριτος, οἱ γυναῖκες πού ζοῦνε στὴ δούλεψι τοῦ δαίμονα κἀνοντας ἔξορκα καὶ μάγια καὶ πού τίς καταδικᾶν ἢ δύναμις τοῦ Σταυροῦ, ὁ κριματισμένος τοκογλύφος, ὁ Βυτινιώτης, αὐτὴ ἢ «βδέλλα», πού πεθαίνει μέσα στὴ νύχτα μὲ τὰ κριματὰ του πού ζῶνουνε τὴν ψυχὴ του σάν σκοτάδια, ὁ προδότης πού δὲν λείπει ἀπ' τὴ ζωὴ του κι' ὁ διωγμός τῶν «γραμματέων καὶ φαρισαίων» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μὲ τοὺς διάφορους Παναγάκηδες καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιωματοῦχος τῆς Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας, δλα τοῦτα εἶναι σημάδια πού δείχνουν πὼς μὲ τὴ ζωὴ του, ὅπως λέγει ὁ Ἰδιος ὁ Παπουλάκος σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο, «ἐξαλαφρώνει τίς πληγές τοῦ Κυρίου».

Ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο τὸ μοναδικὸ προσόν τοῦ βιβλίου. Μεγάλῃ ἐπιτυχία εἶναι ἀκόμη τὸ πὼς μέσα ἀπὸ τίς σελίδες του ὁ σ. μᾶς δίνει ζωντανὴν δλόκληρῃ τὴν ἐποχὴ πού ἔζησε κι' ἔ-

δρασε ὁ φλογερὸς αὐτὸς κήρυκας, ὥστε ἡ βιογραφία του νὰ κλείνῃ μέσα τῆς τῆς μεγάλης ἐπιταγῆς, ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ ἀγάπης ἀπ' ὅλους γιὰ τὴ διάδοσι τῆς πίστεως καὶ τὸ πνευματικὸ ἐκσκαλῶμα τοῦ λαοῦ. Κι' ἀκριβῶς αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πού αὐτὸ τὸ βιβλίον ἀγγίζει τὴν ἐποχὴ μας κι' ἔρχεται νὰ φέρῃ καὶ στὸν καιρὸ μας τὸ ἴδιο μήνυμα.

Σὲ τούτῃ τὴν ἐποχὴ πού τὴν βαραίνει τὸ μίσημα τῆς ἀποστασίας — αὐτὸ τὸ μίσημα πού ἄρχισε ἀπὸ κείνη τὴν ἐποχὴ τοῦ Παπουλάκου — καὶ πού εἶναι ἀνάγκη νὰ παρουσιαστοῦν πνευματικὲς προσωποκλίτες γιὰ νὰ τὸ ἀποδιώξουν, ὁ κ. Μπ. μᾶς παρουσιάζει καὶ πάλιν τὴ μορφή τοῦ Παπουλάκου γιὰ νὰ συγκρίνῃ μετ' τὴν ἀπλή διδαχὴ του τὴν ἐποχὴ μας. Ἔτσι ὁ σ. μπόρσε μετ' τὴν ἀπαράμιλλη τέχνη του νὰ στήσῃ πάνω στὸ βᾶθος τῆς ἐποχῆς μας, ζωντανὴ τὴν προτομὴ τοῦ Παπουλάκου, αὐτὴ τὴν ἀπλή μορφή μετ' τὸν καλογερικὸ σκοῦφο, τὸ ταξίδι καὶ τὸ ραβδί, φλογερὴ ὅμως σὲ δρᾶσι καὶ πίστι.

Ἄλλα προδίδουν τὴν ἀγαπῆ μετ' τὴν ὁποία ὁ σ. καταπιείσθη μετ' τὸ αὐτὸ τὸ θέμα καὶ τὸ πόσο μίλησε βαθειά στὴν ψυχὴ του ἡ μορφή τοῦ Παπουλάκου, ὥστε νὰ μπορῇ νὰ πῇ κανεὶς πῶς ὁ συγγραφέας μετ' τὴ σκέψι του ἦταν γιὰ μέρες καὶ μῆνες ἕνας ἀπὸ ἐκείνους πού παρακολούθησαν τὸν «γέροντα» στὴν ὁδοιπορία του, στίς δοκιμασίες του, στὸ χλευασμὸ καὶ στὴν περιφρόνησι, στὸ διωγμὸ καὶ στὸ μαστίγωμα, στὴ φυλακὴ καὶ τὴ δίκην ποῦταν γι' αὐτὸν μαρτύριο καὶ δόξα καὶ στὴν ἰσοδία φυλάκιαι του στὴ μονὴ τῆς Παναχράντου καὶ ἀπὸ ἱερὸ χρέος ἔρχεται νὰ ἱστορήσῃ τὴ δρᾶσι τούτης τῆς μορφῆς. Ἄλλὰ κι' ἀκόμη εἶναι εὐλοφάνερο, πόσο μελέτησε ὅλες τὴς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ τοῦ κήρυκα καὶ τὸ βιβλίον πόσο ἀγάπησε τοῦτο τὸ θέμα, πόσο ἀγάπησε τὴ μορφή τοῦ Παπουλάκου κι' ὁ «γέροντας» τοῦδωκε τὴν εὐχὴ του.

Καὶ εἶναι τόσο ἀφάνταστὴ ἡ ἐπιτυχία στοῦ νὰ μᾶς δώσῃ δλοζώντανῃ τὴ μορφή τοῦ Παπουλάκου στὴ δρᾶσι του, στὸ λόγο του καὶ στὸ φέρισμό του, ὥστε δακρῦζει κανεὶς σὲ ὀρισμένες σελίδες ἀπ' τὴν ἱερὴ καὶ γλυκεῖα συγκίνησι πού προκαλεῖ τὴ ἅγια μορφή τοῦ «γέροντα». Σὲ τοῦτο τὸ σημεῖο θᾶπρτες νὰ ὑπογραμμίσωμε τὴν ὄρατα ἐμπνευσι τοῦ σ. νὰ βάλῃ κάτω ἀπ' τὸν τόνον σχεδόν ὅλων τῶν κεφαλαίων φράσεις παρμένες ἀπ' τὴν Ἁγία Γραφή, πού δίνουν κάποιον βιβλικὸν χρώμα καὶ δημιουργοῦν μιάν ἀτμόσφαιρα ὑποβολῆς.

Ἄλλὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ ἔχει κι' ἕνα συμβολικὸν νόημα γιὰ τὴν ἐποχὴ μας. Εἶναι ὅταν νὰ λέῃ ὁ «γέροντας» στοὺς λογοτέχνες τοῦ καιροῦ μας, στοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, νὰ πᾶφουε νᾶναι οἱ κριματιομένοι πού ἀσχολοῦνται «τ' ἄθεα γράμματα» καὶ «τ' ἄθεα γραφίματα» καὶ νὰ καταπιείσθη μετ' τὰ «θεοτικὰ γράμματα» καὶ «τ' ἄγια γραφίματα» ἢ ἀλλιώτικα, ὅπως θᾶλεγε ὁ Π. Μελίτης μετ' τὸ ἄρθρον του «Χριστιανισμὸς καὶ Τέχνη», νὰ πᾶφῃ τὴ τέχνη πού μᾶς δίνουν ὅταν προσφορὰ τους νᾶναι ἀπαξία μέσα στὸν πολιτισμὸ καὶ νὰ σκοτῶνῃ ψυχῆς καὶ νὰ

μᾶς δώσουε κατὶ πού νὰ ἀποτελῇ τὸ ἐκσελίωμα μιᾶς γνήσιας πνευματικῆς ζωῆς.

Κι' εἶται μετ' τούτῃ τῆς μεγάλης δημιουργίας ὁ κ. Κωστῆς Μπασιτιάς ζωντανεύει καὶ πάλιν τὸ καλὸ βιβλίον, τὸ ἀξιὸν βιβλίον πού ἔρχεται νὰ δώσῃ στὸ λαὸ κατὶ τὸ μεγάλο, μετ' βαθὺ νόημα καὶ πρό πάντων μετ' ὑγεία, τὸ βιβλίον πού δὲν μπορεῖ νὰ δοκιμᾶσῃ κρίσι γιὰτὶ ἔρχεται νὰ μιλήσῃ στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ, νὰ τοῦ δώσῃ πνοὴ καὶ δύναμι παρουσιάζοντας μιὰ μορφή πού ἐσυκίνησε τὸν ἴδιον τὸ λαὸ καὶ πού ἔγινε θρόλος. Τοῦτο εἶναι κατὶ τὸ σημαντικὸν πού ἀξίζει νὰ τονισθῇ καὶ νὰ ὑπογραμμισθῇ.

Ἔτσι ὕστερα ἀπὸ μερικά χρόνια ἀπὸ τότε πού ἔνας ἄλλος, ὁ κ. Φάνης Μιχαλόπουλος μᾶς παρουσιάζει μετ' τὸ ἄνεροχον βιβλίον του «Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς» τὸν θρόλον τοῦ Ἑλληρωτικοῦ λαοῦ γιὰ νὰ γίνῃ μετ' τὸ βιβλίον του καὶ πανελλήνιος θρόλος καὶ πανελλήνιον πνευματικὴ ἀπόλαυσι, ἔρχεται τώρα ὁ κ. Κωστῆς Μπασιτιάς νὰ μᾶς δώσῃ μ' ἕναν ἄλλον τρόπο, δλοζώντανῃ τὴ μορφή τοῦ Παπουλάκου πού ἐσκορπίσε ἱερὸν ῥίγος συγκινήσεως κι' ἔγινε ὁ θρόλος τῆς Πελοποννήσου καὶ νὰ τὸν κἀνῃ ὁ συγγραφέας μετ' τὴν πνευματικὴν του αὐτὴ δημιουργία πανελλήνιον θρόλον. Κι' αὐτὸ τὸ ἐπίτευγμα εἶναι κείνο πού ἀποτελεῖ καὶ τὸ μήνυμα τοῦτο τοῦ βιβλίου πρὸς τοὺς λογίους τοῦ καιροῦ μας, ἕνα μήνυμα πού εἶναι ὅταν νὰ τοὺς λέῃ, πῶς δὲν πρέπει νὰ μένουε ἀσυκίνητοι σ' αὐτὰ πού ὁ λαὸς μας δίνει τὴν καρδιά του ἀλλὰ νὰ εἶναι πρόθυμοι νὰ διοχετεύσουε κατὶ τέτοιες λαχτάρες τοῦ λαοῦ στὴ λογοτεχνικὴ τους δημιουργία, παρουσιάζοντας ἔτσι μεγάλες μορφές, πού ἔρχονται νὰ διδάξουν τὸ λαὸν μας.

Ἰστέον ἀπ' ὅλ' αὐτὰ ἀναρρωτιέται κανεὶς ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ βροντοφωνήσῃ πῶς τοῦτο τὸ βιβλίον πρέπει νὰ διαδοθῇ ἀπ' ὅλους τοὺς Ἑλληνας. Μπορεῖ μονάχα νὰ πῇ κανεὶς πῶς θᾶναι ἀληθινὰ μιὰ εὐλαδικὴ προσφορὰ τὸ διαβάσμα του στὴ μνήμη ἐκείνου πού πάσκιε νὰ δώσῃ τὴ ζωογόνο πνοὴ τῆς πίστεως στὸ λαὸν μας, σὲ μιὰ κρίσιμη καμπὴ τοῦ ἔθνους μας. Καὶ θᾶναι ἀκόμη, τὸ διαβάσμα τοῦ βιβλίου, μιὰ διαβρομὴ μαζὶ μετ' τὴν μορφή τοῦ Παπουλάκου πού ἐκινεῖ ἀπὸ τ' Ἀρμπούνα γιὰ νὰ φτάσῃ φυλακισμένος στὸ μοναστήρι τῆς «Παναχράντου». Γιὰτὶ πραγματικὰ διαβάζοντας τὸν «Παπουλάκον» ἀρχίζεις μ' ἕνα αἰσθημα ἱεροῦ δέους καὶ τὸ τελειώνεις δακρυσμένος, γονατιστὸς μπροστὰ σ' ἕνα μνημῆμα μ' ἕνα εὐλίον σταυρὸ, πού ἀπάνω του εἶναι γραμμένα τοῦτα τὰ λόγια:

ΜΟΝΑΧΟΣ
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ Ο ΠΑΠΟΥΛΑΚΟΣ
ΚΗΡΥΚΑΣ
ΕΚΟΙΜΗΘΗ ΕΝ ΚΥΡΙΩ
18 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1861.

Τότε αἰθάνεται κανεὶς, ποιὰ δύναμι παίρνει ὁ ἴδιος ἀπ' αὐτὸ τὸ βιβλίον, ποιὰ πνοὴ καὶ ποιὸν μήνυμα ἔρχεται νὰ σκορπίσῃ στὴν ἐποχὴ μας καὶ ποιὰ εἶναι κι' ἡ δικὴ του εὐθὺνη μπροστὰ στὴ μεγάλη ἐπιταγὴ τῶν καιρῶν μας γιὰ τὴν συμματοχὴν τοῦ στὸν ἀγῶνα γιὰ τὸ πνευματικὸ ἐκσκαλῶμα τοῦ λαοῦ.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

δ. Μυρσίνη ν, Κηφισιάν. Τὸ «Κύπρος» δὲν ὑπολείπεται εἰς μουσικότητα καὶ τεχνικὴν ἀρτίτητα, σπερταί διὰς δυνατῆς πνοῆς.—κ. Εὐάγγ. Γιαννικόπ. Ἐνταῦθα. Θὰ σὰς συσταθῶσιν νὰ διαβάσετε τὸ ἄρθρον «Χριστιανισμὸς καὶ Τέχνη» δημοσιευθὲν εἰς τὸν τόμον τῶν «Ἀκτίνων» τοῦ 1948.—κ. Κων. Διαματάρ. Ἐνταῦθα. Τὸ ποιημά σας προδίδει ὅτι ἔχετε ποιητικὴν εὐχέριαν. Τὸ σταλὲν δὲν εἶναι ἐπιτυχές. Τὸ θέμα σας ἀπαιτοῦσε νὰ παρουσιάσετε ἕνα λυρικὸν κείμενον.—κ. Χρῆστ. Νίκ. Ἐνταῦθα. Τὸ «Ἀνοιξί» προδίδει ὅτι ἔχετε τὸ ἀσθηματὸν τοῦ ρυθμοῦ. Θὰ πρέπει δὲν νὰ προσέξετε τὴν ἁρμονικὴν διάρθρωσιν τῶν νοημάτων καὶ τὴν ἐπιτυχή φραστικὴν τῶν ἐπένδυσιν.—κ. Ἐμμ. Τραν. Ἐνταῦθα. Ἡ νέα σας συνεργασία ὑπερβαίνει τὴν προηγουμένην σας ἐπίδοσιν. Τὸ «Ἠ Ὑπερέμαφ Στρατηγῶ» ἔχει πολ-

λὰς ἀρετὰς καὶ κυρίως τὴν μουσικότητα ἢ ὁποῖα τοῦ δίδει ἰδιαιτέραν χάριν. Φρονοῦμεν ὅτι μία φραστικὴ διόρθωσις ὀρισμένων σημείων, ὅπως «Φαιδρῆ» «Φλογάτη» κλπ. θὰ τὸ καθίστα ἄριστον.—κ. Γ. Διαματάρ. Χάλικη ν. Ἀπὸ τὰ σταλῆνα ἐξωρίζομεν τοὺς δύο τελευταίους στίχους τοῦ «Ἐλεκτοροφώνια» οἱ ὁποῖοι θὰ πρέπει νὰ σὰς κάμουν νὰ ἀντιλφθῆτε ὅτι περισσότεροι καὶ ἀπὸ τὴν ποιητικὴν σας ἀπόδοσιν πρέπει νὰ ἐπιδιώξετε οἱ στίχοι σας νὰ διαποτισθῶν μὲ τὸ λυρικὸν στοιχεῖον.—κ. Ν.Π.Δ. Ἰωάννινα. Ἡ ποιητικὴ σας διάθεσις καὶ ἡ ἀγάπη σας πρὸς τὴν ποίησιν εἰμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ ἀποδώσῃ καρπούς. Φροντίσατε διὰ τὴν τεχνικὴν σας κατάρτισιν.—κ. Λεων. Τσελέ. Λάρισσαν. Τὸ ποιημά σας ὑστερεῖ.—κ. Σωτ. Δράκ. Ἐνταῦθα. Ἡ μετρικὴ σας δὲν εἶναι κακὴ, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεώς σας δὲν ἱκανοποιεῖ. Ποίησιν δὲν κάμνομεν μόνον μὲ καλὴν ὁμοιοκαταληξίαν καὶ ἄριστον μέτρον.—κ. Τάκ. Χαλικ. Ὁ πόνος διὰ τοὺς ἀλυτρώτους Ἕλληνας εἶναι πανελληνιον ἀσθημα.

Π ρ ὶ ς

Τὰ Μέλη, τοὺς Συνεργάτας καὶ τοὺς Φίλους
τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτὸς»

Ὁ Σύλλογος «Τὸ Ἑλληνικὸν Φῶς» ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ βοηθήσῃ τὸ ἔργον τῆς Πανελληνίου Ἑρανικῆς Ἐπιτροπῆς καλεῖ τὰ μέλη του, τοὺς συνεργάτας καὶ φίλους του νὰ μετᾶσχουν εἰς τὸ γενικώτερον ἔργον προχειροῦ περιτλάψεως τῶν σεισμοπαθῶν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ μὲ τὴν ἐτοιμασίαν «ΤΟΥ ΔΕΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΚΟΥ» τοῦ σεισμοπαθοῦς.

Ἐνα τέτοιο δέμα θὰ προσφέρῃ σπουδαίαν πρόχειρον βοήθειαν εἰς στοιχειώδη εἶδη πρώτης ἀνάγκης, τῶν ὁποίων κατὰ τὰς πρώτας, τοῦλάχιστον, ἡμέρας θὰ στερηθῆται ὁ σεισμοπαθὴς ἄστεγος ἀδελφός σας καὶ ἡ οἰκογενεὰ του.

«ΤΟ ΔΕΜΑ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΚΟΥ» τοῦ σεισμοπαθοῦς ἡμπορεῖ νὰ περιέχῃ :

1ον Μαγειρικὰ σκεύη καὶ εἶδη κουζίνας.

2ον Πιάτα, μαχαιροπήρουνα, ποτήρια καὶ μικροεργαλεῖα.

3ον Ρουχισμὸν καὶ ὑπόδηματα διὰ παιδιὰ καὶ μεγάλους.

4ον Εἶδη ραπτικῆς κλπ.

Τὰ δέματα θὰ παραλαμβάνωνται ἀπὸ τῆς 17ης τ.μ. εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου (δδὸς Βασ. Γεωργίου Β' 4) καθ' ἑκάστην ἀπὸ 9-1 μ.μ. καὶ 5-9 μ.μ. Θὰ πρέπει νὰ εἶναι καλῶς συσκευασμένα διὰ τὴν μεταφορὰν καὶ εἰς μίαν προσηρτημένην καρτέλλαν νὰ ἀναγράφωνται λεπτομερῶς τὰ περιεχόμενα καὶ τὸ ὀνοματεπώνυμον μὲ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀποστολέως.

Τὸ ἔργον τοῦτο παρακαλοῦνται νὰ ἀναλάβουν καὶ οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις συνεργάται καὶ φίλοι μας, συνεννοούμενοι διὰ τὰς λεπτομερείας μὲ τὸ κεντρικὸν γραφεῖον καὶ τὰς κατὰ τόπους ἀρχὰς καὶ ἐπιτροπὰς τοῦ Πανελληνίου Ἑράνου, κατὰ τὰς δεηγίας τῶν ὁποίων θέλει ἐνεργηθῆ προσεχῶς ἡ ἀποστολὴ καὶ διανομὴ τῶν δεμάτων, τοῦ κέντρου καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, εἰς τοὺς σεισμοπαθεῖς ἀδελφούς μας.

Ἡ ἀπάντησίς μας εἰς τὸ προσκλητήριον αὐτὸ τῆς ἀγάπης πρέπει νὰ φθάσῃ καὶ πλουσία ἀλλὰ καὶ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον εἰς τοὺς πάσχοντας ἀδελφούς μας.

Ἀθήναι, 14 Αὐγούστου 1953

Ὁ Πρόεδρος

ΜΑΡΙΝΟΣ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ

Καθηγητῆς — Ἀκαδημαϊκός

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΡΑΜΜΟΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» — Ἐκδ. Χριστ. Ἐνώσ. «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: δδὸς Καρύτου 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35-023 — Θεσσαλονίκη: Ἄγ. Σοφίας 38. — Πειραιῶς: Φίλωνος 34α. — Ὑπεύθυνος: Δ. Γ. Σταμάτης, κατοικία Φαβιέρου 89α, Ἀθήναι (1). — Ἐτησίαν συνδρομὴ δρχ. 25.000, ἐξωτερικοῦ δολλ. 3. — Πρωτ. τυπογραφείου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομιχάλη 176. — Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

Τυπ. «Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας» Α.Ε., Παπαδιαμαντοπούλου 44

Ἐκμετάλλουσις: Ἀλεξάνδρου Φιλοπούλου